

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
Πολυτεχνική Σχολή
Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ (ΔΠΜΣ)

**<<Βιώσιμη Διαχείριση Περιβαλλοντικών Αλλαγών και Κυκλική
Οικονομία>>**

Μεταπτυχιακή Εργασία

με τίτλο:

**<<Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση
δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης>>**

Επιβλέπων Καθηγητής: Κωνσταντίνος Λαλένης,

Φοιτητής: Γεώργιος Αγριγιάννης

ΒΟΛΟΣ 2020

Ευχαριστίες

Θα ήθελα να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στον Καθηγητή κ. Κωνσταντίνο Λαλένη για την δυνατότητα που μου έδωσε να πραγματοποιήσω την μεταπτυχιακή μου εργασία σε ένα ιδιαίτερα ενδιαφέρον αντικείμενο όπως αυτό της βιώσιμης ανάπτυξης καθώς και για τις πολύτιμες συμβουλές του τόσο για την ολοκλήρωση της όσο και σε ένα σημαντικό προσωπικό πρόβλημα που αναγκάστηκα να διαχειριστώ κατά την συγκεκριμένη χρονική περίοδο.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω και τα υπόλοιπα μέλη της επιτροπής, την Καθηγήτρια κα Όλγα Χριστοπούλου και τον Καθηγητή κ. Σοφοκλή Δρίτσα, για την ουσιαστική συμβολή τους στην περάτωση της παρούσας εργασίας. Ευχαριστίες θα ήθελα να απευθύνω και σε όλους του καθηγητές και καθηγήτριες του ΔΠΜΣ Βιώσιμη Διαχείριση Περιβαλλοντικών Αλλαγών και Κυκλική Οικονομία οι οποίοι, πέρα από τις πολύτιμες γνώσεις που μου προσέφεραν, μου υπέδειξαν έναν καινούργιο και σωστό τρόπο σκέψης για να αντιμετωπίσω τις προκλήσεις στην μετέπειτα ζωή και σταδιοδρομία μου.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ θα ήθελα να απευθύνω και στους συμφοιτητές μου Λεωνίδα Κυργιάκο, Χριστίνα Κλεισιάρη, Σωτηρία Παπαδήμου και Ελένη - Χριστίνα Γκαμπούρα τόσο για την άψογη συνεργασία που είχαμε κατά την διάρκεια του μεταπτυχιακού όσο και για την χαρά που μου έδωσαν με το να με τιμήσουν με την φιλία τους.

Δήλωση

Βεβαιώνω ότι η παρούσα εργασία είναι δική μου, δεν έχει συγγραφεί από άλλο πρόσωπο με ή χωρίς αμοιβή, δεν έχει αντιγραφεί από δημοσιευμένη ή αδημοσίευτη εργασία άλλου και δεν έχει προηγουμένως υποβληθεί για βαθμολόγηση στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας ή αλλού. Βεβαιώνω ότι είμαι εν γνώσει των κανόνων περί λογοκλοπής του ΤΜΧΠΠΑ και ότι στο πλαίσιο αυτού έχουν τηρηθεί όλοι οι κανόνες κατά την ακαδημαϊκή δεοντολογία, σχετικά με αναφορές, βιβλιογραφία, κ.λ.π., τόσο από έντυπες όσο και από ηλεκτρονικές πηγές. Σε περίπτωση λογοκλοπής αποδέχομαι όλες ανεξαιρέτως τις ποινές που προβλέπουν οι εκάστοτε Κανονισμοί του ΠΘ ή και του ΤΜΧΠΠΑ.

Ημερομηνία: 05 Ιουνίου 2020

Όνοματεπώνυμο: Γεώργιος Αγγιγιάννης

Υπογραφή:

Περιεχόμενα

1	Εισαγωγή.....	9
2	Βιώσιμη ανάπτυξη	11
2.1	Γενικά	11
2.2	Ιστορική αναδρομή της Βιώσιμης Ανάπτυξης	12
2.3	Αρχές και στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης.....	16
3	Χωρική ανθεκτικότητα	21
3.1	Η έννοια της ανθεκτικότητας.....	21
3.2	Μορφές και θεωρίες ανθεκτικότητας	21
3.3	Χωρική και αστική ανθεκτικότητα	24
3.4	Σχεδιασμός της αστικής ανθεκτικότητας.....	27
3.4.1	Ο Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας (City Resilience Index)	28
3.4.2	Το Πρόγραμμα «100 Ανθεκτικές Πόλεις»	33
3.4.3	Το Πρόγραμμα LIFE + ...	35
3.4.4	Το Πρόγραμμα URBACT	36
3.4.5	Το Πρόγραμμα HORIZON 2020	36
3.4.6	Το Έβδομο Πρόγραμμα Πλαίσιο	37
3.4.7	Το Πρόγραμμα Making Cities Resilient	38
4	Κοινωνική Ευθύνη Οργανισμών	40
4.1	Η έννοια της Κοινωνικής Ευθύνης Οργανισμών.....	40
4.2	Ιστορική αναδρομή	42
4.3	Μοντέλα και θεωρίες.....	44
4.3.1	Θεωρίες.....	44
4.3.2	Μοντέλα	46
4.4	Το Διεθνές Πρότυπο ISO 26000 για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη	47
4.5	Το Πρότυπο ΕΛΟΤ ISO 26000 για την Κοινωνική Ευθύνη Οργανισμών	53
5	Σύγκριση των δύο μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης	56
6	Συμπεράσματα.....	72
7	Βιβλιογραφία	77

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1: Διαστάσεις, στόχοι και δείκτες του πλαισίου αστικής ανθεκτικότητας.....	69
Γράφημα 2: Βασικές αρχές κοινωνικής ευθύνης, κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες του Διεθνούς προτύπου ISO 26000	70

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1: SWOT Analysis Αστικής ανθεκτικότητας	58
Πίνακας 2: SWOT Analysis Κοινωνικής Ευθύνης Οργανισμού	59
Πίνακας 3: Διαστάσεις, στόχοι και δείκτες του πλαισίου αστικής ανθεκτικότητας	62
Πίνακας 4: Βασικές αρχές κοινωνικής ευθύνης και κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες του Διεθνούς προτύπου ISO 26000	64
Πίνακας 5: Συσχέτιση στόχων και θεματικών ενοτήτων βιώσιμης ανάπτυξης και αστικής ανθεκτικότητας και κοινωνικής ευθύνης οργανισμών. Πηγή: Ιδία επεξεργασία	65
Πίνακας 6: Δείκτες αστικής ανθεκτικότητας και συνιστώσες κοινωνικής ευθύνης . Πηγή: Ιδία επεξεργασία	68

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 1: 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals - SDGs),.....	20
Εικόνα 2: Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας	29
Εικόνα 3: Η διάσταση των υποδομών και του περιβάλλοντος, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας	30
Εικόνα 4: Η διάσταση της υγείας και της ευεξίας, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας	31
Εικόνα 5: Η διάσταση της οικονομίας και της κοινωνίας, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας.....	31
Εικόνα 6: Η διάσταση της ηγεσίας και της στρατηγικής, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας	32
Εικόνα 7: Ποσοτικό προφίλ αστικής ανθεκτικότητας.....	33
Εικόνα 8: Πλαίσιο Αστικής Ανθεκτικότητας.....	35
Εικόνα 9: Είδη οργανισμών Πρότυπου ISO 26000.....	42

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΜΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ ΣΧΗΜΑΤΩΝ

Σχήμα 1: Το τρίπτυχο «οικονομία – κοινωνία – περιβάλλον», ...	13
Σχήμα 2: Ιστορική σειρά διασκέψεων για την βιώσιμη ανάπτυξη.....	15
Σχήμα 3: Αρχές βιώσιμης ανάπτυξης.....	17
Σχήμα 4: Το μοντέλο της Παναρχίας.....	24
Σχήμα 5: Υποσυστήματα αστικής ανθεκτικότητας	28
Σχήμα 6: Εσωτερική Κοινωνική Ευθύνη.....	44
Σχήμα 7: Εξωτερική Κοινωνική Ευθύνη	45
Σχήμα 8: Η πυραμίδα του Carroll.....	46
Σχήμα 9: Στάδια δημιουργίας Διεθνούς Πρότυπου ISO	49
Σχήμα 10: Σχηματική απεικόνιση του Διεθνούς Προτύπου ISO 26000.....	50
Σχήμα 11: Σχέσεις μεταξύ οργανισμού, κοινωνίας και εμπλεκόμενων μερών.....	52

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΡΤΥΚΟΛΕΞΩΝ

ΑΕΠ	Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν
ΕΚΕ	Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη
CED	Committee for Economic Development
GSR	Governmental Social Responsibility Model
CRF	City Resilience Framework
CSD	Commission for Sustainable Development
CRI	City Resilience Index
EF	Ecological Footprint
EPI	Environmental Performance Index
EQI	Environment Quality Index
ESI	Environmental Sustainability Index
EVI	Environmental Vulnerability Index
GEF	Global Environment Facility
GRI	Global Reporting Initiative
IEF	Index Of Environmental Friendliness
ISO	International Organization for Standardization
UNEP	United Nations Environment Programme
WCED	World Commission on Environment and Development
WSSD	World Summit on Sustainable Development

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων
διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Περίληψη

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή γίνεται παρουσίαση, ανάλυση και σύγκριση των δύο μοντέλων διαχείρισης που συντελούν στην βιώσιμη ανάπτυξη, της αστικής ανθεκτικότητας και της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών. Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου πραγματοποιήθηκε βιβλιογραφική ανασκόπηση με κυριότερα σημεία, α) την ανάλυση των μορφών και θεωριών ανθεκτικότητας β) την παρουσίαση της κοινωνικής ευθύνης των οργανισμών. Επιπλέον πραγματοποιήθηκε ανάλυση και σύγκριση των δύο μοντέλων σε επίπεδο στόχων δεικτών και συνιστωσών και εξετάστηκε ο βαθμός εκπλήρωσης, από το κάθε ένα, των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ενώ και τα δύο μοντέλα διαχείρισης εκπληρώνουν στο σύνολο τους τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης, το μοντέλο της αστικής ανθεκτικότητας είναι πιο πλήρες τόσο σε επίπεδο στόχων όσο και σε επίπεδο δεικτών. Με ενσωμάτωση των συνιστωσών της κοινωνικής ευθύνης που αφορά το εσωτερικό περιβάλλον των οργανισμών και την δημιουργία ενός πρότυπο αντίστοιχο του ISO 26000 θα μπορέσει να προάγει περιβάλλον, κοινωνία και οικονομία σε υψηλό βαθμό.

Λέξεις-κλειδιά: Βιώσιμη ανάπτυξη, κλιματική αλλαγή, αστική ανθεκτικότητα, κοινωνική ευθύνη οργανισμού,

Abstract

Aim of this postgraduate thesis is the presentation, analysis and comparison of the two management models that contribute to sustainable development, urban resilience and organizations social responsibility. To achieve the above objective, a bibliographic review was carried out with main findings, a) the analysis of forms and theories of resilience, b) the presentation of organizations social responsibility. In addition, the two models were analyzed and compared at the level of target indicators and components, and the degree of fulfillment of each of the goals of sustainable development. The results showed that while both management models fully meet the sustainable development goals, the model of urban resilience is more complete both in terms of goals and indicators. By integrating the components of social responsibility for the internal environment of organizations and creating a standard equivalent of ISO 26000, it will be able to promote the environment, society and economy to a high degree.

Keywords: Sustainable development, climate change, urban resilience, organizations social responsibility

1 Εισαγωγή

Η διαδικασία της ανάπτυξης αποτέλεσε αντικείμενο ιδιαίτερης μελέτης στο πέρασμα των χρόνων όσο αφορά την επίδραση της στην ποιότητα ζωής των ανθρώπων. Η πορεία της ξεκίνησε ως κύρια οικονομική ανάπτυξη, μετεξελίχθηκε σε κοινωνική ανάπτυξη και στην συνέχεια αναδείχθηκε η ανάγκη παράλληλης προστασίας του περιβάλλοντος. Έτσι η ανάπτυξη, χαρακτηρίστηκε ως «αιετόφορος, διατηρήσιμη και ολοκληρωμένη» ή πιο αντιπροσωπευτικά «βιώσιμη» (sustainable). Με τον όρο αυτό η ανάπτυξη διαφοροποιείται από την αύξηση ή την μεγέθυνση και παίρνει μακροπρόθεσμη υπόσταση στο μέλλον.

Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης αφορούν κύρια την προστασία και αποκατάσταση του περιβάλλοντος, την διατήρηση των οικολογικών και πολιτιστικών αποθεμάτων, την προστασία του κλίματος και της ατμοσφαιρας, την προώθηση της ενεργειακής αυτοδυναμίας και αξιοποίηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, την προβολή και ανάδειξη των συγκριτικών γεωγραφικών, φυσικών, παραγωγικών και πολιτιστικών πλεονεκτημάτων της χώρας, την ενίσχυση της διαρκούς και ισόρροπης οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και την στήριξη της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής. Από τα προαναφερόμενα γίνεται εύκολα κατανοητό ότι η βιωσιμότητα μιας αναπτυξιακής δραστηριότητας είναι μια εξελικτική διαδικασία στην πορεία της οποίας βελτιώνεται συνεχώς η διαχείριση τόσο των φυσικών όσο και των ανθρώπινων συστημάτων.

Στόχος της παρούσας μεταπτυχιακής εργασίας, είναι η σύγκριση δύο μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης, της χωρικής ανθεκτικότητας και του Διεθνούς Προτύπου ISO 26000 για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών, ο εντοπισμός ομοιοτήτων και διαφορών, η ανάδειξη της αποτελεσματικότητας τους και ο βαθμός συμβολής τους στην επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στο πρώτο κεφάλαιο της εργασίας γίνεται μια εκτεταμένη αναφορά στον ορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης. Γίνεται αναλυτική παρουσίαση της ιστορικής της εξέλιξης και παρουσιάζονται οι κυριότερες συναντήσεις ορόσημα. Δίνεται το πλαίσιο αναφοράς των αρχών της και παρουσιάζονται μετρήσιμοι δείκτες αποδόσεων. Παράλληλα

παρουσιάζονται οι στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης και το εν δυνάμει χρονοδιάγραμμα επίτευξης τους.

Συνεχίζοντας, στο δεύτερο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι μορφές ανθεκτικότητας που αναπτύσσονται σε ένα σύστημα και δίνονται οι ορισμοί της χωρικής και της αστικής ανθεκτικότητας. Αναλύονται βιβλιογραφικές θεωρίες και μοντέλα και παρουσιάζονται σε παγκόσμιο επίπεδο προσπάθειες σχεδιασμού της αστικής ανθεκτικότητας και δείκτες μέτρησης.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται ο ορισμός της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης και της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών. Δίνεται μια ιστορική αναδρομή και παρουσιάζονται οι διάφορες θεωρίες που αναπτύχθηκαν καθώς και η εξέλιξη τους. Στην συνέχεια παρουσιάζονται το διεθνές πρότυπο ISO 26000 για την εταιρική κοινωνική ευθύνη και αντίστοιχο πρότυπο για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών του Ελληνικού Οργανισμού Τυποποίησης.

Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται σύγκριση των δύο μοντέλων διαχείρισης που συντελούν στην βιώσιμη ανάπτυξη, της αστικής ανθεκτικότητας και της κοινωνικής ευθύνης, με την SWOT ανάλυση αρχικά. Στη συνέχεια γίνεται αντιπαραβολή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης με τους στόχους της αστικής ανθεκτικότητας και τις θεματικές ενότητες της κοινωνικής ευθύνης και σύγκριση των δεικτών της αστικής ανθεκτικότητας αντίστοιχα με τις συνιστώσες της κοινωνικής ευθύνης.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα από την αξιολόγηση των δύο μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης και προτάσεις βελτίωσής τους.

2 Βιώσιμη ανάπτυξη

2.1 Γενικά

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια ολοκληρωμένη μορφή ανάπτυξης που στηρίζεται στο τρίπτυχο Περιβάλλον – Κοινωνία – Οικονομία, τρεις βασικές συνιστώσες που αλληλοεπιδρούν και αλληλεξαρτώνται μεταξύ τους (Brundtland, 1987). Παράλληλα είναι και μια εξελισσόμενη διαδικασία η οποία εξισορροπεί τους τοπικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και οικολογικούς παράγοντες που έχουν ως στόχο την προστασία και διασφάλιση των φυσικών πόρων και διαδικασιών για τις μελλοντικές γενιές.

Όλες οι προαναφερόμενες παράμετροι δημιουργούν ένα μεγάλο βαθμό πολυπλοκότητας ως προς την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Η οικονομία, για παράδειγμα, σε παγκόσμιο επίπεδο εξαρτάται από τις οικονομίες σε τοπικό, περιφερειακό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι κοινωνίες εμφανίζουν διαφορές και ανισότητες ενώ τα διάφορα οικοσυστήματα διαφορετική μορφή ποικιλομορφίας. Έτσι δημιουργούνται προβλήματα και συγκρούσεις ενώ δεν είναι σπάνιες οι περιπτώσεις που οι διαφορές δύσκολα γεφυρώνονται. Η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης είναι μια δυναμική διαδικασία, σύνθετη και περίπλοκη, η οποία είναι δύσκολο να ολοκληρωθεί θετικά και συνεχώς αναπροσαρμόζεται στα νέα δεδομένα και συνθήκες (Ντυκέν, 2019).

Αυτή η προσέγγιση της ανάπτυξης πραγματοποιήθηκε σταδιακά και με την πάροδο του χρόνου. Η αρχική μορφή ανάπτυξης που υιοθετήθηκε ήταν αυτή της παραγωγής περισσότερων αγαθών και υπηρεσιών σε επίπεδο οικονομίας και ουσιαστικά προσδιόριζε την οικονομική μεγέθυνση μετρήσιμων μονάδων. Ως δείκτης αυτής της μορφής ανάπτυξης χρησιμοποιήθηκε το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν (ΑΕΠ) το οποίο όμως δεν προσδιόριζε επίπεδο ευημερίας, ποιότητα φυσικών πόρων (ατμοσφαιρικός αέρας, νερό, κλπ) και κάλυψη ατομικών αναγκών (αναψυχή, κλπ). Η ταύτιση της ανάπτυξης με την οικονομική μεγέθυνση δεν λάμβανε υπόψη ουσιαστικά βασικές συνιστώσες όπως η κοινωνία και ο πολιτισμός και οδήγησε σε οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες που ευθύνονταν για εντάσεις σε τοπικό ή περιφερειακό επίπεδο καθώς και για ανισορροπίες που προκάλεσαν ιδιαίτερα διεθνή προβλήματα.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

2.2 Ιστορική αναδρομή της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Η θεωρητική βάση για την δόμηση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης δημιουργήθηκε μέσα από μια σειρά από διεθνείς συνόδους και συσκέψεις με την παράλληλη παρουσίαση διαφόρων μοντέλων ανάπτυξης. Η αρχή έγινε το 1972 στην Σύνοδο του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον, στην Στοκχόλμη, όπου ουσιαστικά εξετάστηκαν για πρώτη φορά τόσο η σχέση περιβάλλοντος και ανάπτυξης όσο και τα προβλήματα του ανθρώπινου περιβάλλοντος (ΕΚΠΑΑ, 2001). Μέσα από αυτή την σύνοδο δημιουργήθηκε το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (United Nations Environment Programme - UNEP), που ουσιαστικά αποτέλεσε το πρώτο εργαλείο για την παρακολούθηση και προστασία του περιβάλλοντος σε παγκόσμια κλίμακα. Το 1974 οι Meadows et al μέσα από το βιβλίο τους «The Limits to Growth» κατάφεραν να διαχωρίσουν τις έννοιες της οικονομικής μεγέθυνσης και της οικονομικής ανάπτυξης, να αναδείξουν αρνητικά αποτελέσματα στην αύξηση αγαθών υλικών και για πρώτη φορά να θέσουν το ζήτημα της επιβράδυνσης της οικονομικής μεγέθυνσης (how to slow growth) (Meadows et al, 1974).

Η σύσταση της Παγκόσμιας Επιτροπής για την Ανάπτυξη και το Περιβάλλον (World Commission on Environment and Development - WCED) από τον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών το 1983 αποτέλεσε το επόμενο βήμα για τον έλεγχο της υποβάθμισης του περιβάλλοντος και την μείωση των φυσικών πόρων. Η συμμετοχή τόσο των αναπτυγμένων όσο και των αναπτυσσόμενων χωρών σε αυτή την επιτροπή βοήθησε στην διενέργεια ζυμώσεων αποτέλεσμα των οποίων ήταν η περίφημη έκθεση «Our Common Future» το 1987, η οποία έμεινε στην ιστορία με το όνομα της τότε προέδρου της Επιτροπής πρωθυπουργού της Νορβηγίας Gro Harlem Brundtland. Με την έκθεση αυτή δόθηκε για πρώτη φορά ο ορισμός της βιώσιμης ανάπτυξης ως εξής: «Βιώσιμη είναι η ανάπτυξη που καλύπτει τις ανάγκες του παρόντος, χωρίς να διακυβεύεται η ικανότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους ανάγκες» (UN General Assembly, 1987). Παράλληλα καθορίζει ότι η βιώσιμη ανάπτυξη θα πρέπει να καλύπτει τις ανάγκες του τρίπτυχου «οικονομία – κοινωνία – περιβάλλον» μέσα από τις ιδιαιτερότητες του κάθε παράγοντα και πιο συγκεκριμένα: στην οικονομία θα συμβάλει

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

στην ανάπτυξη, στην κοινωνία στην κοινωνική δικαιοσύνη και στο περιβάλλον στην προστασία και διατήρηση του.

Σχήμα 1: Το τρίπτυχο «οικονομία – κοινωνία – περιβάλλον»,
Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Σημείο αναφοράς για τον προσδιορισμό της βιώσιμης ανάπτυξης αποτέλεσε η συνδιάσκεψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992 στο Ρίο Ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας. Με την συμμετοχή 178 κρατών έγινε διερεύνηση για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων που σχετίζονταν με την κοινωνία (φτώχεια), την οικονομία (οικονομική ανισότητα) και το περιβάλλον (περιβαλλοντική υποβάθμιση). Ισχυροποιήθηκαν οι σχέσεις περιβάλλοντος και ανάπτυξης με την εισαγωγή του περιβάλλοντος στην εξίσωση της βιώσιμης ανάπτυξης (Παπαϊωάννου και Μαυροειδής, 2005). Αποτέλεσμα αυτής της συνδιάσκεψης ήταν η διαμόρφωση πέντε σημαντικών κειμένων από τα οποία δύο απέκτησαν την μορφή συμβάσεων και υπογράφηκαν και τα υπόλοιπα τρία υιοθετήθηκαν ως κείμενα απαραίτητα για την εφαρμογή της βιώσιμης ανάπτυξης. Τα κείμενα που υπογράφηκαν με την μορφή συμβάσεων ήταν:

- Η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλομορφία
- Η Σύμβαση-Πλαίσιο για την Αλλαγή του Κλίματος,

ενώ υιοθετήθηκαν για εφαρμογή:

- Η Διακήρυξη του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη που περιλάμβανε 27 αρχές για τη βιώσιμη ανάπτυξη,

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

- Η Ατζέντα 21 (Local Agenda 21) που περιλάμβανε 40 κεφάλαια και συντέλεσε στην μεταφορά τεχνογνωσίας και χρηματοδότησης,
- Η Διακήρυξη των Αρχών για τη Διαχείριση, Διατήρηση και τη Βιώσιμη Χρήση των Δασών όλων των τύπων.

Παρόλο που η Διακήρυξη του Ρίο καθιέρωσε για πρώτη φορά την αρχή της πρόληψης και σύμφωνα με την οποία «ο ρυπαίνων πληρώνει», η Ατζέντα 21 ήταν αυτή που προσδιόρισε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των χωρών μέσα από μια σειρά διεθνών συμφωνιών και δεσμευτικών συμβάσεων για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης του φυσικού περιβάλλοντος (The Earth Summit's Agenda for Change, 2014). Η Ατζέντα 21 χωρίζεται σε τέσσερις ενότητες είναι οι εξής:

- ✓ Κοινωνικές και οικονομικές διαστάσεις (καταπολέμηση της φτώχειας, αλλαγή των προτύπων κατανάλωσης, προαγωγή της υγείας, αλλαγή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων).
- ✓ Διατήρηση και διαχείριση των πόρων για την ανάπτυξη (προστασία της ατμόσφαιρας, καταπολέμηση της αποψίλωσης των δασών, προστασία των ευαίσθητων οικοσυστημάτων, διατήρηση της βιοποικιλότητας, έλεγχο της ρύπανσης και διαχείριση αποβλήτων).
- ✓ Ενίσχυση του ρόλου των κύριων ομάδων πληθυσμού (παιδιά, νέοι, γυναίκες, ΜΚΟ, τοπικές αρχές, επιχειρήσεων και εργαζόμενοι, αγρότες).
- ✓ Μέσα εφαρμογής (επιστήμη, μεταφορά τεχνολογίας, εκπαίδευση, χρηματοδοτικοί μηχανισμοί) (CIDA, 2012).

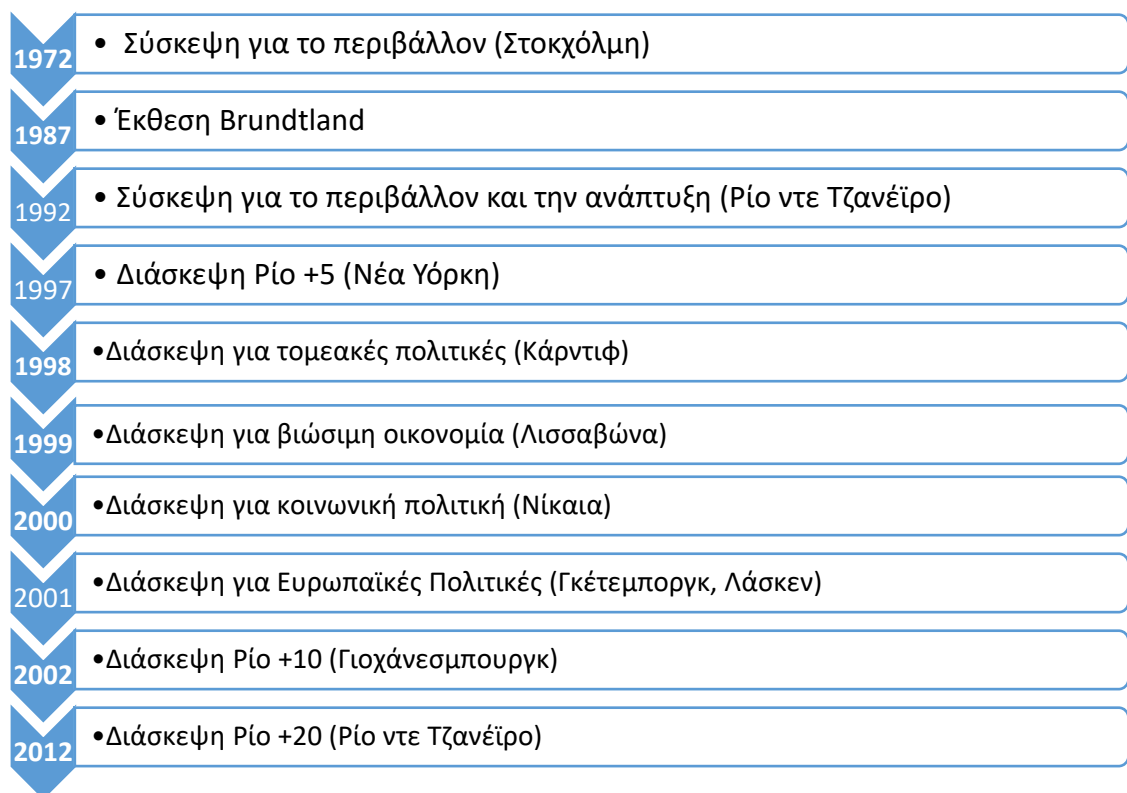
Στην συνδιάσκεψη το Ρίο δημιουργήθηκαν και δύο θεσμικά όργανα, η Επιτροπή για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission for Sustainable Development – CSD) και το Παγκόσμιο Ταμείο για το Περιβάλλον (Global Environment Facility – GEF). Από τα δύο αυτά όργανα κύριο ρόλο έπαιξε, στη συνέχεια, το Παγκόσμιο Ταμείο για το Περιβάλλον ως χρηματοδοτικό εργαλείο για την υλοποίηση σημαντικών πολιτικών για το περιβάλλον (Τσάλτας, 2003).

Η επόμενη σύσκεψη του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών το 1997, στη Νέα Υόρκη, είχε ως στόχο την υποστήριξη εκ νέου των δεσμεύσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη καθώς και τον προσδιορισμό των αιτιών που οδήγησαν στη μη επίτευξη των στόχων που είχαν

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

τεθεί στο Ρίο το 1992 και ονομάστηκε Ρίο +5. Στη συνέχεια πραγματοποιήθηκαν αρκετές συναντήσεις σε ευρωπαϊκό επίπεδο που είχαν ως στόχο την ανάδειξη και εξειδίκευση των παραμέτρων που συνθέτουν την βιώσιμη ανάπτυξη. Το 1998 στο Κάρντιφ ενσωματώθηκε η περιβαλλοντική διάσταση στον σχεδιασμό των τομεακών πολιτικών, το 1999 στην Λισαβόνα αναδείχθηκε η οικονομία της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως βιώσιμη και ανταγωνιστική, το 2000 στην Νίκαια προωθήθηκε η κοινωνική πολιτική μέσα από προώθηση της απασχόλησης και της άρσης του κοινωνικού αποκλεισμού, το 2001 στο Γκέτεμποργκ και στο Λάσκεν διαμορφώθηκαν η Ευρωπαϊκή και οι Εθνικές Στρατηγικές των χωρών μελών για την βιώσιμη ανάπτυξη ενώ στην Βαρκελώνη την ίδια χρονιά έγινε έλεγχος της επίτευξης των επιδόσεων της κάθε χώρας.

Το 2002 πραγματοποιήθηκε στο Γιοχάνεσμπουργκ η Παγκόσμια Διάσκεψη για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (World Summit on Sustainable Development - WSSD) για την αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της Ατζέντα 21. Από την συγκεκριμένη διάσκεψη προέκυψε η Διακήρυξη του Γιοχάνεσμπουργκ η οποία περιέχει ένα σύνολο πολιτικών και δεσμεύσεων για την βιώσιμη ανάπτυξη (United Nations, 2002).

Σχήμα 2: Ιστορική σειρά διασκέψεων για την βιώσιμη ανάπτυξη

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Η τελευταία Διάσκεψη σε παγκόσμια κλίμακα για την βιώσιμη ανάπτυξη, πραγματοποιήθηκε στο Ρίο το 2012 και ονομάστηκε Ρίο +20 λόγω του ότι έγινε είκοσι χρόνια μετά την πρώτη διάσκεψη στο Ρίο (1992) για να αξιολογηθούν τα αποτελέσματα των πολιτικών που ακολουθήθηκαν έκτοτε και να υιοθετηθούν οριζόντια στόχοι για την βιώσιμη ανάπτυξη (United Nations, 2012). Οι προτεραιότητες που καθορίστηκαν σε αυτή την διάσκεψη ήταν επτά: θέσεις εργασίας, ενέργεια, πόλεις, τροφή, νερό, ωκεανοί και καταστροφές.

2.3 Αρχές και στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης

Όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα, σύμφωνα με την έκθεση Brundtland, η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια ισόρροπη διαδικασία εξέλιξης ανάμεσα στην ανάπτυξη της οικονομίας, την προστασία του περιβάλλοντος και την κοινωνική συνοχή. Αυτοί οι τρεις πυλώνες όμως της βιώσιμης ανάπτυξης, προκειμένου αυτή να επιτευχθεί, πρέπει να εξελίσσονται παράλληλα και ισόβαθμα. Αυτό απαιτεί πολλές ενέργειες και προϋποθέσεις σύμφωνα με το ΣΕΒ (ΣΕΒ, 2014) όπως ότι:

- Η εμπλοκή όλων των παραγόντων πρέπει να εξετάζεται σε περιφερειακό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, λαμβάνοντας υπόψη τα συγκρουόμενα συμφέροντα, σε συνάρτηση πάντα με τον χρόνο που απαιτείται.
- Ο διάλογος και η διαβούλευση μεταξύ των εμπλεκόμενων μερών πρέπει να χαρακτηρίζεται από ειλικρίνεια και τεκμηρίωση έτσι ώστε να θεσπιστούν οι βασικοί κανόνες και το πλαίσιο επικοινωνίας μεταξύ τους.
- Όλες οι ενέργειες πρέπει να γίνονται συντονισμένα και με την συμμετοχή όλων εμπλεκόμενων φορέων οι οποίοι θα εκπροσωπούν την πολιτεία, την οικονομία και την κοινωνία των πολιτών.

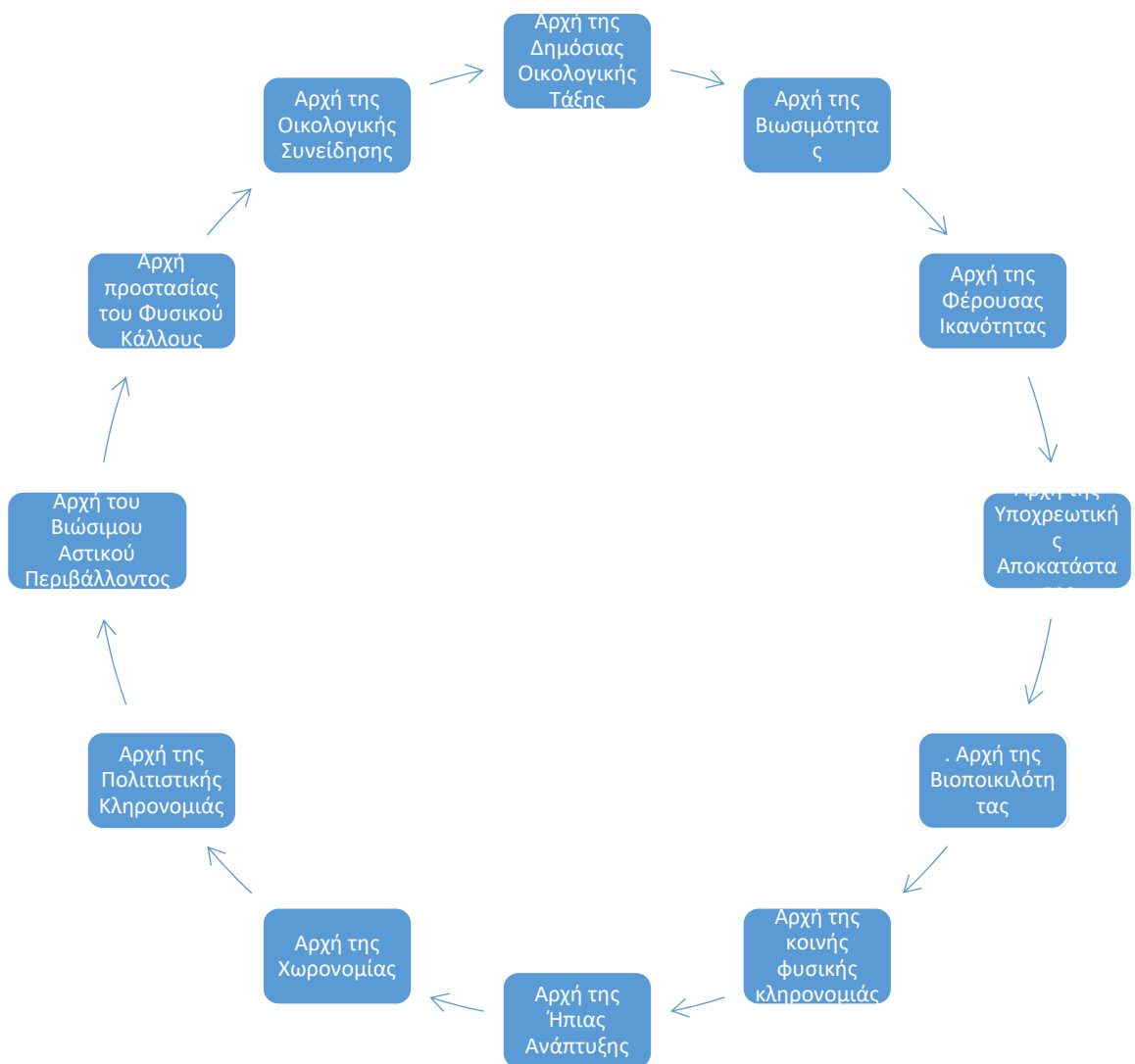
Παράλληλα θα πρέπει να αποτελέσει συνολική συνείδηση ότι όλες οι διαδικασίες που λαμβάνουν χώρα στους τρεις τομείς (οικονομία, κοινωνία, περιβάλλον) αλληλεπιδρούν μεταξύ τους και αυτή η αλληλεπίδραση πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη στον προγραμματισμό των ενεργειών. Έτσι η προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος συμβάλλει παράλληλα στην κοινωνική αλληλεγγύη και στην οικονομική ανάπτυξη και για τον λόγο αυτό απαιτούνται σημαντικές κοινωνικές και οικονομικές αλλαγές. Όλες οι παρεμβάσεις πρέπει να εξετάζονται υπό το πρίσμα των συνεπειών

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

προς τις μελλοντικές γενιές ενώ θα πρέπει να βελτιωθεί σημαντικά και η ποιότητα ζωής των ανθρώπων που ζουν κάτω από τα όρια της φτώχειας.

Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης θα πρέπει να καθορίζουν το πλαίσιο των σχέσεων ανάμεσα στο ανθρωπογενές και το φυσικό περιβάλλον και τις ισορροπίες που πρέπει να διατηρούνται μεταξύ τους. Η διατύπωση του Δεκλερή με το σύστημα των δώδεκα (12) αρχών που θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα τόσο της κοινωνίας όσο και του περιβάλλοντος αποτελούν την καλύτερη προσέγγιση της βιώσιμης ανάπτυξης (Δεκλερής, 2005).

Σχήμα 3: Αρχές βιώσιμης ανάπτυξης

Πηγή: (Δεκλερής, 2005). Ιδία επεξεργασία

Οι αρχές που προτείνονται στο παραπάνω σχήμα δίνουν σημαντικές λύσεις και απαντήσεις σε πάρα πολλά ερωτήματα που διατυπώνονται για το ποιος, που και πότε

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

εμπλέκεται και αποφασίζει στην βιώσιμη ανάπτυξη ενώ παράλληλα θέτουν όρια αποκατάστασης και συντήρησης του φυσικού περιβάλλοντος. Η αρχή της δημόσιας οικολογικής τάξης δίνει στην πολιτεία και όχι στην λειτουργία της αγοράς την ευθύνη της βιώσιμης ανάπτυξης. Η αρχή της βιωσιμότητας στοχεύει στην διατήρηση του φυσικού κεφαλαίου και αποτρέπει οποιαδήποτε μείωση ή υποβάθμιση του ενώ η αρχή της φέρουσας ικανότητας διατηρεί την ανάπτυξη στα οικοσυστήματα κάτω από τα όρια αντοχής τους. Η αρχή της αποκατάστασης αποκαθιστά τα διαταραγμένα οικοσυστήματα και η αρχή της βιοποικιλότητας διατηρεί την ποικιλία των ειδών σε αυτά. Η αρχή της κοινής φυσικής κληρονομιάς θέτει κανόνες για την χρήση των κοινών φυσικών αγαθών από όλους και η αρχή της ήπιας ανάπτυξης θέτει όρια στην ανάπτυξη σε ευπαθή οικοσυστήματα. Η αρχή της χωρονομίας επιβάλλει συνολικό σχεδιασμό για την διατήρηση της φέρουσας ικανότητας των οικοσυστημάτων ενώ η αρχή της πολιτιστικής κληρονομιάς συμβάλλει στην διατήρηση της φέρουσας ικανότητας τους. Η αρχή του βιώσιμου αστικού περιβάλλοντος βοηθά στην διατήρηση της ποιότητας ζωής στις πόλεις και η αρχή του φυσικού κάλλους στην διατήρηση και προστασία του τοπίου. Τέλος η αρχή της οικολογικής συνείδησης καθιερώνει την προστασία του περιβάλλοντος στην συνείδηση των πολιτών.

Οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης καθορίζουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο επιτυγχάνεται αλλά δεν δίνουν στοιχεία για τον σχεδιασμό της. Από την συνδιάσκεψη του Ρίο το 1992 και μετά αναδείχθηκε το θέμα της αναγκαιότητας της παρακολούθησης και του σχεδιασμού της βιώσιμης ανάπτυξης και για τον λόγο αυτό προσδιορίστηκαν περιβαλλοντικοί δείκτες. Οι περιβαλλοντικοί δείκτες αποτελούν σημαντικά εργαλεία γιατί μέσα από αυτούς καθορίζεται τόσο το εύρος των τιμών των παραμέτρων που συντελούν στη βιώσιμη ανάπτυξη όσο και τα ελάχιστα και μέγιστα επιτρεπτά όρια αυτών προκειμένου να ενεργοποιηθεί μηχανισμός διορθωτικών κινήσεων. Έτσι λοιπόν οι περιβαλλοντικοί δείκτες συντελούν στην ακριβή αποτίμηση της υφιστάμενης κατάστασης, στην επιλογή πολιτικών και δράσεων, στην παρακολούθηση της εφαρμογής των πολιτικών, στην συνεχή ενημέρωση των πολιτών και την πρόβλεψη των μελλοντικών καταστάσεων (Briassoulis, 2001).

Οι περιβαλλοντικοί δείκτες που χρησιμοποιούνται πλέον για την παρακολούθηση της βιώσιμης ανάπτυξης είναι πολυδιάστατοι και λαμβάνουν υπόψη τόσο την Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

περιβαλλοντική όσο και την κοινωνική και την οικονομική διάσταση. Οι κυριότεροι περιβαλλοντικοί δείκτες είναι έξι (6) (Ντυκέν, 2019):

- Δείκτης Περιβαλλοντικής Βιωσιμότητας (Environmental Sustainability Index - ESI): Συγκριτικός δείκτης σε εθνικό επίπεδο με τον οποίο μετράται η συνολική πρόοδος με την περιβαλλοντική βιωσιμότητα.
- Δείκτης Περιβαλλοντικής Ποιότητας (Environment Quality Index - EQI): Δείκτης που αξιολογεί τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις δράσεων και μέτρων.
- Δείκτης Περιβαλλοντικής Φιλικότητας (Index Of Environmental Friendliness - IEF): Σύνθετος δείκτης που μετρά τις πιέσεις στο περιβάλλον (φαινόμενο θερμοκηπίου, καταστροφή όζοντος, κλπ).
- Δείκτης Περιβαλλοντικής Επίδοσης (Environmental Performance Index - EPI): Δείκτης για την μέτρηση επίδοσης των πολιτικών για την ανθρώπινη υγεία και τα οικοσυστήματα.
- Δείκτης Περιβαλλοντικής Ευπάθειας (Environmental Vulnerability Index - EVI): Δείκτης που εκτιμά πιθανές ζημιές που προκαλούνται από διάφορα περιβαλλοντικά προβλήματα.
- Οικολογικό Αποτύπωμα (Ecological Footprint - EF): Δείκτης που υπολογίζει τις ανάγκες κατανάλωσης πόρων και αφομοίωσης αποβλήτων ατόμων ή ομάδων.

Έχοντας δημιουργηθεί όλο αυτό το υπόβαθρο των αρχών και των μετρήσιμων δεικτών της βιώσιμης ανάπτυξης η συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών το 2015 διαμόρφωσε ένα επιπλέον πλαίσιο στόχων με την ονομασία «Ατζέντα 2030». Η Ατζέντα 2030 μέσα από 17 στόχους και 169 υπό στόχους, ποσοτικούς και ποιοτικούς, με παγκόσμια εμβέλεια και κοινή ευθύνη όλων των κρατών (αναπτυγμένων και αναπτυσσόμενων) για την επίτευξη τους θα προσπαθήσει μέσα στο διάστημα 2016 – 2030 να εξαλείψει την φτώχεια και να πετύχει την βιώσιμη ανάπτυξη. Η ιδιαιτερότητα της έγκειται στο γεγονός ότι για πρώτη φορά θεσπίζονται στόχοι οι οποίοι θα παρακολουθούνται σε παγκόσμια κλίμακα με την συμμετοχή όλων ενώ κάποιοι από αυτούς όπως η δικαιοσύνη, η ασφάλεια, η ειρήνη και η κοινωνική ένταξη λειτουργούν και προσπαθούν να επιτευχθούν συνολικά (United Nations, 2015). Σύμφωνα με την Ατζέντα 2030 οι 17 στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης είναι:

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

1. Μηδενική φτώχεια
2. Μηδενική πείνα
3. Καλή υγεία και ευημερία
4. Ποιοτική εκπαίδευση
5. Ισότητα των φύλων
6. Καθαρό νερό και αποχέτευση
7. Φθηνή και καθαρή ενέργεια
8. Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη
9. Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές
10. Λιγότερες ανισότητες
11. Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες
12. Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή
13. Δράση για το κλίμα
14. Ζωή στο νερό
15. Ζωή στη στεριά
16. Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί
17. Συνεργασία για τους στόχους

Εικόνα 1: 17 Στόχοι της Βιώσιμης Ανάπτυξης (Sustainable Development Goals - SDGs),

Πηγή: (United Nations, 2015)

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

3 Χωρική ανθεκτικότητα

3.1 Η έννοια της ανθεκτικότητας

Η απόδοση της έννοιας της ανθεκτικότητας έχει απασχολήσει την επιστημονική κοινότητα σε πολλά πεδία εδώ και αρκετά χρόνια. Ξεκινώντας αρχικά από την μηχανική έχει απασχολήσει την ψυχολογία και την οικολογία και στην συνέχεια την γεωγραφία, την οικονομία, τις πολιτικές επιστήμες, κ.α. (Christopherson et al, 2010). Η προέλευση της Αγγλικής λέξης που χρησιμοποιείται (Resilience) παραπέμπει σε ένα ρήμα των Λατινικών (resilio) που μεταφράζεται ως «ανακάμπτω» (Rose, 2009).

Οι ορισμοί που έχουν δοθεί διαφέρουν ανάλογα με την επιστήμη που αφορούν αλλά έχουν κάποια κοινά στοιχεία: προσδιορίζονται ως η δυνατότητα / ικανότητα ενός συνόλου (κοινωνία, περιβάλλον, οικονομία) να προσαρμόζεται – αφομοιώνει - επανέρχεται μετά από μια διαταραχή. Έτσι λοιπόν ορίζεται ως ανθεκτικότητα η δυνατότητα ενός συστήματος να διατηρεί την δομή του και να αναδιοργανώνεται μετά από μια διαταραχή (Holling, 1996) και να απορροφά τους κραδασμούς (Adger, 2000). Εξειδικεύοντας, για την κοινωνιολογία ανθεκτικότητα είναι η δυνατότητα της κοινωνίας να προσαρμοστεί στις επιπτώσεις μιας διαταραχής, για την οικονομία είναι η ικανότητα μιας οικονομίας να επανέρχεται σε φυσιολογικά επίπεδα μετά από μια διαταραχή ενώ για την οικολογία η δυνατότητα ενός οικοσυστήματος να απορροφά της επιπτώσεις μιας διαταραχής (Καλλιώρας, 2011). Η έννοια της ανθεκτικότητας όπως γίνεται αντιληπτό εξαρτάται και συνδέεται με την προσαρμοστικότητα ενός συστήματος, την ευπλαστότητα και την τρωτότητα του, την ανάπτυξη καινοτομίας και την αυτοοργάνωση του.

Θεωρώντας ότι οι κυριότερες μορφές ανθεκτικότητας είναι αυτές που αναπτύσσονται στην περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και τον χώρο, θα παρουσιαστούν αναλυτικότερα στις επόμενες ενότητες.

3.2 Μορφές και θεωρίες ανθεκτικότητας

Υπάρχουν διάφοροι ορισμοί για τις κυριότερες μορφές ανθεκτικότητας. Ως οικολογική ανθεκτικότητα ή ανθεκτικότητα ενός οικοσυστήματος είναι εκείνο το μέγεθος της διαταραχής το οποίο μπορεί να αφομοιώσει το οικοσύστημα προτού

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

αλλάξει η δομή του (Holling, 1996). Σε αυτό τον ορισμό θα μπορούσε κάλλιστα η ανθεκτικότητα να αντικατασταθεί και με την αντοχή ενός οικοσυστήματος σε μια καταστροφή. Αντίστοιχα μηχανική ανθεκτικότητα είναι η μη μεταβολή μιας κατάστασης, η αντίσταση της σε οποιαδήποτε αλλαγή καθώς και ο χρόνος επαναφοράς της (Pendall et al, 2009).

Η διαφορά μεταξύ των δύο ορισμών έγκειται στο γεγονός ότι η μηχανική ανθεκτικότητα στοχεύει στην επιστροφή του συστήματος στο σημείο ισορροπίας ενώ η οικολογική ανθεκτικότητα μπορεί να επιτευχθεί και σε διαφορετικό από το αρχικό σημείο σταθερότητας. Η οικολογική ανθεκτικότητα χρησιμοποιείται κύρια στον σχεδιασμό εντός οικοσυστημάτων δεδομένου του γεγονότος ότι μπορεί να εξετάσει και τις αλληλεπιδράσεις μεταξύ παραγόντων σταθερότητας και αποσταθεροποίησης.

Η κοινωνική ανθεκτικότητα είναι πιο σύνθετη περίπτωση. Επηρεάζεται από τις αλλαγές που συμβαίνουν στην ίδια την κοινωνία, το περιβάλλον και την πολιτική και την ικανότητα της κοινότητας να ανταπεξέλθει σε αυτές (Adger, 2000). Σημαντικό ρόλο παίζει επίσης ο χώρος και η οικονομία η οποία επηρεάζει την ανθεκτικότητα μιας περιοχής και προκαλεί ποικίλες αντιδράσεις. Οι δημογραφικές μεταβολές και εξελίξεις, όπως η ύπαρξη μεταναστών, η έλλειψη εργατικού δυναμικού, η μείωση ή η γήρανση του πληθυσμού επηρεάζουν άμεσα την ισχύ της κοινωνικής ανθεκτικότητας.

Οι δύο προαναφερόμενες μορφές ανθεκτικότητας (οικολογική και κοινωνική) έχουν κοινά στοιχεία και αυτό οφείλεται στις ομοιότητες που παρουσιάζουν οι ανθρώπινες κοινότητες και τα οικοσυστήματα όσο αφορά την λειτουργία τους. Παράλληλα οι ανθρώπινες κοινότητες επηρεάζονται από την διαθεσιμότητα φυσικών πόρων και κατά συνέπεια από το περιβάλλον κυρίως σε τομείς όπως το εισόδημα, η κοινωνική συνοχή και η μετανάστευση (Adger, 2000).

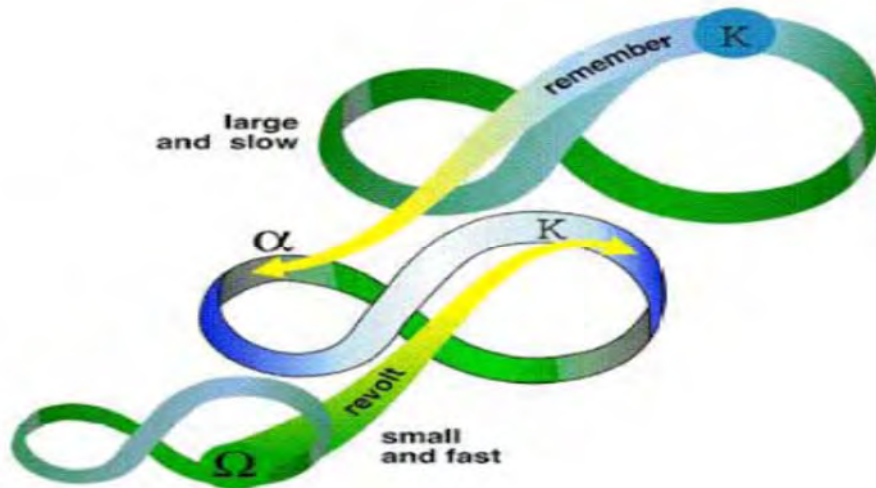
Η οικονομική ανθεκτικότητα εμφανίζεται κύρια με δύο μορφές: την δυναμική και την στατική. Η πρώτη υπολογίζει την ταχύτητα με την οποία ένα σύστημα ανταπεξέρχεται σε μία διαταραχή ενώ η δεύτερη την ικανότητα του συστήματος να διατηρήσει την υφιστάμενη λειτουργία του κατά την διάρκεια μιας διαταραχής. Αναπτύσσεται σε όλα τα επίπεδα της οικονομίας και πιο συγκεκριμένα στο μικροοικονομικό επίπεδο (επιχειρήσεις, οργανισμοί, νοικοκυριά), στο μεσοοικονομικό

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

επίπεδο (τομείς της οικονομίας, μεμονωμένες αγορές) και στο μακροοικονομικό επίπεδο (σύνολο αγορών και επιχειρήσεων) (Rose, 2009). Η οικονομική ανθεκτικότητα είναι ιδιαίτερα σημαντική για την εύρυθμη λειτουργία φορέων διακυβέρνησης (κυβερνήσεις, ΟΤΑ Α' και Β' βαθμού).

Υπάρχουν και άλλες προσεγγίσεις που προσδιορίζουν την οικονομική ανθεκτικότητα ενός συστήματος. Μία από τις κυριότερες εξετάζει κατά πόσο ένα οικονομικό σύστημα ανακάμπτει από μία διαταραχή, αντέχει την επίδραση μιας διαταραχής ή με πιο τρόπο αποφεύγει μια διαταραχή (Briguglio et al, 2006). Στις περιπτώσεις αυτές το οικονομικό σύστημα εμφανίζει διαφορετική μορφή ανθεκτικότητας. Στην πρώτη περίπτωση προσπαθεί να επιστρέψει στην αρχική κατάσταση που βρισκόταν πριν την διαταραχή και κατά συνέπεια εξετάζεται η ευελιξία του συστήματος. Στην δεύτερη, εξετάζεται ο βαθμός αντίστασης σε μια διαταραχή και απορρόφησης των κραδασμών και των επιπτώσεων της διαταραχής αυτής ενώ στην τρίτη εξετάζεται η ευπάθεια του συστήματος (π.χ συγκέντρωση της οικονομίας σε λίγους τομείς) η οποία και θα παίξει κύριο ρόλο στην αποφυγή μιας διαταραχής.

Με την δημιουργία του Resilience Alliance το 1999, ενός διεπιστημονικού διεθνούς οργανισμού που διερευνά τη δυναμική των κοινωνικο-οικολογικών συστημάτων δημιουργήθηκε το μοντέλο της Παναρχίας. Σύμφωνα με αυτό υπάρχει μια ιεραρχική δομή στην οποία τα διάφορα συστήματα (φυσικά, ανθρωπογενή, κοινωνικά, οικονομικά) κάνουν συνεχώς κύκλους σε διάφορες κλίμακες χώρου και χρόνου. Οι κύκλοι αυτοί αφορούν διάφορα στάδια ξεκινώντας από το στάδιο της ανάπτυξης, περνάνε στο στάδιο της διατήρησης και από εκεί στο στάδιο της καταστροφής και τέλος στο στάδιο της επαναδιοργάνωσης (Holling, 2001). Στα συστήματα αυτά εμφανίζονται διάφορες πτυχές ανθεκτικότητας: Εύρος ανθεκτικότητας του συστήματος (το όριο μέσα στο οποίο ένα σύστημα μπορεί να ανακάμψει), αντοχή του συστήματος (πότε αλλάζει ένα σύστημα), αβεβαιότητα του συστήματος (η υφιστάμενη κατάσταση ενός συστήματος σε σχέση με το όριο του), παναρχία (η επιρροή μεταξύ των συστημάτων και του χώρου – χρόνου σε σχέση με την ανθεκτικότητα του κάθε συστήματος) (Walker et al., 2004).

Σχήμα 4: Το μοντέλο της Παναρχίας
 Πηγή: (<https://www.resalliance.org/panarchy>)

3.3 Χωρική και αστική ανθεκτικότητα

Η επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης, σχεδίασης και σκέψης σε όλες τις χωρικές κλίμακες αποτελούσε και αποτελεί στοίχημα για την επιστήμη του χώρου. Ιδιαίτερα δε σε εποχές που ποικίλα είδη κρίσεων (οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές) ταλανίζουν τα διάφορα επίπεδα κοινωνικών συνόλων είναι εμφανέστερη από ποτέ η ανάγκη ανάπτυξης ανθεκτικότητας. Η διατήρηση ενός χώρου στην αρχική του κατάσταση ενώ ασκούνται πιέσεις από το εξωτερικό περιβάλλον για φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές πάνω σε αυτό αποτελεί ίσως τον πιο αντιπροσωπευτικό ορισμό της χωρικής ανθεκτικότητας (Βιτοπούλου et al, 2015).

Σημαντικός είναι ο ρόλος του ενδογενούς δυναμικού στην ανάπτυξη της χωρικής ανθεκτικότητας. Οι κοινωνικοί φορείς ενός χώρου, επιχειρήσεις και νοικοκυριά, επαγγελματικές ενώσεις και κοινωνία των πολιτών, είναι σημαντικοί παράγοντες αντίστασης στις εξωτερικές πιέσεις. Ταυτόχρονα όταν περάσει η διαταραχή και ο χώρος επιστρέψει στην αρχική του κατάσταση αυτές οι κοινωνικές ομάδες μπορούν να κεφαλαιοποιήσουν την εμπειρία και τις γνώσεις που έχουν αποκομίσει.

Η χωρική ανθεκτικότητα μπορεί να διακριθεί σε περιφερειακή και τοπική. Ως περιφερειακή ανθεκτικότητα ορίζεται η ικανότητα επαναφοράς τη αρχικής κατάστασης ενός συστήματος σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο μετά από ένα έντονο γεγονός και η ανάδειξη και ο προσδιορισμός των χαρακτηριστικών εκείνων που

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

συντέλεσαν στην επίτευξη αυτής της επαναφοράς με επιτυχία (Martin, 2012). Εδώ η ανθεκτικότητα εξετάζεται με την παρακολούθηση τεσσάρων στοιχείων που αλληλεπιδρούν το ένα στο άλλο και αλληλοεξαρτούνται και πιο συγκεκριμένα εξετάζεται η αντίσταση, η ανάκαμψη, η ανανέωση και ο επαναπροσανατολισμός του συστήματος. Σε πρώτη φάση καταγράφεται η αντίδραση της οικονομίας μιας περιφέρειας σε ένα έντονο συμβάν (π.χ οικονομική κρίση), η ανάκαμψη της οικονομίας, η ανανέωση της και η προσαρμογή και επαναχάραξη σχεδιασμού της. Με τον τρόπο αυτό η ανθεκτικότητα ξεφεύγει από την απλή επαναφορά ενός συστήματος στην αρχική του κατάσταση και σε μη επιτυχείς πρακτικές αλλά προσδιορίζει νέες μορφές λειτουργίας και αναδεικνύει νέες ευκαιρίες. Η ανάπτυξη της περιφέρειας σε αυτές της περιπτώσεις έρχεται μέσα από ευκαιρίες που αναδείχθηκαν από την εμφάνιση του έντονου συμβάντος (Martin, 2012).

Αντίστοιχα η τοπική ανθεκτικότητα είναι η διατήρηση και επαναφορά ενός συστήματος στην αρχική του κατάσταση και η ανάδειξη καινούργιων μορφών οικονομικής ανάπτυξης (Βιτοπούλου et al, 2015). Παράλληλα ορίζεται και ως επίμονη ανθεκτικότητα λόγω του ότι δεν στοχεύει μόνο στην επαναφορά του συστήματος μετά από μία διαταραχή αλλά και στην εύρεση τρόπων αντιμετώπισης καθημερινών και μακροχρόνιων πιέσεων που προκαλούνται από αλλαγές στις πολιτικές και την οικονομία (Andres et al, 2015). Εξετάζει κυρίως την αντίδραση που εμφανίζουν μικρές μονάδες (άτομα, νοικοκυριά, τοπικά δίκτυα).

Και οι δύο ορισμοί (περιφερειακή και τοπική ανθεκτικότητα) περιλαμβάνουν ένα σημαντικό παράγοντα διαφοροποίησης από τις άλλες μορφές ανθεκτικότητας (οικολογική, κοινωνική, οικονομική) που είναι η επιπρόσθετη εύρεση μορφών ανάκαμψης και αντίδρασης στις όποιες διαταραχές εμφανίζονται στο σύστημα. Σε αυτή την λογική ορίζεται και η εξελικτική ανθεκτικότητα ως η προσαρμοστικότητα και ο μετασχηματισμός που εμφανίζεται σε πολλαπλές χρονικές περιόδους και χωρικές ενότητες με κυριότερο σκοπό την διασφάλιση του μέλλοντος παρά την επαναφορά του συστήματος στην πρότερη κατάσταση (Davoudi, 2012). Η μη επαναφορά του συστήματος πολλές φορές διασφαλίζει ότι δεν θα επαναληφθούν αστοχίες και δυσλειτουργίες του παρελθόντος.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Μέσα από αυτούς τους ορισμούς αναδεικνύεται και η σημασία του χώρου στον προσδιορισμό και την ανάπτυξη της ανθεκτικότητας. Η γεωγραφική θέση και έκταση επηρεάζει σε κάποιο βαθμό την ανάπτυξη της ανθεκτικότητας όπως επίσης και τα χαρακτηριστικά μιας αστικής περιοχής δηλαδή τα δομικά στοιχεία, το περιβάλλον, η κοινωνία και η οικονομία της.

Στην περίπτωση του αστικού περιβάλλοντος μιας πόλης η ανθεκτικότητα αποκτά ιδιαιτερότητες που έγκειται κύρια στο γεγονός ότι η πόλη δομείται από πολύπλοκα συστήματα. Έτσι λοιπόν οποιαδήποτε διαταραχή επηρεάζει το αστικό περιβάλλον σε τέτοιο βαθμό που είναι πολύ δύσκολη η επαναφορά του στην αρχική κατάσταση. Από την φύση τους οι πόλεις αντιμετωπίζουν πιέσεις και διαταραχές οι οποίες επηρεάζουν την λειτουργικότητα τους. Ο έλεγχος και η αξιολόγηση των πιέσεων που δέχεται μια πόλη επιφέρει την αστική ανθεκτικότητα (Desouza, 2013). Σε αυτή την λογική η αστική ανθεκτικότητα είναι η ικανότητα τόσο των μεμονωμένων μονάδων (ατόμων, επιχειρήσεων) όσο και των ομάδων (κοινοτήτων, οργάνων) μιας πόλης να προσαρμόζονται και να εξελίσσονται ανεξάρτητα από τις πιέσεις που δέχονται (100 Resilient Cities). Η ενίσχυση της αστικής ανθεκτικότητας προέρχεται μέσα από κατανόηση των δομικών στοιχείων και των συστημάτων μιας πόλης και των χρόνιων ή μεμονωμένων πιέσεων που θα ασκηθούν και θα προκύψουν. Η αστική ανθεκτικότητα είναι μετρήσιμη ικανότητα του αστικού συστήματος και αφορά την διατήρηση της λειτουργικότητας του συστήματος μετά από μια διαταραχή και την ικανότητα προσαρμογής του. Η προσαρμογή του αστικού συστήματος είναι μια δύσκολη υπόθεση δεδομένου ότι μια πόλη αποτελείται πολλά υποσυστήματα τα οποία με την σειρά τους δέχονται πιέσεις που αφορούν την αστική ανάπτυξη που είναι ευάλωτη σε πιέσεις (Calderón-Contreras, 2017).

Η αστική ανθεκτικότητα σήμερα εξετάζεται και σε σχέση με την κλιματική αλλαγή λόγω των έντονων φαινομένων (φωτιές, πλημμύρες, καύσωνες, καταιγίδες) που δημιουργούνται από αυτή και αποτελούν πιέσεις και διαταραχές σε μια αστική περιοχή και τον πληθυσμό της. Η ανάγκη για ανάπτυξη μεγαλύτερου επιπέδου ανθεκτικότητας των πόλεων στο εγγύς μέλλον θα οδηγήσει στην εκπόνηση στρατηγικών για την αντιμετώπιση των πιέσεων που θα δημιουργήσει η κλιματική αλλαγή. Η ορθολογική

σχεδίαση του αστικού ιστού και η ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων θα μπορούσαν να είναι κάποιες από αυτές.

Η ανθεκτικότητα μιας πόλης στηρίζεται στο φυσικό περιβάλλον, το τεχνητό περιβάλλον, την κοινωνία και την οικονομία. Το κάθε ένα από αυτά τα υποσυστήματα αλληλεπιδρά με όλα τα υπόλοιπα για να δώσουν ως τελικό προϊόν την αστική ανθεκτικότητα. Έτσι λοιπόν στο φυσικό περιβάλλον που αποτελείται από το έδαφος, τους υδάτινους πόρους, την χλωρίδα και την πανίδα εμφανίζεται οικολογική και μηχανική ανθεκτικότητα ενώ στο τεχνητό περιβάλλον που αφορά κτίρια, υποδομές και εγκαταστάσεις εμφανίζεται μηχανική ανθεκτικότητα, ανθεκτικότητα των υποδομών και τεχνολογική ανθεκτικότητα. Στην κοινωνία που αποτελείται από το σύνολο ατόμων και φορέων της πόλης εμφανίζεται ατομική και κοινωνική ανθεκτικότητα ενώ στην οικονομία εμφανίζεται η οικονομική ανθεκτικότητα. Αρκετά συχνά εμφανίζονται και σύνθετες μορφές ανθεκτικότητας, λόγω αλληλεπίδρασης των υποσυστημάτων, όπως η κοινωνικοοικολογική ανθεκτικότητα και η κοινωνικοτεχνολογική ανθεκτικότητα (Chelleri, 2012).

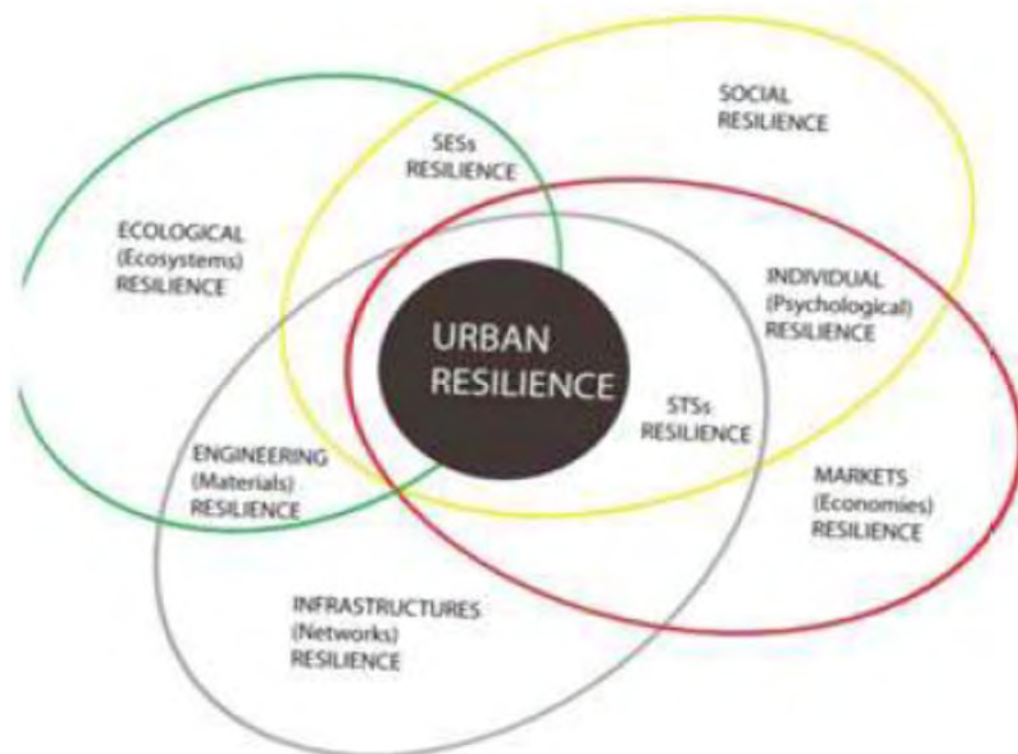
3.4 Σχεδιασμός της αστικής ανθεκτικότητας

Η συσχέτιση της αστικής ανθεκτικότητας με την βιώσιμη ανάπτυξη και η ανάγκη για την αντιμετώπιση φυσικών και ανθρωπογενών καταστροφών που οφείλονται σε τυχαία γεγονότα είτε προέρχονται από τις κλιματικές αλλαγές κλιματικών αλλαγών έκαναν εμφανή την ανάγκη για την εκτίμηση και τον σχεδιασμό της ανθεκτικότητας ενός αστικού περιβάλλοντος. Κύριο και ουσιαστικό ρόλο σε αυτόν τον σχεδιασμό παίζει ο βαθμός οργάνωσης του αστικού περιβάλλοντος γύρω από τρεις άξονες δράσης: Μείωση και πρόληψη κινδύνων, ανάπτυξη και βελτίωση πολιτικών, και ανάπτυξη μηχανισμών συνοχής (United Nations, 2015).

Ο πρώτος άξονας δράσης αφορά τους κινδύνους που μπορούν να μειωθούν ή/και να προληφθούν, τόσο σε σχέση με την κλιματική αλλαγή όσο και σε σχέση με οποιαδήποτε καταστροφή. Αυτό μπορεί να επιτευχθεί με την ενίσχυση της επιστημονικής ικανότητας, την οικοδόμηση γνώσης, την ανταλλαγή εμπειριών, την εκπαίδευση, την παρακολούθηση και την αξιολόγηση της προόδου της δόμησης της ανθεκτικότητας. Η ανάπτυξη και βελτίωση πολιτικών για την αστική ανθεκτικότητα που

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

στηρίζεται στην βιώσιμη ανάπτυξη θα συντελεστεί με τον συντονισμό όλων των φορέων και την ανάθεση καθορισμένων ρόλων, την ενδυνάμωση των τοπικών αρχών και την ανάπτυξη μηχανισμών επιβολής πολιτικών. Τέλος ο τρίτος άξονας δράσης θα αναπτύξει μηχανισμούς για την προώθηση της συνοχής που σχετίζεται με πολιτικές και προγράμματα και θα επιτευχθεί με την ένταξη κριτηρίων για την αστική ανθεκτικότητα στα προγράμματα, την αξιολόγηση και πρόβλεψη οικονομικοκοινωνικών οφελών, την προώθηση της καινοτομίας και της συνεργασίας και την ανάπτυξη νέων προϊόντων.

Σχήμα 5: Υποσυστήματα αστικής ανθεκτικότητας

Πηγή: (Chelleri, 2012)

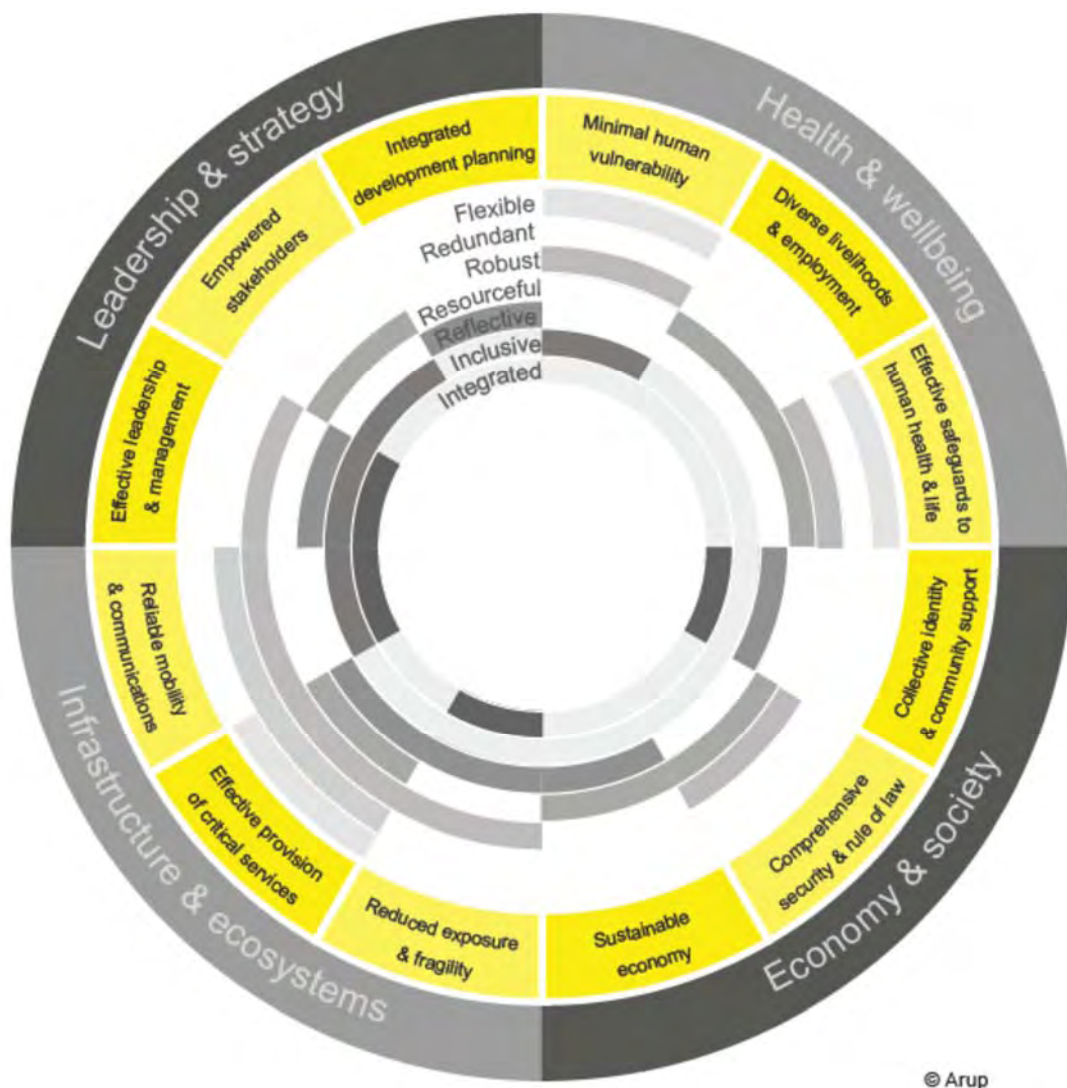
Μέχρι σήμερα έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο για τον καθορισμό πολιτικών και δράσεων σε επίπεδο ανάπτυξης αστικής ανθεκτικότητας καθώς και δείκτες αξιολόγησης τους. Στην συνέχεια παρουσιάζονται οι κυριότερες από αυτές.

3.4.1 Ο Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας (City Resilience Index)

Το 2014 από το Ίδρυμα Rockefeller και την σχεδιαστική εταιρεία Arup δημιουργήθηκε ο Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας (City Resilience Index, CRI) και ουσιαστικά αποτελεί το κυριότερο εργαλείο για την καταγραφή της υφιστάμενης

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

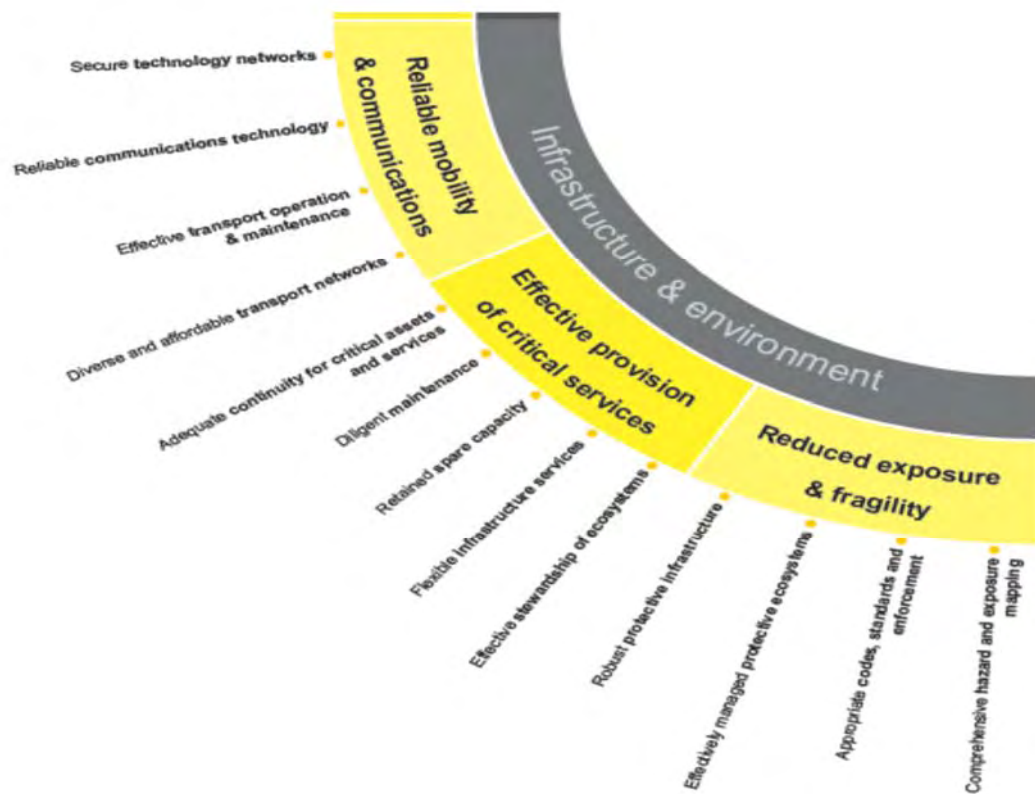
κατάστασης της ανθεκτικότητας μιας πόλης και την ανάπτυξη στρατηγικών βελτίωσης της (Arup and Rockefeller Foundation, 2016). Ο συγκεκριμένος δείκτης, που είναι προϊόν έρευνας, προσδιορίζει την ανθεκτικότητα μέσα από ένα σύστημα 4 διαστάσεων, 12 στόχων, 52 δεικτών και 156 σεναρίων και μετρήσεων. Όλα τα παραπάνω στοιχεία είναι απαραίτητα για την αποτίμηση της αστικής ανθεκτικότητας σε μια δεδομένη χρονική στιγμή και τον καθορισμό του σχεδιασμού για την περαιτέρω αύξηση της.

Εικόνα 2: Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας
 Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016)

Σύμφωνα με την παραπάνω εικόνα οι τέσσερις βασικές κύριες διαστάσεις που διαμορφώνουν το προφίλ της ανθεκτικότητας μιας πόλης είναι οι εξής: υγεία και ευεξία, οικονομία και κοινωνία, υποδομές και περιβάλλον και ηγεσία και στρατηγική. Η πρώτη διάσταση, αυτή της υγείας και ευεξίας, προσδιορίζει την ελάχιστη ανθρώπινη χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

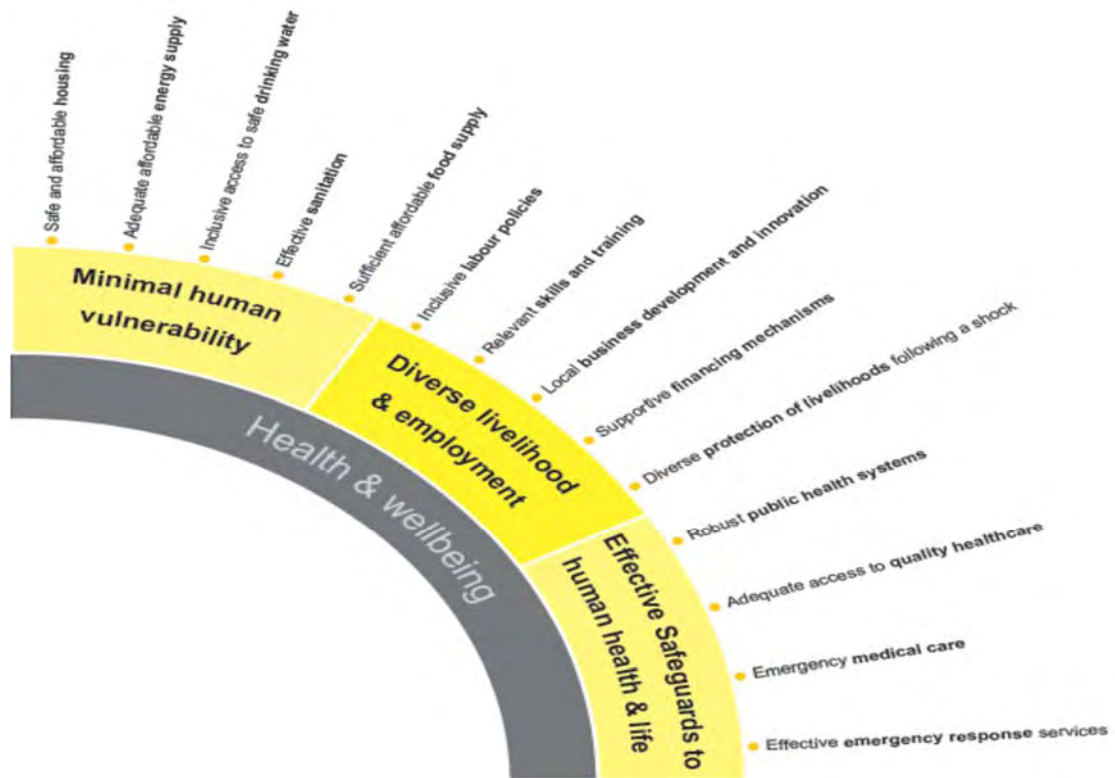
τρωτότητα, την ποιότητα διαβίωσης, τις ευκαιρίες απασχόλησης και την ασφάλεια της ανθρώπινης υγείας και ζωής. Η διάσταση της οικονομίας και της κοινωνίας δίνει στοιχεία για την δομή και την λειτουργία του κοινωνικού ιστού, την ασφάλεια των ανθρώπων, την ύπαρξη κράτους δικαίου και την βιωσιμότητα της οικονομίας. Η διάσταση των υποδομών και του περιβάλλοντος παραθέτει την κατάσταση στην προστασία και διατήρηση του περιβάλλοντος, στην παροχή των απαραίτητων υπηρεσιών και στην ύπαρξη αξιόπιστης κινητικότητας και επικοινωνιών.

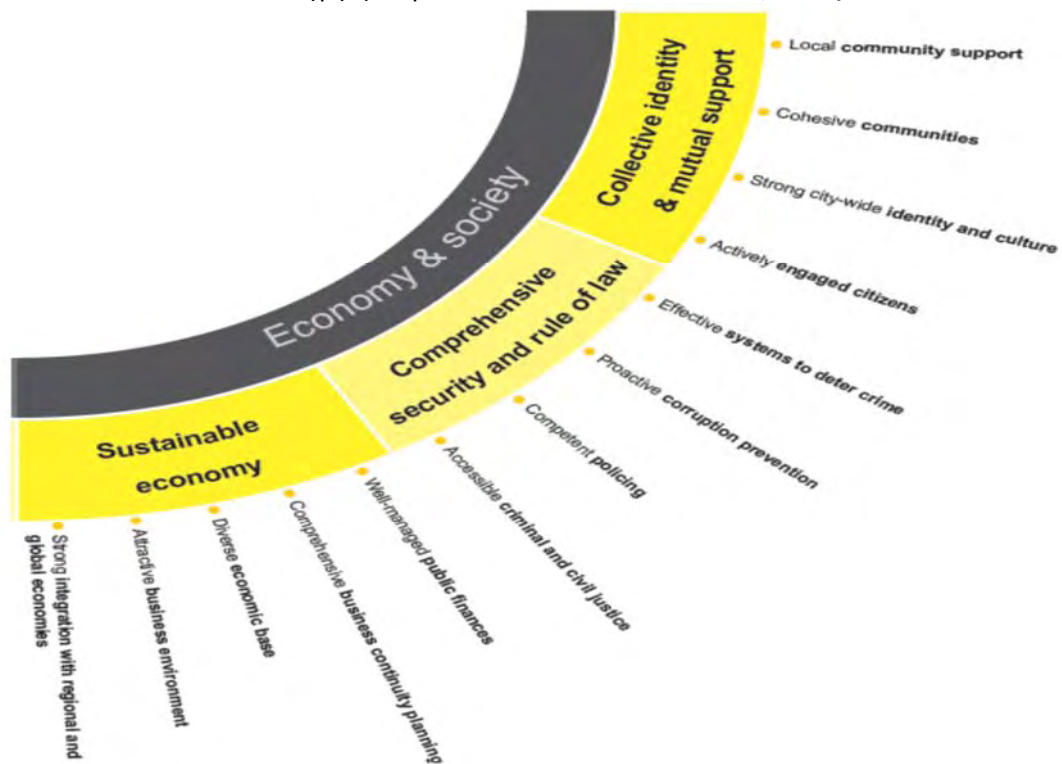
Εικόνα 3: Η διάσταση των υποδομών και του περιβάλλοντος, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας
 Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016)

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Εικόνα 4: Η διάσταση της υγείας και της ευεξίας, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας
 Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016)

Εικόνα 5: Η διάσταση της οικονομίας και της κοινωνίας, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας
 Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016)

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Εικόνα 6: Η διάσταση της ηγεσίας και της στρατηγικής, Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας
 Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016)

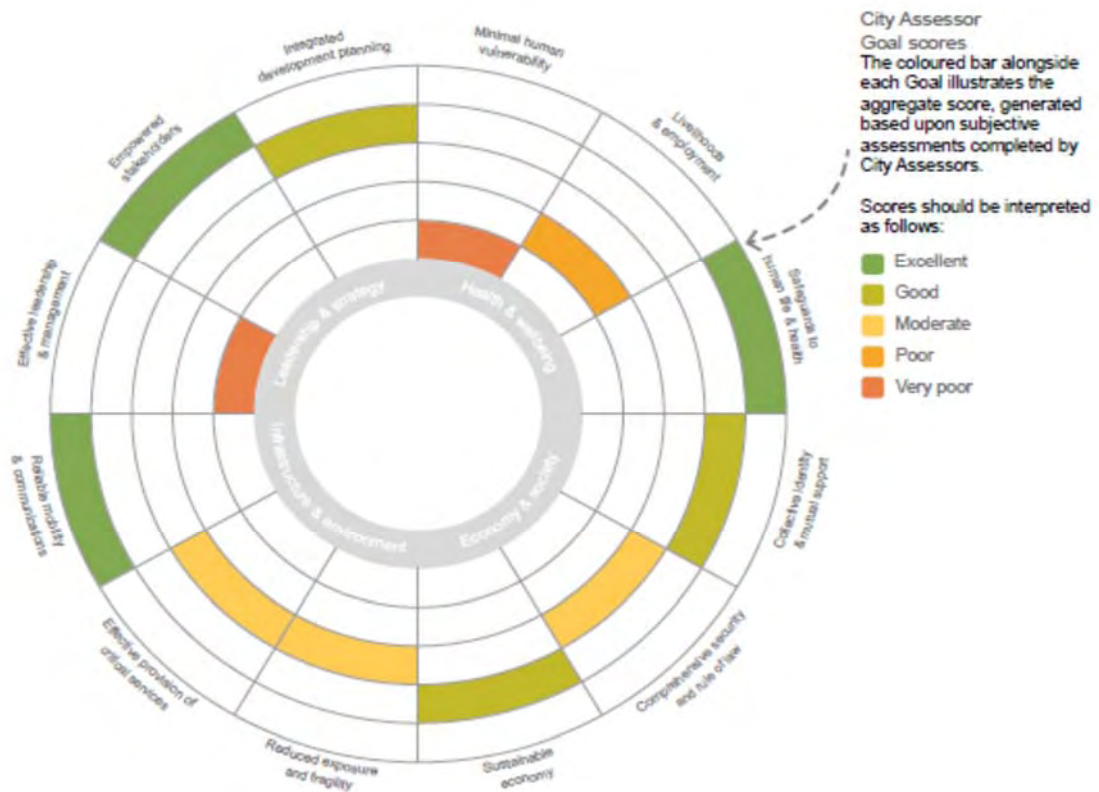
Σύμφωνα με τον Δείκτη Αστικής Ανθεκτικότητας μια ανθεκτική πόλη θα πρέπει να διαθέτει και ένα διαμορφωμένο προφίλ ποιότητας. Το προφίλ αυτό αποτελείται από ένα σύνολο ιδιοτήτων που περιγράφουν τη συμπεριφορά ή απόδοση του αστικού συστήματος σε σχέση με την ανθεκτικότητά του. Αυτές οι ιδιότητες επιτρέπουν στις πόλεις να αντέχουν, να ανταποκρίνονται και να προσαρμόζονται περισσότερο εύκολα σε οποιαδήποτε διαταραχή. Οι 7 ιδιότητες αυτές αναλυτικότερα είναι οι εξής: ανακλαστικότητα (ύπαρξη μηχανισμών για εύρεση λύσεων σε προβλήματα), ευρωστία (αντοχή σε επιπτώσεις καταστροφών), πλεονασμός (ικανότητα εξάλειψης διαταραχών και πιέσεων), ευελιξία (ευκολία προσαρμογής σε νέα δεδομένα), επινοητικότητα (επινοήση εναλλακτικών μεθόδων αντιμετώπισης κινδύνων), περιεκτικότητα (διαβούλευση και εμπλοκή ευπαθών ομάδων) και ενσωμάτωση (συντονισμός και δημιουργία συλλογικής προσπάθειας (Arup and Rockefeller Foundation, 2016).

Για τον υπολογισμό του Δείκτη Αστικής Ανθεκτικότητας έχει δημιουργηθεί διαδικτυακή πλατφόρμα (www.cityresilienceindex.org) με την λογική αρχικά να χρησιμοποιηθεί από τις δημοτικές αρχές. Η διαδικτυακή πλατφόρμα έχει σχεδιαστεί

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

για να διευκολύνει την εισαγωγή δεδομένων και την δημιουργία ενός προφίλ αστικής ανθεκτικότητας (ποιοτικό και ποσοτικό), τον βαθμό επίτευξης των 12 στόχων και των 7 ιδιοτήτων καθώς και ένα πίνακα συσχέτισης όλων των προηγούμενων με τους 52 δείκτες. Τα στοιχεία και τα συμπεράσματα που εξάγονται βοηθούν τις πόλεις να κατανοήσουν και να επικοινωνήσουν την ανθεκτικότητά τους καθώς επίσης και να προσδιορίσουν τις ενέργειες που πρέπει να αναληφθούν για να βελτιωθεί αυτή.

Εικόνα 7: Ποσοτικό προφίλ αστικής ανθεκτικότητας

Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016)

3.4.2 Το Πρόγραμμα «100 Ανθεκτικές Πόλεις»

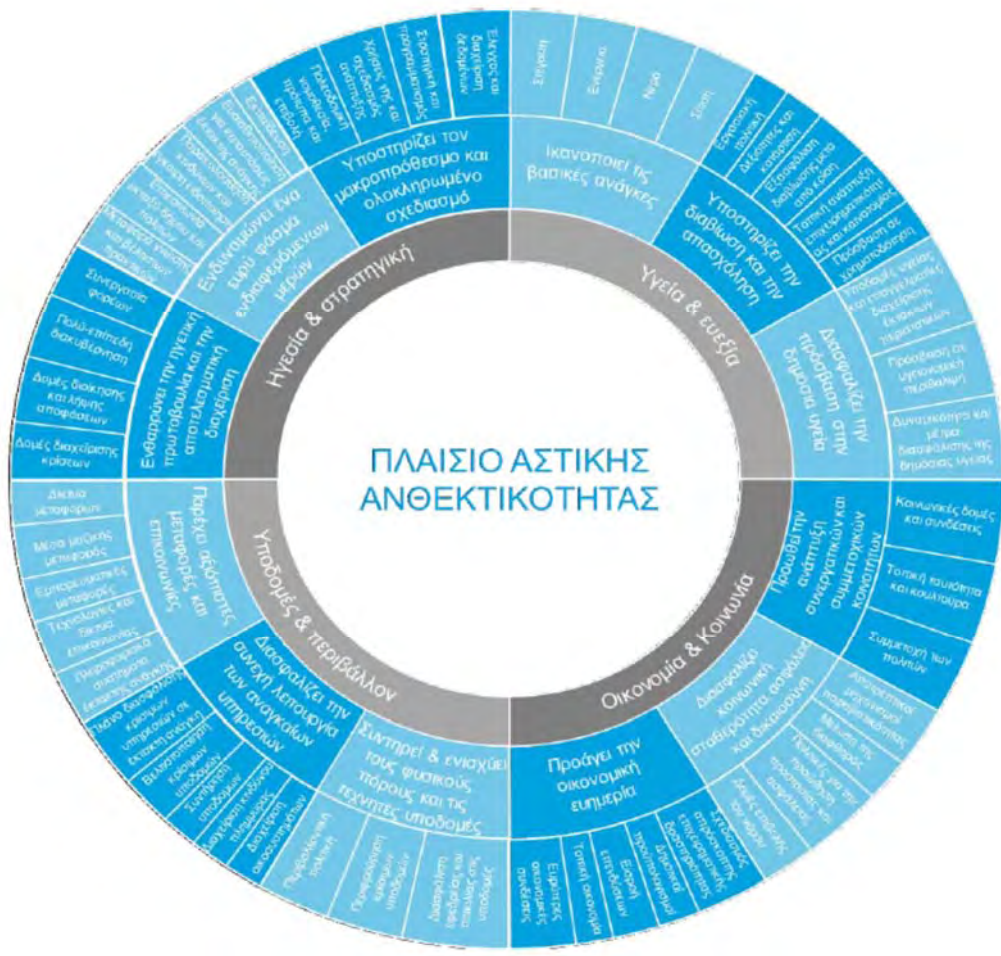

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Το Δίκτυο των 100 Ανθεκτικών Πόλεων (100 Resilient Cities) ξεκίνησε με πρωτοβουλία του Ιδρύματος Rockefeller, το 2013 με τη συμμετοχή αρχικά 32 πόλεων (σήμερα αριθμεί 97 πόλεις). Στόχος του είναι η ανάπτυξη της αστικής ανθεκτικότητας στις πόλεις και η παροχή βοήθειας στην επίτευξη του στόχου αυτού. Για το Δίκτυο αυτό αστική ανθεκτικότητα θεωρείται η ικανότητα των ατόμων – κατοίκων και των φορέων μιας αστικής περιοχής να λειτουργούν απέναντι σε βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες πιέσεις που τους ασκούνται έχοντας αναπτύξει αντοχή, προσαρμογή και εξέλιξη (<http://www.100resilientcities.org>).

Το Δίκτυο στηρίζει τις πόλεις που συμμετέχουν με πολλαπλές μορφές υποστήριξης. Παρέχει χρήματα για την πρόσληψη σε κάθε πόλη υπευθύνου ανθεκτικότητας προκειμένου να συντονίζονται όλες οι ενέργειες για την ανάπτυξη ανθεκτικότητας. Διαθέτει εμπειρογνώμονες και ένα δίκτυο φορέων, δημόσιου και ιδιωτικού χαρακτήρα, για την χάραξη στρατηγικής ανθεκτικότητας της κάθε πόλης. Συντονίζει ένα δίκτυο πόλεων σε παγκόσμιο επίπεδο όπου η κάθε μία μαθαίνει και υιοθετεί καλές πρακτικές από την άλλη.

Η εξέταση της αστικής ανθεκτικότητας στο Δίκτυο γίνεται με τον υπολογισμό του Δείκτη Αστικής Ανθεκτικότητας που αναλύθηκε στην προηγούμενη ενότητα και του Πλαισίου Αστικής Ανθεκτικότητας (City Resilience Framework - CRF) που δημιουργήθηκε και αυτό το 2014. Ο στόχος του Πλαισίου Αστικής Ανθεκτικότητας είναι συμπληρωματικός ως προς το Δείκτη Αστικής Ανθεκτικότητας, δίνοντας περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων του Δείκτη. Στο Πλαίσιο γίνεται αναλυτική αναφορά στις διαστάσεις, τους στόχους και τους δείκτες της αστικής ανθεκτικότητας.

Εικόνα 8: Πλαίσιο Αστικής Ανθεκτικότητας
 Πηγή: (100 Ανθεκτικές Πόλεις, Αθήνα, 2016)

3.4.3 Το Πρόγραμμα LIFE +

Το πρόγραμμα LIFE+ είναι ένα πρόγραμμα της Ε.Ε που περιλαμβάνει δράσεις που αφορούν το περιβάλλον και το κλίμα. Με προγραμματική περίοδο από το 2014 έως το 2020 το πρόγραμμα LIFE+ προώθησε την αστική ανθεκτικότητα ως ένα σημαντικό πλαίσιο για την βελτίωση του περιβάλλοντος και του κλίματος. Έτσι το πρόγραμμα προσπαθεί μέσω της αστικής ανθεκτικότητας να μειώσει τις περιβαλλοντικές

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

επιπτώσεις στις πόλεις, να αντιμετωπίσει την κλιματική αλλαγή και να διαχειριστεί οικονομικοκοινωνικά ζητήματα (Life Programme, 2014). Οι δράσεις που χρηματοδοτούνται έχουν ως στόχο την βελτίωση των υποδομών και του περιβάλλοντος, την διαχείριση των αποβλήτων και την διαχείριση των φυσικών πόρων.

3.4.4 Το Πρόγραμμα URBACT **RESILIENT EUROPE Project**

Το Πρόγραμμα URBACT είναι ένα πρόγραμμα της Ε.Ε με σκοπό την δημιουργία δικτύων για ανταλλαγή γνώσεων μεταξύ πόλεων για την αντιμετώπιση σοβαρών προβλημάτων. Το έργο RESILIENT EUROPE υλοποιήθηκε στο πλαίσιο του συγκεκριμένου προγράμματος από το 2015 έως το 2018 με την μορφή δικτύου 11 πόλεων. Στόχος του δικτύου ήταν η ενδυνάμωση της ανθεκτικότητας και κατ' επέκταση της βιωσιμότητας των συμμετεχόντων πόλεων μέσω της ανταλλαγής καλών πρακτικών (<https://drift.eur.nl/projects/resilient-europe/>).

3.4.5 Το Πρόγραμμα HORIZON 2020 **RESCCUE Project**

Στο πλαίσιο του Προγράμματος HORIZON 2020 υλοποιείται το έργο RESCCUE (RESilience to cope with Climate Change in Urban arEas) με την πιλοτική συμμετοχή 3

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

πόλεων. Στόχος του έργου είναι η υποστήριξη των πιλοτικών πόλεων ώστε να αναπτύξουν ανθεκτικότητα σε διάφορων ειδών διαταραχές στις (οικονομικές, κοινωνικές, φυσικές) με την χρήση νέων τεχνικών και εργαλείων (<https://cordis.europa.eu/project/id/700174>).

TURAS Project

Στο πλαίσιο του Προγράμματος HORIZON 2020 υλοποιήθηκε από το 2011 έως το 2016 το έργο TURAS (Transitioning towards Urban Resilience and Sustainability). Στόχος του έργου ήταν η ανάπτυξη ανθεκτικότητας σε πόλεις της Ευρώπης μέσω της δημιουργίας δικτύων στα οποία συμμετείχαν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς που συνδιαμορφώνουν το αστικό περιβάλλον (<https://cordis.europa.eu/project/id/282834>)

SMR Project

Στο πλαίσιο του Προγράμματος HORIZON 2020 υλοποιήθηκε από το 2015 έως το 2018 το έργο SMR (Smart Mature Resilience). Στόχος του έργου ήταν η δημιουργία κανόνων διαχείρισης της ανθεκτικότητας, μέσω πιλοτικών εφαρμογών σε 3 πόλεις, για την ανάπτυξη ικανότητας αντίστασης και ανάκαμψης σε κινδύνους από το εξωτερικό περιβάλλον (<https://cordis.europa.eu/project/id/653569>).

3.4.6 Το Έβδομο Πρόγραμμα Πλαίσιο

RAMSES Project

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Το Έβδομο Πρόγραμμα Πλαίσιο για την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη είναι το βασικό πρόγραμμα χρηματοδότησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την έρευνα στην Ευρώπη. Σε αυτό το πρόγραμμα υλοποιήθηκε το έργο RAMSES (Reconciling Adaptation, Mitigation and Sustainable Development for citiES). Στόχος του έργου ήταν η εξέταση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στο αστικό περιβάλλον. Παράλληλα έγινε διερεύνηση της αστικής ανθεκτικότητας των συμμετεχόντων πόλεων καθώς και της προσπάθειας των πόλεων για προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή (<https://ramses-cities.eu/home>).

3.4.7 Το Πρόγραμμα Making Cities Resilient

Το 2010 ξεκίνησε από τον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών το Πρόγραμμα «Κάνοντας τις Πόλεις Ανθεκτικές» (Making Cities Resilient) με ορίζοντα το 2020. Στόχος του προγράμματος είναι η προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης με την ανάπτυξη αστικής ανθεκτικότητας και αντιμετώπισης των εξωτερικών κινδύνων και καταστροφών. Μέσα από το πρόγραμμα δημιουργήθηκε ένα εργαλείο, ένας κατάλογος για τον έλεγχο των αναγκαίων συνθηκών για να είναι μια πόλη ανθεκτική. Οι αναγκαίες συνθήκες που απαιτούνται προσδιορίστηκαν στον αριθμό δέκα (Ten Essentials for Making Cities Resilient) και αφορούν: σωστή οργάνωση και κατεύθυνση, παροχή κινήτρων για την μείωση κινδύνου, διαρκή ενημέρωση, διατήρηση κρίσιμων υποδομών, ασφάλεια σε σχολεία και υγεία, κανόνες ορθού σχεδιασμού, εκπαίδευση και κατάρτιση για μείωση

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

κινδύνου, προστασία οικοσυστημάτων, εγκατάσταση συστημάτων προειδοποίησης και λύσεις για καταστάσεις έκτακτης ανάγκης (UNISDR, 2012).

4 Κοινωνική Ευθύνη Οργανισμών

4.1 Η έννοια της Κοινωνικής Ευθύνης Οργανισμών

Ο προσδιορισμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (ΕΚΕ) έχει απασχολήσει με το πέρασμα του χρόνου ιδιαίτερα το σύνολο του επιχειρηματικού κόσμου δεδομένου ότι η λειτουργία οποιασδήποτε επιχείρησης επηρεάζει και επηρεάζεται σε σημαντικό βαθμό την κοινωνία και την οικονομία. Η εμπλοκή των επιχειρήσεων σε αποφάσεις και πολιτικές που επηρεάζουν την οικονομία και κατ' επέκταση την ποιότητα ζωής αποτελεί σημείο αναφοράς για οποιαδήποτε χρονική περίοδο. Η οικονομική ανάπτυξη που στηρίζεται στην παραγωγή αγαθών και υπηρεσιών, όπως επίσης και η απασχόληση που προκύπτει, εξαρτώνται άμεσα από τις πρωτοβουλίες του επιχειρηματικού κόσμου και οι αποφάσεις του επηρεάζουν το κοινωνικό σύνολο.

Για τον λόγο αυτό έχουν δοθεί διάφοροι ορισμοί για την απόδοση του όρου της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης. Από πολλούς θεωρείται ως η επιχειρηματική πολιτική που περιλαμβάνει δύο μορφές δράσεων, τις εξωστρεφείς δράσεις με ενέργειες περιβαλλοντικού, κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα και τις εσωστρεφείς δράσεις με ενέργειες ασφάλειας, υγιεινής και εκπαίδευσης για τους εργαζόμενους (Hohnen, 2007). Μέσω της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης οι επιχειρήσεις προσπαθούν να συμμετέχουν, σε εθελοντική πάντα βάση, στην αντιμετώπιση σύνθετων περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων. Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή την προσδιορίζει ως την υπευθυνότητα που έχει μια επιχείρηση για τον αντίκτυπο της λειτουργίας της στο κοινωνικό σύνολο (European Commission, 2011). Η κάθε επιχείρηση γίνεται κοινωνικά υπεύθυνη με την ενσωμάτωση πολιτικών που αφορούν το περιβάλλον, την κοινωνία και τα ανθρώπινα δικαιώματα στην στρατηγική της. Σε αυτή την λογική η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη μιας επιχείρησης ανταποκρίνεται στις προσδοκίες της κοινωνίας που έχει από αυτή σε θέματα οικονομίας, ήθους και φιλανθρωπίας σε ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο (Carroll, 1999). Ουσιαστικά αποτελεί μια αυτοδέσμευση μιας επιχείρησης, η οποία δεν επιβάλλεται από την νομοθεσία, και αφορά περιβαλλοντικά, κοινωνικά και οικονομικά θέματα (Ντίλη, 2018).

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

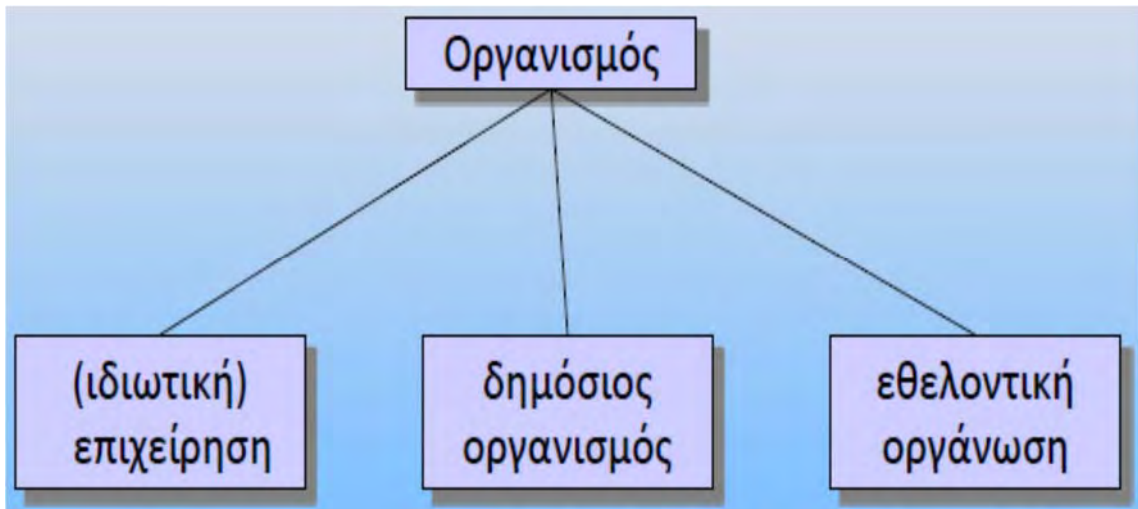

Η σημασία που έχει αποκτήσει η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη φαίνεται από το γεγονός ότι προκειμένου να πιστοποιείται η συμβολή της στο σύνολο των θεμάτων που προαναφέρθηκαν έχουν δημιουργηθεί διεθνή πρότυπα. Ο Διεθνής Οργανισμός Τυποποίησης (ISO) δημιούργησε το πρότυπο ISO 26000 που περιέχει ένα σύνολο προτύπων και ποιοτικών ενεργειών που μπορούν να εφαρμόσουν οι οργανισμοί στο σύνολο τους και όχι μόνο οι επιχειρήσεις. Με το πρότυπο αυτό ουσιαστικά η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη απευθύνεται σε όλους τους τύπους οργανισμών ανεξάρτητα από τη το είδος, το μέγεθος ή την δραστηριότητα τους.

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ), ως φορέας εκπόνησης προτύπων και προδιαγραφών στην Ελλάδα, μέσω ενός Ευρωπαϊκού προγράμματος SOUTH EAST EUROPE, με τη συνεργασία φορέων από άλλες Ευρωπαϊκές χώρες και την Ελλάδα, ανέπτυξε ένα πρότυπο απαιτήσεων για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών και τα εργαλεία για την εφαρμογή του στο πλαίσιο του ISO 26000. Στο πρότυπο γίνεται αναφορά στην «κοινωνική ευθύνη των οργανισμών» αφού ο καθιερωμένος όρος Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη παραπέμπει αποκλειστικά στην ευθύνη των εταιριών/επιχειρήσεων του Ιδιωτικού Τομέα. Δεδομένου όμως ότι η ευθύνη για την κοινωνία, την οικονομία και το περιβάλλον είναι συνολική, η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη αφορά όλους τους φορείς που συμμετέχουν, αποφασίζουν και χρησιμοποιούν όλους αυτούς τους τομείς. Στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης όλες οι μορφές οργανισμών πρέπει να διαθέτουν επιχειρησιακή στρατηγική για την τήρηση των αρχών της και την διαχείριση κινδύνων.

Ως οργανισμός στο πρότυπο αυτό ορίζεται «το νομικό πρόσωπο που διαθέτει οργάνωση με συντεταγμένη κατανομή ρόλων και αποσκοπεί στην προσθήκη αξίας ή/και επίτευξη οφέλους μέσω της παραγωγής προϊόντων ή/και παροχής υπηρεσιών» (ΕΛΟΤ, 2014). Για τους δημόσιους οργανισμούς η διαφοροποίηση έγκειται στην αξιοποίηση δημόσιων πόρων και την παροχή δημόσιων αγαθών και υπηρεσιών στους πολίτες με ένα πλήθος φορέων να περιλαμβάνονται σε αυτούς: Υπουργεία και εποπτευόμενοι Οργανισμοί, Δημόσιες Αρχές, Τοπική Αυτοδιοίκηση και Οργανισμοί τους και μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί που ελέγχονται ή/και χρηματοδοτούνται κυρίως από τον κρατικό προϋπολογισμό. Έτσι λοιπόν προσδιορίζονται τριών ειδών

οργανισμοί: επιχειρήσεις (ιδιωτικές), δημόσιοι οργανισμοί, εθελοντικές οργανώσεις (ΕΛΟΤ, 2014).

Εικόνα 9: Είδη οργανισμών Πρότυπου ISO 26000
Πηγή: (ΕΛΟΤ, 2014).

4.2 Ιστορική αναδρομή

Η εμφάνιση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης ξεκινά από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα αλλά υπό τον όρο κοινωνική υπευθυνότητα. Οι επιχειρήσεις θεωρούνταν τότε κέντρα λήψης αποφάσεων για την πλειονότητα των ενεργειών που αφορούσαν την λειτουργία πολλών συνιστωσών της καθημερινότητας των πολιτών και κατά συνέπεια έπρεπε να αναλάβουν και τις ευθύνες τους έναντι στο κοινωνικό σύνολο (Bowen 1953). Έτσι λοιπόν η κοινωνική υπευθυνότητα του επιχειρηματικού κόσμου γίνεται η ευθύνη των επιχειρήσεων να δημιουργήσουν πολιτικές για την ανάληψη ευθυνών απέναντι στην κοινωνία ενώ στη συνέχεια ορίζεται ως το σύνολο των δράσεων που αναλαμβάνονται για θέματα που δεν αφορούν το κέρδος και το συμφέρον των επιχειρήσεων (Davis, 1960).

Στη συνέχεια η κοινωνική ευθύνη αρχίζει να προσδιορίζεται με την μορφή υποχρεώσεων των επιχειρήσεων απέναντι στην κοινωνία (McGuire, 1963), την υποχρέωση ανάληψης ευθύνης των επιπτώσεων πράξεων και δράσεων τους απέναντι στο κοινωνικό σύνολο (Davis et al, 1966) και την στενή σχέση ανάμεσα στις επιχειρήσεις και την κοινωνία που πρέπει να λαμβάνεται υπόψη για την επίτευξη των στόχων των επιχειρήσεων (Walton, 1967). Διαφοροποιείται με τον ορισμό της ως ανταπόδοση στις

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

αρχές και τους κανόνες που υπάρχουν στην κοινωνία που δραστηριοποιούνται οι επιχειρήσεις (Johnson, 1971) και ως κάλυψη των αναγκών της κοινωνίας με ανάληψη δεσμεύσεων απέναντι σε αυτή για την εξυπηρέτηση των ανθρωπίνων αξιών (CED, 1971).

Η πολύπλευρη διάσταση της φύσης της κοινωνικής ευθύνης έρχεται με την ανάδειξη του εθελοντισμού της συνεισφοράς, την μη αναμονή ανταπόδοσης της καθώς και την θεώρηση της ως δωρεά στην κοινωνία (Manne et al, 1972). Παράλληλα γίνεται και ο διαχωρισμός της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης με τις υποχρεώσεις των επιχειρήσεων απέναντι στον νόμο και στις στενές τεχνικές και οικονομικές απαιτήσεις και θεωρείται ότι έρχεται να καλύψει το κενό που υπάρχει από το όριο που σταματούν οι νομικές υποχρεώσεις και μετά (Davis, 1973). Προς το τέλος της δεκαετίας του '70 διατυπώνονται και οι πρώτες θεωρίες για μοντελοποίηση της κοινωνικής ευθύνης οποίες όμως δεν μπορούσαν να οδηγήσουν με μετρήσιμα μεγέθη.

Από το 1980 διατυπώνονται αρκετοί ορισμοί για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Ξεκινώντας από την αντίληψη της υποχρέωσης των επιχειρήσεων απέναντι στην κοινωνία διαμορφώνεται η συνείδηση ότι οι επιχειρήσεις μπορούν να συνταιριάσουν το κέρδος με την υπευθυνότητα και να μετατρέψουν την κοινωνική ευθύνη σε επιχειρηματικές ευκαιρίες και το αντίστροφο. Παράλληλα δημιουργείται ο όρος της Εταιρικής Κοινωνικής Απόδοσης με συνιστώσες την υπεύθυνη στάση, την ανταπόκριση και τα κοινωνικά θέματα (Wartick et al, 1985).

Στις επόμενες δεκαετίες το ζητούμενο που τέθηκε στις επιχειρήσεις ήταν να απαντήσουν στα ερωτήματα που αφορούν το γιατί, πως και με ποιον τρόπο θα υλοποιήσουν την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη. Από την προσπάθεια αυτή εξάχθηκαν χρήσιμα συμπεράσματα που αφορούσαν τις προδιαγραφές και τις απαιτήσεις που θα πρέπει να έχει η εφαρμογή και η λειτουργία της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης σε μια επιχείρηση. Έτσι λοιπόν έγινε διαχωρισμός των απαιτήσεων προς τα άτομα ως προς το νομικό και το ηθικό τμήμα τους (παράλληλες όχι ταυτόσημες), καθορίστηκαν λειτουργικά πρότυπα για την βελτίωση της εργασίας και της ποιότητας ζωής, ενσωματώθηκαν όροι όπως η κατανόηση και η εκτίμηση και υιοθετήθηκε η αρχή των ισοδύναμων συμφερόντων ανάμεσα στο ιδιωτικό και το κοινό συμφέρον.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Η ουσιαστική καθιέρωση όμως της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης οφείλεται σε μια πρωτοποριακή για την εποχή κίνηση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με την υλοποίηση του «Πράσινου Βιβλίου» το οποίο αποτελεί το πρώτο επίσημο πλαίσιο για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη (The Green Book, 2001). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο παρακινούνταν όλοι οι φορείς (κράτη, υπουργεία, οργανισμοί, επιχειρήσεις) να εφαρμόσουν στρατηγικές και δράσεις κοινωνικής ευθύνης όπως τη διά βίου μάθηση, την οργάνωση, τις ίσες ευκαιρίες για όλους, την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και την επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Ως αποτέλεσμα ήταν η αλλαγή της πολιτικής όλων των φορέων, δημόσιων και ιδιωτικών, για την δημιουργία νέων σχέσεων εντός των οργανισμών. Οι νέες σχέσεις που δημιουργήθηκαν αφορούσαν την απόκτηση δεξιοτήτων από το προσωπικό, την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και την βελτίωση των συνθηκών εργασίας και διαβίωσης.

4.3 Μοντέλα και θεωρίες

4.3.1 Θεωρίες

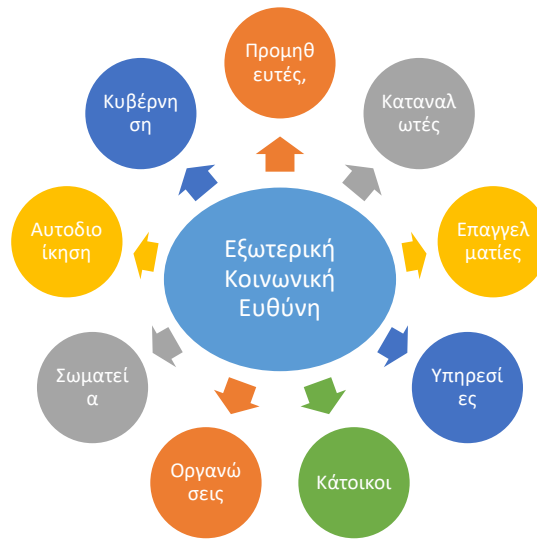
Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ανάλογα με το περιβάλλον στο οποίο απευθύνεται διαχωρίζεται σε εσωτερική και εξωτερική κοινωνική ευθύνη. Η εσωτερική κοινωνική ευθύνη απευθύνεται στο εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης και πιο συγκεκριμένα κύρια στο ανθρώπινο δυναμικό της. Σύμφωνα με αυτή την θεωρία η επιχείρηση είναι υπεύθυνη για την υγεία και την ασφάλεια των εργαζομένων, για την εκπαίδευση και τις ίσες ευκαιρίες στο ανθρώπινο δυναμικό της, την καθιέρωση διαβούλευσης και ενημέρωσης καθώς και την μείωση της κατανάλωσης πόρων στην παραγωγή.

Σχήμα 6: Εσωτερική Κοινωνική Ευθύνη
Πηγή; Ίδια επεξεργασία

Η εξωτερική κοινωνική ευθύνη απευθύνεται στο εξωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης που περιλαμβάνει όλους του εμπλεκόμενους με την επιχείρηση Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

(προμηθευτές, καταναλωτές, επαγγελματίες, υπηρεσίες) καθώς και την κοινωνικό σύνολο (κάτοικοι, οργανώσεις, σωματεία, αυτοδιοίκηση, κυβέρνηση, θεσμοί).

Σχήμα 7: Εξωτερική Κοινωνική Ευθύνη
Πηγή; Ίδια επεξεργασία

Μια σημαντική θεωρία που έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο καθορισμού της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι αυτή των ενδιαφερόμενων μερών. Ως ενδιαφερόμενα μέρη ορίζονται όλοι αυτοί που εμπλέκονται και επηρεάζουν ή επηρεάζονται από την λειτουργία των επιχειρήσεων και αποτελούν το εξωτερικό και εσωτερικό περιβάλλον της επιχείρησης. Ο Αγγλικός όρος που χρησιμοποιείται είναι Stakeholders που διαφοροποιείται από τους Shareholders που είναι οι μέτοχοι της επιχείρησης. Η σχέση ανάμεσα στην επιχείρηση και τα εμπλεκόμενα μέρη πρέπει να είναι ανταποδοτικός: τα εμπλεκόμενα μέρη να καταναλώνουν και να απολαμβάνουν προϊόντα και υπηρεσίες και η επιχείρηση να ανταποδίδει, κατά περίπτωση, με την βελτίωση της ποιότητας ζωής, την αύξηση παροχών και αμοιβών, την απορρύπανση του περιβάλλοντος, κ.α.

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ανάλογα με την πολιτική που εξυπηρετεί μπορεί να διακριθεί σε στρατηγική, ηθική και ανθρωπιστική. Στην στρατηγική κοινωνική ευθύνη η κοινωνική συνεισφορά της επιχείρησης στοχεύει στην μακροπρόθεσμη αποκόμιση οφελών και κέρδους η οποία έχει προκαθοριστεί βάση σχεδιασμού. Η ηθική κοινωνική ευθύνη από την άλλη πλευρά στοχεύει στην ελαχιστοποίηση των βλαβών στο κοινωνικό σύνολο ανεξαρτήτου επίτευξης κέρδους ενώ η ανθρωπιστική πηγαίνει και ένα βήμα πιο πέρα με την επίλυση κοινωνικών ζητημάτων.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Τέλος υπάρχει και η κατηγοριοποίηση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης με βάση την ενεργή ή μη συμμετοχή της πολιτείας στις εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις εργοδοτών και εργαζομένων. Δηλαδή ανάλογα με το εάν συμμετέχει η πολιτεία, μέσω νομοθεσίας, στις εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις, σε διάφορα επίπεδα (επιχείρησης, φορέων, κλάδων, κράτους) καθορίζεται και η κοινωνική ευθύνη που εφαρμόζεται (Madrakhimova, 2013).

4.3.2 Μοντέλα

Το πρώτο μοντέλο που διατύπωσε αρχικά την έννοια της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης είναι το μοντέλο του Carroll (Πυραμίδα Carroll). Σύμφωνα με αυτό η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη είναι ένα σύνολο οικονομικών, ηθικών, νομικών και φιλανθρωπικών ευθυνών που έχει μια επιχείρηση απέναντι στην κοινωνία σε κάποιο χρονικό σημείο (Visser 2006). Οι οικονομικές ευθύνες οφείλονται στο ότι οι επιχειρήσεις δημιουργήθηκαν και λειτουργούν μέσα στην κοινωνία και πρέπει να επιστρέφουν ανταλλάγματα σε αυτή, οι νομικές ευθύνες στο γεγονός ότι η ίδια η κοινωνία έχει θεσπίσει κανόνες για την λειτουργία των επιχειρήσεων τους οποίους πρέπει να σέβονται, οι ηθικές ευθύνες για την περίπτωση που πρέπει να λειτουργούν ηθικά και πέρα από το γράμμα του νόμου και οι φιλανθρωπικές ελπίδες στο ότι επιχειρήσεις πρέπει να έχουν ενεργή προσφορά και εθελοντισμό στα προβλήματα του κοινωνικού συνόλου.

Σχήμα 8: Η πυραμίδα του Carroll

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το 1985 δημιουργήθηκε ένα νέο μοντέλο που καθόριζε περισσότερη δραστηριότητα σε κοινωνικά θέματα και ακολουθούσε την εξέλιξη της κοινωνίας.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Σύμφωνα λοιπόν με τους Wartick et al (1985) οι αρχές, οι πολιτικές και οι δράσεις της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης αλληλοεπιδρούν μεταξύ τους και εξελίσσονται παράλληλα με τις μεταβολές του κοινωνικού συνόλου. Στη συνέχεια ο Wood (1991) με ένα νέο μοντέλο έδειξε ότι υπάρχει διασύνδεση των ευθυνών με τους θεσμούς σε ατομικό, οργανωτικό και νομικό επίπεδο και καθόρισε αρχές συμπεριφοράς και αποτελεσμάτων. Έδωσε το περίγραμμα για την αντιμετώπιση των κοινωνικών προβλημάτων που δημιουργούνται από τις επιχειρήσεις μέσω ανάπτυξης πολιτικών και υλοποίησης προγραμμάτων κοινωνικής ευθύνης ενώ προσέγγισε και την διαδικασία ανάλυσης του εξωτερικού περιβάλλοντος. Την ίδια εποχή αναπτύσσεται και η έννοια των ενδιαφερομένων μερών που καθορίζει ότι η κοινωνική ευθύνη μιας επιχείρησης αφορά τα συμφέροντα των συνεργατών, εργαζομένων, τοπικών κοινωνιών και κατ' επέκταση κρατών (Chakrabarty, 2015).

Δύο βασικές επιδιώξεις αποτέλεσαν και αποτελούν βασικές συνιστώσες σε όλα τα μοντέλα που ακολούθησαν. Η πρώτη αφορά την καταπολέμηση της παγκόσμιας φτώχειας και την βελτίωση του βιοτικού επιπέδου των ανθρώπων δεδομένου ότι οι ενέργειες στήριξης πρέπει να απευθύνονται στις ασθενέστερες κοινωνικές ομάδες. Η δεύτερη σχετίζεται με την προστασία του περιβάλλοντος και την υιοθέτηση των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης. Η λειτουργία των επιχειρήσεων έχει επιβαρύνει στο παρελθόν και συνεχίζει, σε πολλές περιπτώσεις, και σήμερα να κάνει το ίδιο, και για τον λόγο αυτό πρέπει να αναληφθούν δράσεις μετρίασης των δυσμενών επιπτώσεων τους.

4.4 Το Διεθνές Πρότυπο ISO 26000 για την Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη

Το Διεθνές Πρότυπο ISO 26000, Οδηγός Κοινωνικής Ευθύνης (Guidance on Social Responsibility) δημιουργήθηκε το 2010 από τον Διεθνή Οργανισμό Πιστοποίησης (International Organization for Standardization – ISO) στην Γενεύη της Ελβετίας (ISO, 2010). Είναι ουσιαστικά η πρώτη οργανωμένη προσπάθεια για την καθιέρωση μιας παγκόσμιας κοινής αντίληψης πάνω στην κοινωνική υπευθυνότητα όλων των ειδών οργανισμών, ιδιωτικών και δημόσιων, ανεξάρτητα από την φύση και το είδος της δραστηριότητάς τους. Βοηθά τις επιχειρήσεις και τους οργανισμούς να λειτουργούν κάτω από την ομπρέλα κάποιων κοινά αποδεκτών κοινωνικών κριτηρίων σε εθελοντική

βάση. Το συγκεκριμένο πρότυπο δεν χρησιμοποιείται όπως άλλα πρότυπα του ίδιου οργανισμού (ISO 9001, ISO 14001), ως πρότυπο δηλαδή πιστοποίησης.

Το Διεθνές Πρότυπο ISO 26000 δεν δημιουργήθηκε για να αντικαταστήσει την νομοθεσία, υφιστάμενα πρότυπα και κανόνες δεοντολογίας. Ήρθε για να αποσαφηνίσει το τι σημαίνει κοινωνική ευθύνη, να δώσει κατευθυντήριες γραμμές για το πως οι αρχές της κοινωνικής ευθύνης μετατρέπονται σε πράξεις και να αναπτύξει και να διαδώσει καλές πρακτικές εφαρμογής της κοινωνικής ευθύνης. Μέσω του πρότυπου οι αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης ενσωματώνονται στις δραστηριότητες μιας επιχείρησης και αυτή λειτουργεί παράλληλα με το κοινωνικό συμφέρον και την προστασία του περιβάλλοντος. Επίσης για πρώτη φορά η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη εξετάζεται όχι μόνο για κερδοφόρες επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα αλλά και για οργανισμούς και φορείς του δημόσιου τομέα.

Η λειτουργία ενός φορέα, ιδιωτικού ή δημοσίου χαρακτήρα, στο πλαίσιο του ISO 26000, τον βοηθά να υιοθετήσει αρχές και πρακτικές για την κοινωνική ευθύνη, να αποκτήσει υπόβαθρο και χαρακτηριστικά κοινωνικής ευθύνης, να ενσωματώσει και να υλοποιήσει πολιτικές για την κοινωνία και το περιβάλλον και να προσεγγίσει όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη για διαβούλευση.

Το συγκεκριμένο πρότυπο δημιουργήθηκε με την συνήθη διαδικασία των έξι σταδίων που αναπτύσσονται όλα τα πρότυπα ISO. Η αρχική πρόταση εγκρίνεται από μια τεχνική επιτροπή ή υποεπιτροπή και στη συνέχεια ορίζεται μια ομάδα εργασίας από ειδικούς επιστήμονες για να ετοιμάσουν ένα προσχέδιο εργασίας. Όταν το προσχέδιο φθάσει σε ένα επιθυμητό σημείο ανάπτυξης και έχει επαληθευθεί αρκετά, πηγαίνει στην αρμόδια επιτροπή και εάν ψηφισθεί γίνεται προσχέδιο επιτροπής. Όταν το προσχέδιο της επιτροπής οριστικοποιηθεί γίνεται προσχέδιο διεθνούς προτύπου και στέλνεται για ψήφιση στα εθνικά σώματα. Μετά την έγκριση του δημοσιοποιείται ως διεθνές πρότυπο.

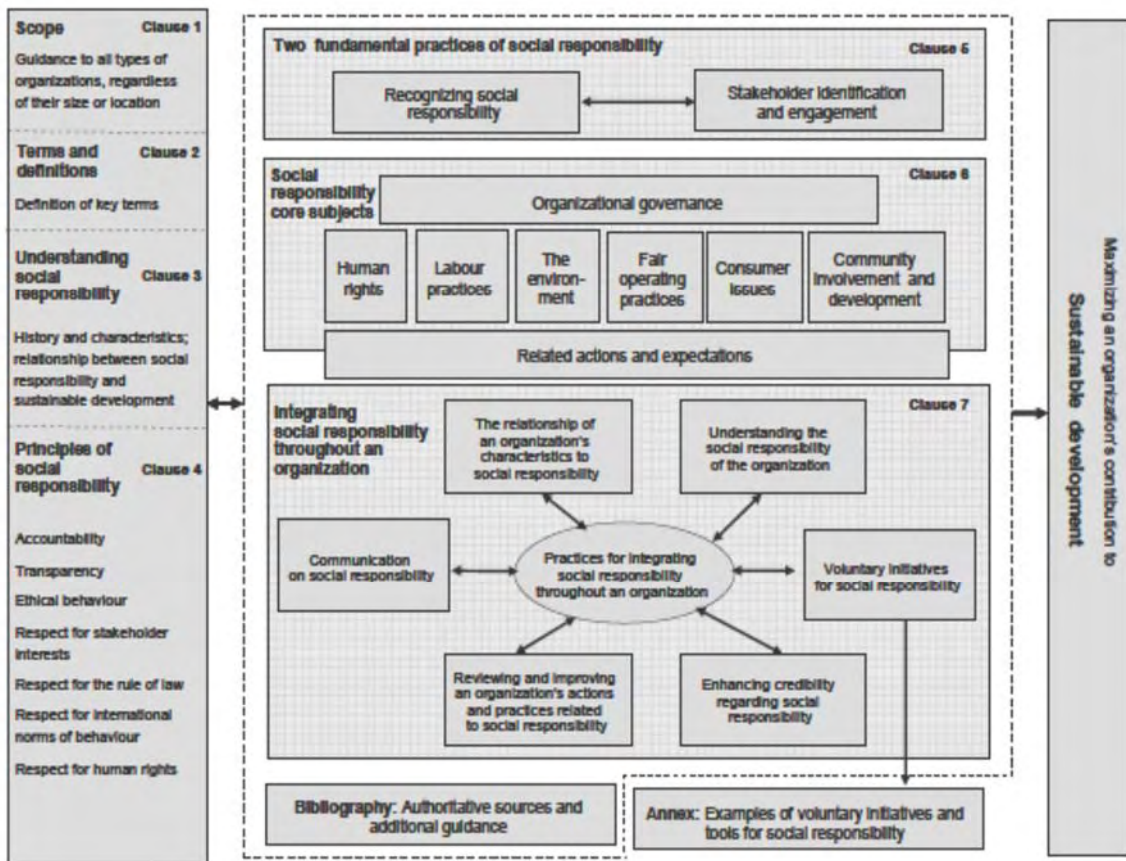

Σχήμα 9: Στάδια δημιουργίας Διεθνούς Πρότυπου ISO
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Το Διεθνές Πρότυπο ISO 26000 αποτελείται από επτά κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο δίνεται ο ορισμός της κοινωνικής ευθύνης και αναφέρεται σε ποιους οργανισμούς έχει εφαρμογή του προτύπου. Στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφεται ο σκοπός για τον οποίο δημιουργήθηκε το πρότυπο, δίνονται οι έννοιες που σχετίζονται με την εφαρμογή του (κοινωνική ευθύνη, βιώσιμη ανάπτυξη) και διευκρινίζεται ο ρόλος (δεν αποτελεί πρότυπο πιστοποίησης). Στο τρίτο κεφάλαιο γίνεται αναλυτική παρουσίαση της κοινωνικής ευθύνης και συσχέτιση της με την βιώσιμη ανάπτυξη. Στο τέταρτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των επτά βασικών αρχών της κοινωνικής ευθύνης που συνεισφέρουν στην βιώσιμη ανάπτυξη και είναι ευθύνη, διαφάνεια, ηθική συμπεριφορά, σεβασμός των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων μερών, σεβασμός των κανόνων που επιβάλλονται από τους νόμους, σεβασμός στους διεθνείς κανόνες συμπεριφοράς και σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα. Στο πέμπτο κεφάλαιο καθορίζεται η σχέση του οργανισμού με τα ενδιαφερόμενα μέρη προκειμένου να επιτευχθεί η κοινωνική ευθύνη. Στο έκτο κεφάλαιο γίνεται ανάλυση των επτά βασικών θεματικών ενότητων που δομούν το πρότυπο μαζί με τα υποθέματα / συνιστώσες που απαρτίζουν την κάθε μία. Οι θεματικές ενότητες είναι η διακυβέρνηση του οργανισμού, τα ανθρώπινα δικαιώματα, τα εργασιακά και εργατικά δικαιώματα, η προστασία του περιβάλλοντος, οι ορθές λειτουργικές πρακτικές, η προστασία του καταναλωτή και η κοινωνική συμμετοχή. Τέλος στο έβδομο κεφάλαιο δίνονται οδηγίες για την ενσωμάτωση της κοινωνικής ευθύνης σε έναν οργανισμό και παραδείγματα εθελοντισμού.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Σχήμα 10: Σχηματική απεικόνιση του Διεθνούς Προτύπου ISO 26000
 Πηγή: (ISO, 2010)

Οι βασικές αρχές της κοινωνικής ευθύνης είναι αυτές που εξετάζονται κύρια στο Διεθνές Πρότυπο ISO 26000. Είναι αυτές που διαμορφώνουν τους όρους ορθής λειτουργίας των οργανισμών και οδηγούν το κοινωνικό σύνολο στην βιώσιμη ανάπτυξη. Η κάθε μία από αυτές αναλύεται ως εξής:

- **Ευθύνη:** Ο κάθε οργανισμός είναι αποκλειστικά υπεύθυνος για τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του τόσο στην κοινωνία όσο και στο περιβάλλον. Θα πρέπει να αποδέχεται τον κάθε έλεγχο στις δραστηριότητες του και τις επιπτώσεις αυτών καθώς και να προλαμβάνει στο μέλλον δραστηριότητες με αρνητικές επιπτώσεις.
- **Διαφάνεια:** Ένας οργανισμός πρέπει να παρουσιάζει διαφάνεια ως προς τον σκοπό και την φύση των δραστηριοτήτων του καθώς και το σκεπτικό με το οποίο λαμβάνονται οι αποφάσεις. Διαφάνεια πρέπει να παρουσιάζεται ως προς την πηγή των εσόδων του, την εφαρμογή της κοινωνικής ευθύνης και τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων του σε κοινωνία και περιβάλλον.

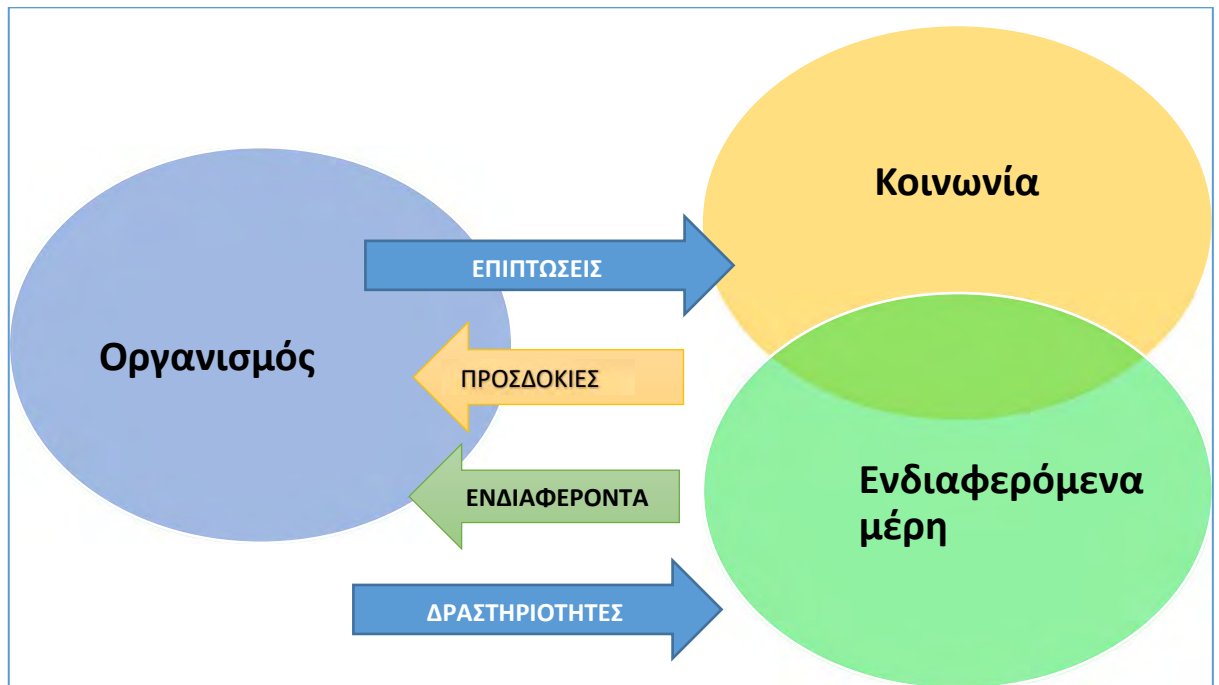
Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

- Ηθική συμπεριφορά: Η λειτουργία ενός οργανισμού πρέπει να διέπεται πάντα από κανόνες ηθικής. Ο οργανισμός πρέπει να δημιουργήσει μηχανισμούς που να ελέγχουν την ηθική συμπεριφορά, να υιοθετήσει πρότυπα ηθικής συμπεριφοράς, να διαδώσει τα πρότυπα ηθικής και στα εμπλεκόμενα μέρη, να αποφύγει σύγκρουση συμφερόντων που θα οδηγήσει σε μη ηθική συμπεριφορά και να σεβαστεί την καλή διαβίωση των έμβιων όντων.
- Σεβασμός των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων μερών: Είναι πολύ σημαντικό για έναν οργανισμό να αναγνωρίζει και να σέβεται τα δικαιώματα και τα συμφέροντα των ενδιαφερόμενων μερών. Πρέπει να δημιουργήσει διαύλους επικοινωνίας με τα ενδιαφερόμενα μέρη, να προβλέπει τις θέσεις και τις ανάγκες τους και τις σχέσεις αυτών με τους στόχους για βιώσιμη ανάπτυξη.
- Σεβασμός των κανόνων που επιβάλλονται από τους νόμους: Η βασική αρχή ότι κανένας δεν είναι υπεράνω του νόμου και ότι πάντα πρέπει να υπάρχει σεβασμός προς τους νόμους πρέπει να χαρακτηρίζει την λειτουργία ενός οργανισμού. Θα πρέπει να υπάρχει πλήρης συμμόρφωση προς το νομικό πλαίσιο που αφορά τις δραστηριότητες του οργανισμού και να τηρεί τις προβλεπόμενες διαδικασίες.
- Σεβασμός στους διεθνείς κανόνες συμπεριφοράς: Είναι πολύ σημαντικό για έναν οργανισμό να σέβεται και να λειτουργεί εντός διεθνών προτύπων και κανόνων συμπεριφοράς. Ακόμη και στην περίπτωση που το εθνικό πλαίσιο είναι ελλιπές ή έρχεται σε αντίθεση με τα διεθνή πρότυπα για θέματα βιώσιμης ανάπτυξης, όπως είναι το περιβάλλον, ο οργανισμός πρέπει να εφαρμόζει τα διεθνή πρότυπα στον μεγαλύτερο βαθμό που μπορεί.
- Σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα: Ο σεβασμός και η υπεράσπιση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων είναι πρωταρχικό καθήκον κάθε οργανισμού. Θα πρέπει να γίνεται αποδεκτό ότι αυτά τα δικαιώματα εφαρμόζονται οικουμενικά χωρίς διακρίσεις, είτε καλύπτονται από τον νόμο σε ένα κράτος, είτε όχι.

Για να μπορέσει να εφαρμοστεί οποιοδήποτε μοντέλο κοινωνικής ευθύνης θα πρέπει να αποσαφηνιστούν κάποια είδη σχέσεων, επιδράσεων και εξαρτήσεων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων μερών. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει ένας οργανισμός να γνωρίζει τις επιπτώσεις που έχει η δραστηριότητα του στην κοινωνία και τις απαιτήσεις

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

που έχει η κοινωνία από αυτόν. Να γνωρίζει τα είδη των ενδιαφερομένων μερών και τις ανάγκες τους και παράλληλα να βρει την σχέση μεταξύ ενδιαφερομένων μερών και κοινωνίας σε επίπεδο προσδοκιών και συμφερόντων.

Σχήμα 11: Σχέσεις μεταξύ οργανισμού, κοινωνίας και εμπλεκόμενων μερών
Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Όπως προαναφέρθηκε, στο έκτο κεφάλαιο του Διεθνούς Πρότυπου ISO 26000 γίνεται ανάλυση των επτά βασικών θεματικών ενότητων που δομούν το πρότυπο μαζί με τις 36 συνιστώσες που τις απαρτίζουν. Οι θεματικές ενότητες αυτές είναι:

- Η διακυβέρνηση του οργανισμού: Η διοίκηση ενός οργανισμού είναι ιδιαίτερα σημαντική δεδομένου ότι αποτελεί το όργανο λήψης αποφάσεων για τον καθορισμό των στόχων και της στρατηγικής του οργανισμού. Κατά συνέπεια είναι και υπεύθυνη για τις όποιες επιπτώσεις στο περιβάλλον και την κοινωνία στο πλαίσιο της κοινωνικής ευθύνης.
- Τα ανθρώπινα δικαιώματα: Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η προσήκουσα επιμέλεια, η αντιμετώπιση δυσμενούς εξωτερικού περιβάλλοντος για ανθρώπινα δικαιώματα, η αποφυγή συνυπευθυνότητας, η επίλυση διαφορών, οι διακρίσεις και ευάλωτες ομάδες, τα πολιτικά, οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και οι θεμελιώδεις αρχές και εργασιακά δικαιώματα

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

- Τα εργασιακά και εργατικά δικαιώματα: Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η απασχόληση και οι συνθήκες απασχόλησης, οι συνθήκες εργασίας και η κοινωνική προστασία, ο κοινωνικός διάλογος, η υγεία και ασφάλεια στην εργασία και η ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και η κατάρτιση του.
- Η προστασία του περιβάλλοντος: Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η πρόληψη ρύπανσης, η βιώσιμη αξιοποίηση πόρων, η προσαρμογή και ο περιορισμός της επίδρασης των κλιματικών αλλαγών και η περιβαλλοντική προστασία, βιοποικιλότητα και αποκατάσταση βιότοπων.
- Οι ορθές λειτουργικές πρακτικές: Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η καταπολέμηση διαφθοράς, η υπεύθυνη πολιτική επιρροή, ο υγιής ανταγωνισμός, η προαγωγή της κοινωνικής ευθύνης στην αλυσίδα παραγωγής αξίας και ο σεβασμός στα δικαιώματα ιδιοκτησίας.
- Η προστασία του καταναλωτή: Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η μη παραπλάνηση καταναλωτή και οι χρηστές συναλλαγές, η προστασία της υγείας και της ασφάλειας του καταναλωτή, η βιώσιμη κατανάλωση, η εξυπηρέτηση του καταναλωτή, η υποστήριξη και επίλυση παραπόνων και διαφορών, ο σεβασμός προσωπικών δεδομένων καταναλωτή, η προσβασιμότητα βασικών υπηρεσιών και η εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση.
- Η κοινωνική συμμετοχή: Σε αυτή την ενότητα εξετάζονται η κοινωνική συμμετοχή, η εκπαίδευση και ο πολιτισμός, η δημιουργία απασχόλησης και η ανάπτυξη δεξιοτήτων, η τεχνολογική ανάπτυξη και πρόσβαση, η ευημερία και δημιουργία εισοδήματος, η υγεία και η κοινωνική επένδυση.

4.5 Το Πρότυπο ΕΛΟΤ ISO 26000 για την Κοινωνική Ευθύνη Οργανισμών

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ) του Εθνικού Συστήματος Υποδομών Ποιότητας (ΕΣΥΠ), ανακοίνωσε στις 25/11/2014, την έκδοση του προτύπου ΕΛΟΤ ISO 26000 «Οδηγός για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών» στην ελληνική γλώσσα. Ο οδηγός απευθύνεται στις επιχειρήσεις (ιδιωτικός τομέας), τη δημόσια διοίκηση και τοπική αυτοδιοίκηση και στις εθελοντικές οργανώσεις, καταναλωτικές, περιβαλλοντικές και γενικώς μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Σύμφωνα με το πρότυπο του ΕΛΟΤ ο ορισμός της κοινωνικής ευθύνης ενός οργανισμού αποδίδεται ως «η ευθύνη ενός οργανισμού για τις επιπτώσεις των δραστηριοτήτων και των προϊόντων των δραστηριοτήτων του στο περιβάλλον και στην κοινωνία» (ΕΛΟΤ, 2014). Σύμφωνα με αυτόν ο οργανισμός λειτουργεί σύννομα, τηρεί τις διεθνείς συμφωνίες, τους ηθικούς κώδικες εντός και εκτός οργανισμού και εκπληρώνει τις προσδοκίες όλων των ενδιαφερόμενων μερών. Σε αυτή την έκδοση του προτύπου οι υπηρεσίες που παρέχει ο οργανισμός αντιμετωπίζονται όπως τα προϊόντα που παράγει μια επιχείρηση. Ως ενδιαφερόμενο μέρος θεωρείται κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επηρεάζεται, ενδιαφέρεται ή έχει συμφέρον για τις υπηρεσίες και τις δραστηριότητες ενός οργανισμού. Η διαβούλευση και η δημιουργία διαλόγου μεταξύ οργανισμού και ενδιαφερόμενων μερών είναι υποχρεωτική και στοχεύει στην ανάδειξη των αναγκών και προσδοκιών των ενδιαφερομένων μερών για τον καλύτερο σχεδιασμό δράσεων κοινωνικής ευθύνης από τον οργανισμό.

Οι αρχές λειτουργίας της Κοινωνικής Ευθύνης των Οργανισμών στοχεύουν στον καθορισμό της ζώνης ευθύνης και επιρροής ενός οργανισμού, την αναγνώριση όλων των θεμάτων που σχετίζονται με την κοινωνική ευθύνη, την διαβούλευση τους με τα εμπλεκόμενα μέρη, την καθιέρωση της διαφάνειας στην επικοινωνία και την λήψη ευθύνης για την ποιότητα και την διάρκεια μιας παρεχόμενης υπηρεσίας.

Ο κυριότερος λόγος ανάπτυξης του Ελληνικού πρότυπου ISO 26000 είναι η στήριξη των οργανισμών της δημόσιας και τοπικής αυτοδιοίκησης για να:

- Προσδιορίζουν ορθότερα τις υπηρεσίες τους για να καλύψουν τις πραγματικές ανάγκες των ενδιαφερομένων μερών.
- Να αξιοποιούν ευκαιρίες, να καλύπτουν ανάγκες και να αντιμετωπίζουν αδυναμίες.
- Να παρουσιάζουν αποτελέσματα από την διαχείριση των δημοσίων πόρων και αγαθών που έχουν στην διάθεση τους.
- Να προβάλλουν το κοινωνικό τους έργο.

Η εφαρμογή του πρότυπου γίνεται ανεξάρτητα από το εάν ο οργανισμός εφαρμόζει ή όχι πρόγραμμα κοινωνικής ευθύνης. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

οργανισμοί που αναπτύσσουν δράσεις κοινωνικής ευθύνης με την εφαρμογή του πρότυπου θα βελτιώσουν ενέργειες και πρακτικές ενώ αυτοί που βρίσκονται στο αρχικό στάδιο θα δομήσουν ορθολογικά τα πεδία και το σχέδιο κοινωνικής ευθύνης που θα εφαρμόσουν. Η διαβούλευση με τα εμπλεκόμενα μέρη θα παίξει κύριο ρόλο και στις δύο περιπτώσεις. Για να μπορέσουν τα αποτελέσματα της εφαρμογής του πρότυπου να γίνουν ορατά και αναγνωρίσιμα, κάτι που χρειάζεται για την λογοδοσία όλων των μορφών οργανισμών (δημόσιων και ιδιωτικών) ο ΕΛΟΤ σχεδιάζει αναφορές αποτελεσμάτων βιωσιμότητας στηριζόμενος στις παγκόσμια αναγνωρισμένες φόρμες αναφοράς του μη κερδοσκοπικού οργανισμού Global Reportive Initiative (GRI).

Ο κάθε οργανισμός μπορεί να εφαρμόσει ένα σύστημα διαχείρισης της κοινωνικής ευθύνης ακολουθώντας το Πρότυπο για την Κοινωνική Ευθύνη των Οργανισμών (Governmental Social Responsibility Model – GSR) το οποίο θα είναι αφενός ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και αφετέρου θα παρουσιάζει τα αποτελέσματα του οργανισμού σε ότι αφορά την κοινωνική ευθύνη. Μέσω του συστήματος διαχείρισης ο οργανισμός θα μπορέσει να μειώσει την αβεβαιότητα επίτευξης των στόχων κοινωνικής ευθύνης μέσω πρόβλεψης. Αυτό θα συμβεί γιατί θα γίνει εκτενής ανάλυση των στόχων, σε όλα τα επίπεδα τους και σε όλες τις πλευρές τους (οικονομική, πολιτική, περιβαλλοντική), και θα εξαλειφθεί η αβεβαιότητα μέσω πληροφόρησης, γνώσης, κατανόησης και εξέτασης προβλημάτων και συνεπειών.

5 Σύγκριση των δύο μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης

Έχοντας αναλύσει επαρκώς στα προηγούμενα κεφάλαια τα δύο βασικά μοντέλα βιώσιμης ανάπτυξης, της χωρικής ανθεκτικότητας και της κοινωνικής ευθύνης των οργανισμών, θα γίνει μια προσπάθεια σύγκρισης μεταξύ τους και, εάν καταστεί δυνατόν, ανάδειξης του μοντέλου που προσεγγίζει πιο ουσιαστικά και εκπληρώνει σε μεγαλύτερο βαθμό τους όρους και τις προϋποθέσεις μιας βιώσιμης ανάπτυξης. Για καθαρά λόγους ομοειδούς σύγκρισης θα συγκριθούν τα μοντέλα σε επίπεδο δήμου όποτε, ως όροι, η ανθεκτικότητα για την οποία θα γίνεται αναφορά θα είναι η αστική ανθεκτικότητα και η κοινωνική ευθύνη θα είναι η κοινωνική ευθύνη δήμου (οργανισμού). Η σύγκριση θα γίνει σε δύο επίπεδα: στο πρώτο θα γίνει αντιπαράθεση των στοιχείων του κάθε μοντέλου, βάσει βιβλιογραφίας, και θα αποτυπωθούν σε μια Strengths, Weaknesses, Opportunities, and Threats (SWOT) ανάλυση ενώ στο δεύτερο θα εξεταστούν συγκριτικά οι διαστάσεις, στόχοι και δείκτες του πλαισίου χωρικής ανθεκτικότητας ((Arup and Rockefeller Foundation) με τις βασικές αρχές, κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες του πρότυπου ISO 26000.

Η βιώσιμη ανάπτυξη, όπως χαρακτηριστικά περιγράφηκε στο πρώτο κεφάλαιο, στηρίζεται στο τρίπτυχο Περιβάλλον – Κοινωνία – Οικονομία, τρεις βασικές συνιστώσες που αλληλοεπιδρούν και αλληλεξαρτώνται μεταξύ τους. Διέπεται από τις 12 αρχές του Δέκλερη για δημόσια οικολογική τάξη, βιωσιμότητα, φέρουσα ικανότητα, αποκατάσταση, βιοποικιλότητα, κοινή φυσική κληρονομιά, ήπια ανάπτυξη, χωρονομία, πολιτιστική κληρονομιά, βιώσιμο αστικό περιβάλλον, φυσικό κάλλος και οικολογική συνείδηση (Δέκλερης, 2005). Παράλληλα και πάντα με βάση την Ατζέντα 2030, οι 17 στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης είναι: Μηδενική φτώχεια, μηδενική πείνα, καλή υγεία και ευημερία, ποιοτική εκπαίδευση, ισότητα των φύλων, καθαρό νερό και αποχέτευση, φθηνή και καθαρή ενέργεια, αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη, βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές, λιγότερες ανισότητες, βιώσιμες πόλεις και κοινότητες, υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή, δράση για το κλίμα, ζωή στο νερό, ζωή στη στεριά, ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί και συνεργασία για τους στόχους (United Nations, 2015). Κατά συνέπεια τα δύο μοντέλα της βιώσιμης ανάπτυξης θα εξεταστούν ως προς την ικανοποίηση των 12 αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης και την εκπλήρωση των 17 στόχων της.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Η ανθεκτικότητα εμφανίζεται με πολλές μορφές (οικολογική, μηχανική, κοινωνική, οικονομική) και καλύπτει τις ανάγκες σε πολλούς τομείς της βιώσιμης ανάπτυξης. Η διατήρηση ενός χώρου στην αρχική του κατάσταση ενώ ασκούνται πιέσεις από το εξωτερικό περιβάλλον για φυσικές, οικονομικές και κοινωνικές αλλαγές, που αποτελεί και τον ορισμό της χωρικής ανθεκτικότητας, μπορεί να είναι παράγοντας σταθερότητας για τις τρεις κύριες παραμέτρους της βιώσιμης ανάπτυξης αλλά δεν διασφαλίζει ότι οι επερχόμενες αλλαγές είναι προς καλύτερο ή το χειρότερο. Κύριο ρόλο παίζει το ενδογενές δυναμικό που βοηθάει στην κεφαλαιοποίηση των εμπειριών μετά την επαναφορά του συστήματος. Με την συμβολή του το χωρικό σύστημα αντιστέκεται, ανακάμπτει, ανανεώνεται και επαναπροσανατολίζεται. Ουσιαστικά η ανθεκτικότητα γίνεται εξελικτική και χαρακτηρίζεται από προσαρμοστικότητα και μετασχηματισμό που εμφανίζεται με κυριότερο σκοπό την διασφάλιση του μέλλοντος.

Στην περίπτωση μιας πόλης η αστική ανθεκτικότητα επηρεάζεται από την δομική διάταξη του αστικού χώρου. Τα πολύπλοκα υποσυστήματα που αποτελούν μια πόλη δύσκολα επανέρχονται μετά από μια διαταραχή και για τον λόγο αυτό ως αστική ικανότητα έχει προσδιοριστεί η ικανότητα ατόμων και ομάδων ατόμων να προσαρμόζονται και να εξελίσσονται ανεξάρτητα από τις πιέσεις που δέχονται. Η αστική ανθεκτικότητα βοηθά τις πόλεις να εξελίσσονται και να είναι ανταγωνιστικές. Το πρόβλημα που εμφανίζεται είναι ότι ο σχεδιασμός της και η λήψη αποφάσεων γίνεται κατά κύριο λόγο από φορείς της αυτοδιοίκησης και της πολιτείας, χωρίς ιδιαίτερη διαβούλευση, με αποτέλεσμα να είναι μια διαδικασία «από πάνω προς τα κάτω» και η εφαρμογή της και η αντιμετώπιση αστοχιών να μεταφέρεται σε ατομικό επίπεδο. Επίσης η διατήρηση της ανθεκτικότητας και η μη διατάραξή της, μερικές φορές μπορεί να αποβεί σε βάρος κάποιων κοινωνικών ομάδων ιδιαίτερα στις περιπτώσεις κοινωνικών διακρίσεων και φτώχειας.

Η αστική ανθεκτικότητα επηρεάζεται άμεσα από την κλιματική αλλαγή όπως και η βιώσιμη ανάπτυξη. Το φυσικό περιβάλλον, το τεχνητό περιβάλλον, η κοινωνία και η οικονομία, που αποτελούν τα υποσυστήματα που δομούν μια πόλη πρέπει να αναπτύξουν υπό μέρους ανθεκτικότητες, απλές ή σύνθετες (π.χ. οικολογοκοινωνική). Έτσι λοιπόν οι τέσσερις διαστάσεις που διαμορφώνουν το προφίλ αστικής

ανθεκτικότητας είναι οι εξής: υγεία και ευεξία, οικονομία και κοινωνία, υποδομές και περιβάλλον και ηγεσία και στρατηγική.

<u>Δυνατά σημεία</u>	<u>Αδύναμα σημεία</u>
<u>Πολλές μορφές ανθεκτικότητας</u> <u>Διατήρηση αρχικής κατάστασης</u> <u>Επαναπροσανατολισμός</u> <u>Κεφαλαιοποίηση εμπειριών</u> <u>Διαστάσεις σε όλους τους τομείς</u>	<u>Πολύπλοκα υποσυστήματα</u> <u>Διαδικασία σχεδιασμού και λήψης αποφάσεων «top – down»</u> <u>Σύνθετες μορφές ανθεκτικότητας</u>
<u>Ευκαιρίες</u>	<u>Απειλές</u>
<u>Διαδικασία εξέλιξης</u> <u>Agenda 2030</u> <u>Παγκόσμια αποδοχή</u>	<u>Αντίδραση προς νέα κατάσταση</u> <u>Κλιματική αλλαγή</u> <u>Κοινωνικός αποκλεισμός</u> <u>Φτώχεια</u>

Πίνακας 1: SWOT Analysis Αστικής ανθεκτικότητας
 Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Η Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη ορίζεται ως η υπευθυνότητα που έχει μια επιχείρηση για τον αντίκτυπο της λειτουργίας της στο κοινωνικό σύνολο και επηρεάζει σε αρκετά μεγάλο βαθμό την κοινωνία και την οικονομία. Παρουσιάζει εξωστρεφείς δράσεις με ενέργειες περιβαλλοντικού, κοινωνικού και πολιτιστικού χαρακτήρα και εσωστρεφείς δράσεις με ενέργειες ασφάλειας, υγιεινής και εκπαίδευσης για τους εργαζόμενους. Συμβάλει σε εθελοντική βάση, στην αντιμετώπιση σύνθετων περιβαλλοντικών και κοινωνικών προβλημάτων.

Υπάρχει θεσμοθετημένο διεθνές πρότυπο ISO 26000 Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης που περιέχει ένα σύνολο προτύπων και ποιοτικών ενεργειών που μπορούν να εφαρμόσουν οι οργανισμοί στο σύνολο τους και όχι μόνο οι επιχειρήσεις. Παράλληλα αναπτύχθηκε και από τον ΕΛΟΤ πρότυπο για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών, δημόσιου και ιδιωτικού δικαίου.

Η καθιέρωση της Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης γίνεται με την υλοποίηση του «Πράσινου Βιβλίου» που απευθύνονταν σε όλους τους φορείς (κράτη, υπουργεία, οργανισμοί, επιχειρήσεις) για να εφαρμόσουν στρατηγικές και δράσεις κοινωνικής ευθύνης όπως τη διά βίου μάθηση, την οργάνωση, τις ίσες ευκαιρίες για όλους, την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού και τη επίτευξη της βιώσιμης ανάπτυξης. Παράλληλα αναπτύσσεται και η έννοια των ενδιαφερομένων μερών που καθορίζει ότι

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

η κοινωνική ευθύνη μιας επιχείρησης αφορά τα συμφέροντα των συνεργατών, εργαζομένων, τοπικών κοινωνιών και κατ' επέκταση κρατών.

Τα αποτελέσματα της εφαρμογής του πρότυπου ISO 26000 μπορούν να αποδοθούν από αναφορές αποτελεσμάτων βιωσιμότητας στις φόρμες αναφοράς του Global Reporting Initiative (GRI). Ο κάθε οργανισμός μπορεί να εφαρμόσει ένα σύστημα διαχείρισης της κοινωνικής ευθύνης ακολουθώντας το πρότυπο Governmental Social Responsibility Model που είναι ένα ολοκληρωμένο σύστημα διαχείρισης και παρουσιάζει τα αποτελέσματα του οργανισμού σε ότι αφορά την κοινωνική ευθύνη.

Οι επτά βασικές αρχές της κοινωνικής ευθύνης που συνεισφέρουν στην βιώσιμη ανάπτυξη είναι: ευθύνη, διαφάνεια, ηθική συμπεριφορά, σεβασμός των συμφερόντων των ενδιαφερόμενων μερών, σεβασμός των κανόνων που επιβάλλονται από τους νόμους, σεβασμός στους διεθνείς κανόνες συμπεριφοράς και σεβασμός στα ανθρώπινα δικαιώματα.

<u>Δυνατά σημεία</u>	<u>Αδύναμα σημεία</u>
<u>Εξωστρεφείς και εσωστρεφείς δράσεις</u> <u>Συμβάλει σε εθελοντική βάση</u> <u>Ύπαρξη πρότυπου ISO 26000</u> <u>Διαχείριση κινδύνων</u> <u>Αποτελέσματα βιωσιμότητας</u>	<u>Αντίκτυπος στο κοινωνικό σύνολο</u> <u>Χαμηλή εφαρμογή σε δημόσιους οργανισμούς και αυτοδιοίκηση</u> <u>Δυσπιστία από πλευράς κοινωνίας</u>
<u>Ευκαιρίες</u>	<u>Απειλές</u>
<u>Ενσωμάτωση πολιτικών</u> <u>Αξιοποίηση δημόσιων πόρων</u> <u>Πράσινο βιβλίο</u> <u>Συστήματα διαχείρισης</u>	<u>Αύξηση της φτώχειας και των κοινωνικών ανισοτήτων σε παγκόσμιο επίπεδο</u> <u>Δεν εφαρμόζεται σε πολλές χώρες</u>

Πίνακας 2: SWOT Analysis Κοινωνικής Ευθύνης Οργανισμού

Πηγή: Ίδια επεξεργασία

Από την σύγκριση των δύο μοντέλων που συντελούν στην βιώσιμη ανάπτυξη, της αστικής ανθεκτικότητας και της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών, με την SWOT ανάλυση προκύπτουν σημαντικά στοιχεία. Η αστική ανθεκτικότητα έχει ισχυρά σημεία την πολυμορφία, την διατήρηση της αρχικής κατάστασης, την κεφαλαιοποίηση των εμπειριών και την πολυδιάσταση ενώ η κοινωνική ευθύνη την εξωστρέφεια και την εσωστρέφεια των δράσεων, την εθελοντική βάση, την ύπαρξη προτύπου και την

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

διαχείριση κινδύνων. Αδυναμίες εμφανίζουν η μεν αστική ανθεκτικότητα στην πολυπλοκότητα των υποσυστημάτων, στην διαδικασία από «πάνω προς τα κάτω» και στην συνθετότητα της ανθεκτικότητας ενώ η κοινωνική ευθύνη στον χαμηλό βαθμό εφαρμογής και την δυσπιστία της κοινωνίας. Ευκαιρίες εμφανίζονται για την αστική ανθεκτικότητα από τις διαδικασίες εξέλιξης, την παγκόσμια αποδοχή και τους στόχους της Agenda 2030 ενώ για την κοινωνική ευθύνη από την ενσωμάτωση πολιτικών, την αξιοποίηση δημόσιων πόρων και την εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης. Τέλος απειλές προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή, την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό τόσο για την αστική ανθεκτικότητα όσο και για την κοινωνική ευθύνη.

Για να μπορέσει να γίνει η σύγκριση των διαστάσεων, στόχων και δεικτών της αστικής ανθεκτικότητας με τις βασικές αρχές, κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών παρατίθενται σε πίνακες στη συνέχεια το σύνολο αυτών των στοιχείων και για τα δύο μοντέλα.

Διαστάσεις	Στόχοι και δείκτες	Αρίθμηση βάσει Agup
Υγεία και ευεξία	Στόχος 1: Ελάχιστη ανθρώπινη τρωτότητα	1
	Δείκτης: Ασφαλής και προσιτή στέγαση	1.1
	Δείκτης: Επαρκής και προσιτή ενέργεια	1.2
	Δείκτης: Επαρκής πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό	1.3
	Δείκτης: Αποτελεσματική αποχέτευση	1.4
	Δείκτης: Επαρκής και προσιτή προμήθεια τροφίμων	1.5
	Στόχος 2: Ποιότητα διαβίωσης και απασχόληση	2
	Δείκτης: Πολιτικές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς	2.1
	Δείκτης: Δεξιότητες και εκπαίδευση	2.2
	Δείκτης: Δυναμική ανάπτυξη και καινοτομία τοπικών επιχειρήσεων	2.3
	Δείκτης: Υποστηρικτικοί χρηματοδοτικοί μηχανισμοί	2.4
	Δείκτης: Στήριξη για επιβίωση μετά από ένα συμβάν	2.5
	Στόχος 3: Ασφάλεια της ανθρώπινης υγείας και ζωής	3
	Δείκτης: Ισχυρά συστήματα δημόσιας υγείας	3.1
	Δείκτης: Επαρκής πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη	3.2

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

	Δείκτης: Επείγουσα ιατρική περίθαλψη	3.3
	Δείκτης: Αποτελεσματικές υπηρεσίες αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης	3.4
Οικονομία και κοινωνία	Στόχος 4: Συλλογική ταυτότητα και αμοιβαία υποστήριξη	4
	Δείκτης: Υποστήριξη της τοπικής κοινότητας	4.1
	Δείκτης: Συνεκτικές κοινότητες	4.2
	Δείκτης: Ισχυρή ταυτότητα της πόλης και πολιτισμός	4.3
	Δείκτης: Ενεργά δραστήριοι πολίτες	4.4
	Στόχος 5: Ασφάλεια και κράτος δικαίου	5
	Δείκτης: Αποτελεσματικά συστήματα για την αποτροπή του εγκλήματος	5.1
	Δείκτης: Πρόληψη της διαφθοράς	5.2
	Δείκτης: Επαρκής αστυνόμευση	5.3
	Δείκτης: Προσβάσιμη ποινική και αστική δικαιοσύνη	5.4
	Στόχος 6: Βιώσιμη οικονομία	6
	Δείκτης: Καλή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών	6.1
	Δείκτης: Συνεχιζόμενος επιχειρηματικός σχεδιασμός	6.2
	Δείκτης: Ποικίλες οικονομικές βάσεις	6.3
	Δείκτης: Ελκυστικό επιχειρηματικό περιβάλλον	6.4
	Δείκτης: Σύνδεση με περιφερειακές και παγκόσμιες οικονομίες	6.5
Υποδομές και περιβάλλον	Στόχος 7: Μειωμένη έκθεση και ευθραστότητα	7
	Δείκτης: Ολοκληρωμένη χαρτογράφηση κινδύνων και εκθέσεων	7.1
	Δείκτης: Δημιουργία κατάλληλων πρότυπων και κωδικών και υιοθέτηση τους	7.2
	Δείκτης: Αποτελεσματική διαχείριση προστατευόμενων οικοσυστημάτων	7.3
	Δείκτης: Ισχυρή προστατευτική υποδομή	7.4
	Στόχος 8: Αποτελεσματική παροχή κρίσιμων υπηρεσιών	8
	Δείκτης: Αποτελεσματική διαχείριση των οικοσυστημάτων	8.1
	Δείκτης: Ευέλικτες υπηρεσίες υποδομών	8.2
	Δείκτης: Διατηρούμενη πλεονάζουσα χωρητικότητα	8.3
	Δείκτης: Επιμελής συντήρηση και διατήρηση	8.4
Δείκτης: Επαρκής συνέχεια για κρίσιμα περιουσιακά στοιχεία και υπηρεσίες	8.5	

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

	Στόχος 9: Αξιόπιστη κινητικότητα και επικοινωνίες	9
	Δείκτης: Ποίκιλα και οικονομικά δίκτυα μεταφορών	9.1
	Δείκτης: Αποτελεσματική λειτουργία και διατήρηση των μεταφορών	9.2
	Δείκτης: Αξιόπιστη τεχνολογία επικοινωνιών	9.3
	Δείκτης: Ασφαλή δίκτυα τεχνολογίας	9.4
Ηγεσία και στρατηγική	Στόχος 10: Αποτελεσματική ηγεσία και διαχείριση	10
	Δείκτης: Αποτελεσματική ηγεσία και διαχείριση	10.1
	Δείκτης: Κατάλληλη λήψη κυβερνητικών αποφάσεων	10.2
	Δείκτης: Αποτελεσματικός συντονισμός με άλλους κυβερνητικούς φορείς	10.3
	Δείκτης: Προληπτική συνεργασία πολλών ενδιαφερομένων μερών	10.4
	Δείκτης: Πλήρης παρακολούθηση καταστροφών και εκτίμηση κινδύνου	10.5
	Στόχος 11: Ενεργά ενδιαφερόμενα μέρη	11
	Δείκτης: Επαρκής εκπαίδευση για όλους	11.1
	Δείκτης: Ευρεία ευαισθητοποίηση και ετοιμότητα της κοινωνίας	11.2
	Δείκτης: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί για την αλληλεπίδραση της κοινωνίας με την κυβέρνηση	11.3
	Στόχος 12: Ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός	12
	Δείκτης: Πλήρης παρακολούθηση της πόλης και διαχείριση των δεδομένων	12.1
	Δείκτης: Διαδικασία συμβουλευτικού σχεδιασμού	12.2
	Δείκτης: Κατάλληλη χρήση γης και χωροθέτηση	12.3
	Δείκτης: Ισχυρή διαδικασία έγκρισης σχεδιασμού	12.4

Πίνακας 3: Διαστάσεις, στόχοι και δείκτες του πλαισίου αστικής ανθεκτικότητας
 Πηγή: (Arup and Rockefeller Foundation, 2016}. Ιδία επεξεργασία

Βασικές αρχές	Κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες	Αρίθμηση βάσει Προτύπου
Διαφάνεια	Κύρια θεματική ενότητα: Διακυβέρνηση του οργανισμού	6.2
	Κύρια θεματική ενότητα: Ανθρώπινα δικαιώματα	6.3
	Συνιστώσα 1: Προσήκουσα επιμέλεια	6.3.3

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Σεβασμός ανθρώπινα δικαιώματα	Συνιστώσα 2: Αντιμετώπιση δυσμενούς εξωτερικού περιβάλλοντος για ανθρώπινα δικαιώματα	6.3.4
	Συνιστώσα 3: Αποφυγή συνυπευθυνότητας	6.3.5
	Συνιστώσα 4: Επίλυση διαφορών	6.3.6
	Συνιστώσα 5: Διακρίσεις και ευάλωτες ομάδες	6.3.7
	Συνιστώσα 6: Πολιτικά δικαιώματα	6.3.8
	Συνιστώσα 7: Οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα	6.3.9
	Συνιστώσα 8: Θεμελιώδεις αρχές και εργασιακά δικαιώματα	6.3.10
Σεβασμός των συμφερόντων ενδιαφερόμενων μερών	Κύρια θεματική ενότητα: Εργασιακά και εργατικά δικαιώματα	6.4
	Συνιστώσα 1: Απασχόληση και συνθήκες απασχόλησης	6.4.3
	Συνιστώσα 2: Συνθήκες εργασίας και κοινωνική προστασία	6.4.4
	Συνιστώσα 3: Κοινωνικός διάλογος	6.4.5
	Συνιστώσα 4: Υγεία και Ασφάλεια στην εργασία	6.4.6
	Συνιστώσα 5: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και κατάρτιση	6.4.7
Σεβασμός των κανόνων που επιβάλλονται από τους νόμους	Κύρια θεματική ενότητα: Περιβάλλον	6.5
	Συνιστώσα 1: Πρόληψη ρύπανσης	6.5.3
	Συνιστώσα 2: Βιώσιμη αξιοποίηση πόρων	6.5.4
	Συνιστώσα 3: Προσαρμογή και περιορισμός επίδρασης κλιματικών αλλαγών	6.5.5
	Συνιστώσα 4: Περιβαλλοντική προστασία, βιοποικιλότητα και αποκατάσταση βιότοπων	6.5.6
Ηθική συμπεριφορά	Κύρια θεματική ενότητα: Ορθές λειτουργικές πρακτικές	6.6
	Συνιστώσα 1: Καταπολέμηση διαφθοράς	6.6.3
	Συνιστώσα 2: Υπεύθυνη πολιτική επιρροή	6.6.4
	Συνιστώσα 3: Υγιής ανταγωνισμός	6.6.5
	Συνιστώσα 4: Προαγωγή της κοινωνικής ευθύνης στην αλυσίδα παραγωγής αξίας	6.6.6
	Συνιστώσα 5: Σεβασμός στα δικαιώματα ιδιοκτησίας	6.6.7
Κύρια θεματική ενότητα: Καταναλωτικά θέματα	Κύρια θεματική ενότητα: Καταναλωτικά θέματα	6.7
	Συνιστώσα 1: Μη παραπλάνηση καταναλωτή και χρηστές συναλλαγές	6.7.3
	Συνιστώσα 2: Προστασία της υγείας και της ασφάλειας του καταναλωτή	6.7.4

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Σεβασμός στους διεθνείς κανόνες συμπεριφοράς	Συνιστώσα 3: Βιώσιμη κατανάλωση	6.7.5
	Συνιστώσα 4: Εξυπηρέτηση καταναλωτή, υποστήριξη και επίλυση παραπόνων και διαφορών	6.7.6
	Συνιστώσα 5: Σεβασμός προσωπικών δεδομένων καταναλωτή	6.7.7
	Συνιστώσα 6: Προσβασιμότητα βασικών υπηρεσιών	6.7.8
	Συνιστώσα 7: Εκπαίδευση και ευαισθητοποίηση	6.7.9
Ευθύνη	Κύρια θεματική ενότητα: Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη	6.8
	Συνιστώσα 1: Κοινωνική συμμετοχή	6.8.3
	Συνιστώσα 2: Εκπαίδευση και πολιτισμός	6.8.4
	Συνιστώσα 3: Δημιουργία απασχόλησης και ανάπτυξη δεξιοτήτων	6.8.5
	Συνιστώσα 4: Τεχνολογική ανάπτυξη και πρόσβαση	6.8.6
	Συνιστώσα 5: Ευημερία και δημιουργία εισοδήματος	6.8.7
	Συνιστώσα 6: Υγεία	6.8.8
	Συνιστώσα 7: Κοινωνική επένδυση	6.8.9

Πίνακας 4: Βασικές αρχές κοινωνικής ευθύνης και κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες του Διεθνούς προτύπου ISO 26000

Πηγή: (ISO, 2010). Ιδία επεξεργασία

Αρκετά μεγάλη σημασία έχει η αντιπαραβολή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης, σύμφωνα με την Agenda 2030, με τους στόχους της αστικής ανθεκτικότητας και τις θεματικές ενότητες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών. Για να γίνει αυτή η αντιπαραβολή θεωρείται ότι οι στόχοι της αστικής ανθεκτικότητας έχουν την ίδια βαρύτητα με τις θεματικές ενότητες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών και ότι δεν υπάρχει συνθετότητα στόχων ή θεματικών ενότητων που να ανατρέπει την σύγκριση. (π.χ., δεν υπάρχει θεματική ενότητα κοινωνικής ευθύνης οργανισμών που να είναι σύνθετη και να περιλαμβάνει παραπάνω από έναν στόχους της αστικής ανθεκτικότητας).

Έτσι λοιπόν προκύπτει ο παρακάτω Πίνακας (5) που περιλαμβάνει και τις τρεις ομάδες στόχων και θεματικών ενότητων και μια μορφή συσχέτισης μεταξύ τους δεδομένου ότι τόσο η αστική ανθεκτικότητα όσο και η κοινωνική ευθύνη οργανισμών προάγουν την βιώσιμη ανάπτυξη:

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Στόχοι της αστικής ανθεκτικότητας	Στόχοι της βιώσιμης ανάπτυξης	Θεματικές ενότητες κοινωνικής ευθύνης οργανισμών
Ελάχιστη ανθρώπινη τρωτότητα	Μηδενική φτώχεια	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ελάχιστη ανθρώπινη τρωτότητα	Μηδενική πείνα	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ασφάλεια της ανθρώπινης υγείας και ζωής	Καλή υγεία και ευημερία	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ποιότητα διαβίωσης και απασχόληση Ενεργά ενδιαφερόμενα μέρη	Ποιοτική εκπαίδευση	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ενεργά ενδιαφερόμενα μέρη	Ισότητα των φύλων	Ανθρώπινα δικαιώματα
Ελάχιστη ανθρώπινη τρωτότητα	Καθαρό νερό και αποχέτευση	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ελάχιστη ανθρώπινη τρωτότητα	Φθηνή και καθαρή ενέργεια	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ποιότητα διαβίωσης και απασχόληση	Αξιοπρεπής εργασία και οικονομική ανάπτυξη	Ανθρώπινα δικαιώματα Εργασιακά και εργατικά δικαιώματα
Ποιότητα διαβίωσης και απασχόληση Αξιόπιστη κινητικότητα και επικοινωνίες Ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός	Βιομηχανία, καινοτομία και υποδομές	Κοινωνική συμμετοχή και ανάπτυξη
Ενεργά ενδιαφερόμενα μέρη	Λιγότερες ανισότητες	Ανθρώπινα δικαιώματα
Βιώσιμη οικονομία Αξιόπιστη κινητικότητα και επικοινωνίες Ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός	Βιώσιμες πόλεις και κοινότητες	Ορθές λειτουργικές πρακτικές
Βιώσιμη οικονομία	Υπεύθυνη κατανάλωση και παραγωγή	Καταναλωτικά θέματα
Μειωμένη έκθεση και ευθραστότητα Αποτελεσματική παροχή κρίσιμων υπηρεσιών	Δράση για το κλίμα	Περιβάλλον
Μειωμένη έκθεση και ευθραστότητα	Ζωή στο νερό	Περιβάλλον
Μειωμένη έκθεση και ευθραστότητα	Ζωή στη στεριά	Περιβάλλον
Ασφάλεια και κράτος δικαίου	Ειρήνη, δικαιοσύνη και ισχυροί θεσμοί	Ορθές λειτουργικές πρακτικές
Συλλογική ταυτότητα και αμοιβαία υποστήριξη Αποτελεσματική ηγεσία και διαχείριση Ολοκληρωμένος αναπτυξιακός σχεδιασμός	Συνεργασία για τους στόχους	Διακυβέρνηση του οργανισμού

Πίνακας 5: Συσχέτιση στόχων και θεματικών εννοιών βιώσιμης ανάπτυξης και αστικής ανθεκτικότητας και κοινωνικής ευθύνης οργανισμών. Πηγή: Ιδία επεξεργασία
Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Μέσα από την συσχέτιση των στόχων και των θεματικών ενοτήτων προκύπτουν χρήσιμα συμπεράσματα και στοιχεία. Και τα δύο μοντέλα προσεγγίζουν στο σύνολο τους τους στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης σύμφωνα με την Agenda 2030. Στην περίπτωση της αστικής ανθεκτικότητας περισσότεροι από ένας στόχοι της αντιστοιχούν σε ένα στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης ενώ στην περίπτωση της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών ισχύει το αντίστροφο, δηλαδή μία θεματική ενότητα αντιστοιχεί σε περισσότερους από έναν στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Ο στόχος στην αστική ανθεκτικότητα που αντιστοιχεί στην πλειονότητα των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης είναι αυτός της ελάχιστης ανθρώπινης τρωτότητας ενώ στην κοινωνική ευθύνη των οργανισμών είναι η θεματική ενότητα της κοινωνικής συμμετοχής και ανάπτυξης. Και στα δύο μοντέλα σημαντικό ρόλο παίζει η διαχείριση και διακυβέρνηση ενώ η οικονομία παίρνει βιώσιμη διάσταση. Η προστασία του περιβάλλοντος και ο ολοκληρωμένος σχεδιασμός αποτελούν βασικά δομικά στοιχεία ενώ η ισονομία, οι ίσες ευκαιρίες και η προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων συμμετέχουν ενεργά. Μνεία θα πρέπει να γίνει στην αποτελεσματική παροχή υπηρεσιών και στις καλές λειτουργικές πρακτικές που εμφανίζονται ως προαπαιτούμενα και στα δύο μοντέλα.

Η σύγκριση των δεικτών της αστικής ανθεκτικότητας αντίστοιχα με τις συνιστώσες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών θα γίνει με την δημιουργία γραφημάτων στην δομή και την λογική του πλαισίου ανθεκτικότητας του Agur και για τα δύο μοντέλα. Στον πίνακα που ακολουθεί παρατίθενται συγκριτικά οι δείκτες και οι συνιστώσες.

Δείκτες αστικής ανθεκτικότητας	Συνιστώσες κοινωνικής ευθύνης
Δείκτης: Ασφαλής και προσιτή στέγαση	
Δείκτης: Επαρκής και προσιτή ενέργεια	
Δείκτης: Επαρκής πρόσβαση σε ασφαλές πόσιμο νερό	
Δείκτης: Αποτελεσματική αποχέτευση	
Δείκτης: Επαρκής και προσιτή προμήθεια τροφίμων	
Δείκτης: Πολιτικές εργασίας χωρίς αποκλεισμούς	Συνιστώσα 3: Δημιουργία απασχόλησης και ανάπτυξη δεξιοτήτων
Δείκτης: Δεξιότητες και εκπαίδευση	Συνιστώσα 5: Ανάπτυξη ανθρώπινου δυναμικού και κατάρτιση

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Δείκτης: Δυναμική ανάπτυξη και καινοτομία τοπικών επιχειρήσεων	Συνιστώσα 4: Τεχνολογική ανάπτυξη και πρόσβαση
Δείκτης: Υποστηρικτικοί χρηματοδοτικοί μηχανισμοί	Συνιστώσα 5: Ευημερία και δημιουργία εισοδήματος
Δείκτης: Στήριξη για επιβίωση μετά από ένα συμβάν	
Δείκτης: Ισχυρά συστήματα δημόσιας υγείας	
Δείκτης: Επαρκής πρόσβαση σε ποιοτική υγειονομική περίθαλψη	Συνιστώσα 6: Υγεία
Δείκτης: Επείγουσα ιατρική περίθαλψη	
Δείκτης: Αποτελεσματικές υπηρεσίες αντιμετώπισης καταστάσεων έκτακτης ανάγκης	
Δείκτης: Υποστήριξη της τοπικής κοινότητας	Συνιστώσα 1: Κοινωνική συμμετοχή
Δείκτης: Συνεκτικές κοινότητες	Συνιστώσα 1: Κοινωνική συμμετοχή
Δείκτης: Ισχυρή ταυτότητα της πόλης και πολιτισμός	
Δείκτης: Ενεργά δραστήριοι πολίτες	Συνιστώσα 1: Κοινωνική συμμετοχή
Δείκτης: Αποτελεσματικά συστήματα για την αποτροπή του εγκλήματος	
Δείκτης: Πρόληψη της διαφθοράς	Συνιστώσα 1: Καταπολέμηση διαφθοράς
Δείκτης: Επαρκής αστυνόμευση	
Δείκτης: Προσβάσιμη ποινική και αστική δικαιοσύνη	
	Συνιστώσα 1: Απασχόληση και συνθήκες απασχόλησης
	Συνιστώσα 2: Συνθήκες εργασίας και κοινωνική προστασία
	Συνιστώσα 4: Υγεία και Ασφάλεια στην εργασία
Δείκτης: Καλή διαχείριση των δημόσιων οικονομικών	
Δείκτης: Συνεχιζόμενος επιχειρηματικός σχεδιασμός	
Δείκτης: Ποικίλες οικονομικές βάσεις	Συνιστώσα 4: Προαγωγή της κοινωνικής ευθύνης στην αλυσίδα παραγωγής αξίας
Δείκτης: Ελκυστικό επιχειρηματικό περιβάλλον	Συνιστώσα 3: Υγιής ανταγωνισμός
Δείκτης: Σύνδεση με περιφερειακές και παγκόσμιες οικονομίες	
Δείκτης: Ολοκληρωμένη χαρτογράφηση κινδύνων και εκθέσεων	
Δείκτης: Δημιουργία κατάλληλων πρότυπων και κωδικών και υιοθέτηση τους	
Δείκτης: Αποτελεσματική διαχείριση προστατευόμενων οικοσυστημάτων	Συνιστώσα 1: Πρόληψη ρύπανσης
Δείκτης: Ισχυρή προστατευτική υποδομή	
Δείκτης: Αποτελεσματική διαχείριση των οικοσυστημάτων	Συνιστώσα 2: Βιώσιμη αξιοποίηση πόρων
Δείκτης: Ευέλικτες υπηρεσίες υποδομών	

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

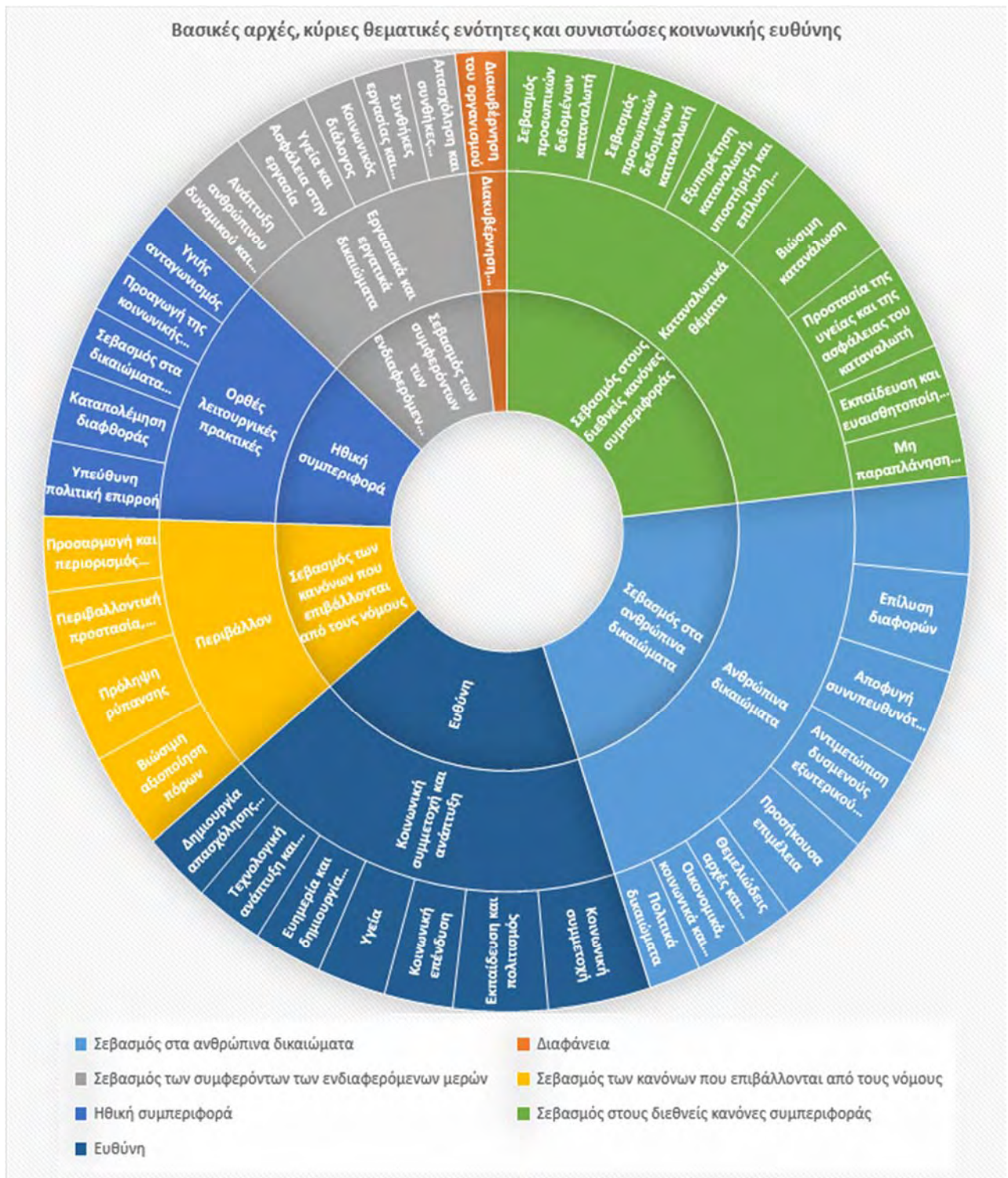
Δείκτης: Διατηρούμενη πλεονάζουσα χωρητικότητα	Συνιστώσα 3: Προσαρμογή και περιορισμός επίδρασης κλιματικών αλλαγών
Δείκτης: Επιμελής συντήρηση και διατήρηση	Συνιστώσα 4: Περιβαλλοντική προστασία, βιοποικιλότητα και αποκατάσταση βιότοπων
Δείκτης: Επαρκής συνέχεια για κρίσιμα περιουσιακά στοιχεία και υπηρεσίες	Συνιστώσα 5: Σεβασμός στα δικαιώματα ιδιοκτησίας
Δείκτης: Ποίκιλα και οικονομικά δίκτυα μεταφορών	
Δείκτης: Αποτελεσματική λειτουργία και διατήρηση των μεταφορών	
Δείκτης: Αξιόπιστη τεχνολογία επικοινωνιών	
Δείκτης: Ασφαλή δίκτυα τεχνολογίας	
	Συνιστώσα 1: Μη παραπλάνηση καταναλωτή και χρηστές συναλλαγές
	Συνιστώσα 2: Προστασία της υγείας και της ασφάλειας του καταναλωτή
	Συνιστώσα 3: Βιώσιμη κατανάλωση
	Συνιστώσα 4: Εξυπηρέτηση καταναλωτή, υποστήριξη και επίλυση παραπόνων και διαφορών
	Συνιστώσα 5: Σεβασμός προσωπικών δεδομένων καταναλωτή
	Συνιστώσα 6: Προσβασιμότητα βασικών υπηρεσιών
Δείκτης: Αποτελεσματική ηγεσία και διαχείριση	Συνιστώσα 2: Υπεύθυνη πολιτική επιρροή
Δείκτης: Κατάλληλη λήψη κυβερνητικών αποφάσεων	
Δείκτης: Αποτελεσματικός συντονισμός με άλλους κυβερνητικούς φορείς	
Δείκτης: Προληπτική συνεργασία πολλών ενδιαφερομένων μερών	Συνιστώσα 3: Κοινωνικός διάλογος
Δείκτης: Πλήρης παρακολούθηση καταστροφών και εκτίμηση κινδύνου	
Δείκτης: Ευρεία ευαισθητοποίηση και ετοιμότητα της κοινωνίας	Συνιστώσα 7: Κοινωνική επένδυση
Δείκτης: Αποτελεσματικοί μηχανισμοί για την αλληλεπίδραση της κοινωνίας με την κυβέρνηση	
Δείκτης: Πλήρης παρακολούθηση της πόλης και διαχείριση των δεδομένων	
Δείκτης: Διαδικασία συμβουλευτικού σχεδιασμού	
Δείκτης: Κατάλληλη χρήση γης και χωροθέτηση	
Δείκτης: Ισχυρή διαδικασία έγκρισης σχεδιασμού	

Πίνακας 6: Δείκτες αστικής ανθεκτικότητας και συνιστώσες κοινωνικής ευθύνης . Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Γράφημα 2: Βασικές αρχές κοινωνικής ευθύνης, κύριες θεματικές ενότητες και συνιστώσες του Διεθνούς προτύπου ISO 26000

Πηγή: (ISO, 2010). Ιδία επεξεργασία

Η ανάλυση των δεδομένων της σύγκρισης δεικτών της αστικής ανθεκτικότητας και συνιστωσών της κοινωνικής ευθύνης δίνει ουσιαστικά στοιχεία για την λειτουργία αυτών των μοντέλων βιώσιμης ανάπτυξης. Οι δείκτες των αστικής ανθεκτικότητας

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

εμφανίζουν μεγαλύτερο πλουραλισμό και αριθμητική υπεροχή. Υπάρχουν δείκτες για την διαχείριση καταστροφών και την αποκατάσταση ενός συστήματος χωρίς να υπάρχουν αντίστοιχες συνιστώσες. Η ανθρώπινη τρωτότητα – ευπάθεια (επαρκής σίτιση, στέγαση, νερό, αποχέτευση) αντιμετωπίζεται με πολλούς δείκτες ενώ απουσιάζει από τον πίνακα των συνιστωσών. Δεξιότητες και εκπαίδευση εξετάζονται στον ίδιο βαθμό και από τα δύο μοντέλα όπως και η καινοτομία και οι υποστηρικτικοί χρηματοδοτικοί μηχανισμοί. Η εργασιακή αποκατάσταση είναι κοινό μέλημα αλλά η ασφάλεια στην εργασία και τα εργασιακά δικαιώματα εμφανίζονται μόνο στις συνιστώσες. Στον τομέα της υγείας υπάρχουν επιπλέον δείκτες για τις επείγουσες περιπτώσεις περίθαλψης και την αντιμετώπιση έκτακτων γεγονότων. Η ενεργή κοινωνική συμμετοχή και η συνοχή του κοινωνικού ιστού αποτελεί ύψιστη προτεραιότητα και στα δύο μοντέλα ενώ η δικαιοσύνη και η αποτροπή εγκλημάτων εμφανίζεται μόνο στους δείκτες αστικής ανθεκτικότητας. Η πρόληψη κατά της διαφθοράς είναι κοινή υπόθεση όπως και η αναβάθμιση της οικονομίας και η ανάπτυξη επιχειρηματικότητας. Όμοια και η προστασία του περιβάλλοντος και η διατήρηση των οικοσυστημάτων έχουν πληθώρα δεικτών και συνιστωσών για να ελέγχονται. Η σύνδεση με παγκόσμιες αγορές και οι οικονομίες εμφανίζεται μόνο σε επίπεδο δεικτών όπως και η διαχείριση δικτύων υποδομών και δικτύων επικοινωνίας. Λόγω της φύσης του μοντέλου της κοινωνικής ευθύνης και την εφαρμογή του και σε ιδιωτικές επιχειρήσεις υπάρχουν αρκετές συνιστώσες για εξυπηρέτηση και την διαχείριση των καταναλωτών που δεν αντιστοιχούν σε δείκτες αστικής ανθεκτικότητας. Σε επίπεδο δεικτών δίνεται μεγάλο βάρος στην ηγεσία και την διαχείριση, τον συντονισμό με κυβερνητικούς φορείς, την δημιουργία μηχανισμών παρακολούθησης και συντονισμού ενώ δεν εμφανίζονται συνιστώσες με αντίστοιχο θεματικό πεδίο. Τέλος οι δείκτες της αστικής ανθεκτικότητας ασχολούνται επίσης με τον πολεοδομικό σχεδιασμό, την χωροθέτηση και τις χρήσεις γης.

6 Συμπεράσματα

Η βιώσιμη ανάπτυξη είναι μια εξελισσόμενη διαδικασία η οποία εξισορροπεί τους τοπικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και οικολογικούς παράγοντες που έχουν ως στόχο την προστασία και διασφάλιση των φυσικών πόρων και διαδικασιών για τις μελλοντικές γενιές. Η επίτευξη της είναι δύσκολη και πολύπλοκη και εξαρτάται από την οικονομία, σε διάφορα επίπεδα, και τις συγκρούσεις που προκαλούνται από αυτή και για αυτή.

Πολλές συμφωνίες, σε παγκόσμιο επίπεδο, έχουν επισυναφθεί από το 1972 που έγινε για πρώτη φορά συσχέτιση της ανάπτυξης με την προστασία του περιβάλλοντος προκειμένου να αμβλυνθούν κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, να διατηρηθούν οι φυσικοί πόροι και τα οικοσυστήματα και να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες της κλιματικής αλλαγής. Οι αρχές και οι στόχοι της διαμορφώθηκαν και τροποποιήθηκαν πολλές φορές μέσα στο πέρασμα του χρόνου κύρια λόγω της εξέλιξης της αντίληψης για τον όρο βιώσιμη ανάπτυξη ο οποίος ξεκίνησε ως οικονομική μεγέθυνση, έγινε οικονομική ανάπτυξη, εξελίχθηκε σε αειφόρο ανάπτυξη και για οριστικοποιηθεί ως βιώσιμη ανάπτυξη.

Οι αρχές της στηρίζονται στις ανάγκες που διαμορφώνονται τόσο στο ανθρωπογενές όσο και στο φυσικό περιβάλλον και έχουν σχέση με την τάξη στην οικολογία, την βιωσιμότητα και την αποκατάσταση συστημάτων, την ορθή χωρονομία και την διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς, την διατήρηση του αστικού περιβάλλοντος και του φυσικού κάλλους και την διαμόρφωση μιας οικολογικής συνείδησης. Για την παρακολούθηση αυτών των αρχών δημιουργήθηκαν πολυδιάστατοι περιβαλλοντικοί δείκτες που μετρούν βιωσιμότητα, ποιότητα, περιβαλλοντική επίδοση και αποτύπωμα καθώς και ευπάθεια.

Βασιζόμενος σε αυτές τις αρχές ο Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών δημιούργησε 17 στόχους έτσι ώστε μέχρι το 2030 να βελτιωθούν σε μεγάλο βαθμό και σε παγκόσμιο επίπεδο οι συνθήκες διαβίωσης, η υγεία, η εκπαίδευση, η ισότητα, οι υποδομές και η τεχνολογία, η ποιότητα ζωής και το κλίμα, η ειρήνη, η δικαιοσύνη και η συνεργασία.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Η ανάλυση και ο προσδιορισμός της ανθεκτικότητας αποτέλεσε ένα στοίχημα για την επιστημονική κοινότητα. Ο ορισμός της διαφέρει ανάλογα την επιστήμη στην οποία απευθύνεται και εξαρτάται από την προσαρμοστικότητα, την ευπάθεια, την ανάπτυξη καινοτομίας και την αυτοοργάνωση ενός συστήματος. Σημαντικότερες μορφές της είναι αυτές που αφορούν το περιβάλλον, την κοινωνία, την οικονομία και τον χώρο.

Μέσα από τις μορφές και τις θεωρίες ανθεκτικότητας διαμορφώθηκαν οι ορισμοί για την οικολογική, μηχανική, κοινωνική και οικονομική ανθεκτικότητα. Όλες αυτές μαζί δομούν την χωρική ανθεκτικότητα που διατηρεί έναν χώρο στην αρχική του κατάσταση ενώ ασκούνται εξωτερικές πιέσεις. Η διάκριση της σε περιφερειακή και τοπική βοηθά στην εξέταση των ενεργειών ενός συστήματος μετά από μια διαταραχή και την καταγραφή της αντίστασης, προσαρμογής, ανανέωσης και επαναπροσανατολισμού.

Η αστική ανθεκτικότητα είναι μια πιο προσανατολισμένη μορφή ανθεκτικότητας η οποία εξετάζει και επηρεάζεται από τα δομικά στοιχεία μιας αστικής περιοχής όπως είναι το περιβάλλον, η κοινωνία και η οικονομία της. Ο έλεγχος και η αξιολόγηση των πιέσεων που δέχονται αυτά τα στοιχεία μιας πόλης επιφέρει την αστική ανθεκτικότητα και έχει άμεση σχέση με την κλιματική αλλαγή η οποία μπορεί να είναι η κύρια πηγή προέλευσης αυτών των πιέσεων.

Προκειμένου να προχωρήσει ο σχεδιασμός της αστικής ανθεκτικότητας έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες σε Ευρωπαϊκό και Παγκόσμιο επίπεδο για τον καθορισμό πολιτικών και δράσεων καθώς και δείκτες αξιολόγησης τους. Κυριότερο μοντέλο αποτελεί ο Δείκτης Αστικής Ανθεκτικότητας ο οποίος μέσα από ένα σύστημα 4 διαστάσεων, 12 στόχων, 52 δεικτών και 156 σεναρίων και μετρήσεων προσδιορίζει την ανθεκτικότητα ενός αστικού χώρου.

Η έννοια της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης αρχικά δημιουργήθηκε για να ανταποκρίνεται στις προσδοκίες που έχει η κοινωνία από τις επιχειρήσεις σε θέματα οικονομίας, ήθους και φιλανθρωπίας. Στη συνέχεια απέκτησε ουσιαστικό ρόλο και έγινε το εργαλείο με το οποίο μια επιχείρηση γίνεται κοινωνικά υπεύθυνη με την ενσωμάτωση πολιτικών στην στρατηγική της που αφορούν το περιβάλλον, την κοινωνία και τα ανθρώπινα δικαιώματα.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Η ιστορική διαδρομή της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης είναι αρκετά μεγάλη και αρκετά σύνθετη. Ξεκίνησε από τα μέσα του προηγούμενου αιώνα και μετασχηματίστηκε από δράσεις συμπληρωματικές προς το κέρδος μιας επιχείρησης σε ενέργειες που προκύπτουν από υποχρέωση απέναντι στην κοινωνία. Σε επίπεδο κρατών πρώτη η Ευρωπαϊκή Ένωση καθιέρωσε κοινή συνείδηση για την ανάπτυξη στρατηγικών και δράσεων κοινωνικής ευθύνης (Πράσινο Βιβλίο). Αρκετά μοντέλα και θεωρίες αναπτύχθηκαν, ωστόσο σημαντικός είναι ο διαχωρισμός ανάμεσα σε εξωτερική και κοινωνική ευθύνη ενός οργανισμού καθώς και ο ορισμός των ενδιαφερομένων μερών.

Η ανάγκη για πιστοποίηση των ενεργειών ενός οργανισμού, ιδιωτικού και δημόσιου χαρακτήρα, δημιούργησε το διεθνές πρότυπο ISO 26000 για την εταιρική κοινωνική ευθύνη. Μέσα από ένα σύστημα 7 αρχών, 7 θεματικών ενοτήτων και 36 συνιστωσών το πρότυπο ελέγχει την ευθύνη, την διαφάνεια, την ηθική συμπεριφορά, στον σεβασμό των συμφερόντων των ενδιαφερομένων μερών, τον σεβασμό των κανόνων που επιβάλλονται από τους νόμους, τον σεβασμό στους διεθνείς κανόνες συμπεριφοράς και τον σεβασμό στα ανθρώπινα δικαιώματα που επιδεικνύει ένας οργανισμός. Αντίστοιχο πρότυπο για την κοινωνική ευθύνη των οργανισμών εξέδωσε και ο Ελληνικός Οργανισμός Τυποποίησης (ΕΛΟΤ).

Από την σύγκριση των δύο μοντέλων που συντελούν στην βιώσιμη ανάπτυξη, της αστικής ανθεκτικότητας και της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών, με την SWOT ανάλυση προκύπτουν σημαντικά στοιχεία. Ισχυρά σημεία εμφανίζονται και στα δύο μοντέλα με την διατήρηση της αρχικής κατάστασης και την κεφαλαιοποίηση των εμπειριών για την αστική ανθεκτικότητα και την εθελοντική βάση και την ύπαρξη προτύπου για την κοινωνική ευθύνη. Αδυναμίες εμφανίζονται στην πολυπλοκότητα των υποσυστημάτων και στην διαδικασία από «πάνω προς τα κάτω» για την αστική ανθεκτικότητα και στον χαμηλό βαθμό εφαρμογής και την δυσπιστία της κοινωνίας για την κοινωνική ευθύνη. Ευκαιρίες εμφανίζονται για την αστική ανθεκτικότητα από την παγκόσμια αποδοχή και τους στόχους της Agenda 2030 ενώ για την κοινωνική ευθύνη από την ενσωμάτωση πολιτικών και την εφαρμογή συστημάτων διαχείρισης. Τέλος απειλές προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή, την φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό τόσο για την αστική ανθεκτικότητα όσο και για την κοινωνική ευθύνη.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Έγινε αντιπαραβολή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης με τους στόχους της αστικής ανθεκτικότητας και τις θεματικές ενότητες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών η οποία οδήγησε στην εξαγωγή χρήσιμων συμπερασμάτων. Για να γίνει αυτή η αντιπαραβολή θεωρήθηκε ότι οι στόχοι της αστικής ανθεκτικότητας έχουν την ίδια βαρύτητα με τις θεματικές ενότητες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών και ότι δεν υπάρχει συνθετότητα στόχων ή θεματικών ενοτήτων που να ανατρέπει την σύγκριση. Το σύνολο των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης προσεγγίζεται και από τα δύο μοντέλα. Η λογική των στόχων της αστικής ανθεκτικότητας είναι στο να πληρούν περισσότεροι τους ενός κάθε στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης ενώ αντίθετα η κάθε θεματική ενότητα της κοινωνικής ευθύνης εκπληρώνει παραπάνω από έναν στόχους της βιώσιμης ανάπτυξης. Έτσι λοιπόν έχουμε επανάληψη του στόχου της ελάχιστης ανθρώπινης τρωτότητας της αστικής ανθεκτικότητας και πολλαπλή εκπλήρωση της θεματικής ενότητας της κοινωνικής συμμετοχής και ανάπτυξης της κοινωνικής ευθύνης.

Από τη σύγκριση των δεικτών της αστικής ανθεκτικότητας αντίστοιχα με τις συνιστώσες της κοινωνικής ευθύνης οργανισμών προκύπτουν επίσης ενδιαφέροντα στοιχεία. Οι δείκτες των αστικής ανθεκτικότητας είναι περισσότεροι σε αριθμό και περιπτώσεις. Υπάρχουν δείκτες της αστικής ανθεκτικότητας (διαχείριση καταστροφών, αποκατάσταση συστήματος, ανθρώπινη τρωτότητα, δικαιοσύνη, αποτροπή εγκλημάτων, σύνδεση με παγκόσμιες αγορές, διαχείριση, συντονισμός με κυβερνητικούς φορείς, δημιουργία μηχανισμών παρακολούθησης και συντονισμού, πολεοδομικό σχεδιασμό, χωροθέτηση, χρήσεις γης) που δεν αντιστοιχούν / υπάρχουν στις συνιστώσες της κοινωνικής ευθύνης. Όμοια υπάρχουν συνιστώσες της κοινωνικής ευθύνης (ασφάλεια στην εργασία, εργασιακά δικαιώματα, εξυπηρέτηση και διαχείριση καταναλωτών) που δεν αντιστοιχούν / υπάρχουν στους δείκτες της αστικής ανθεκτικότητας. Υπάρχουν πολλοί κοινοί ή παρόμοιοι δείκτες και συνιστώσες (δεξιότητες, εκπαίδευση, καινοτομία, χρηματοδοτικοί μηχανισμοί, εργασιακή αποκατάσταση, ενεργή κοινωνική συμμετοχή, συνοχή του κοινωνικού ιστού, πρόληψη κατά της διαφθοράς, αναβάθμιση της οικονομίας, ανάπτυξη επιχειρηματικότητας).

Το τελικό συμπέρασμα που προκύπτει είναι ότι το μοντέλο της αστικής ανθεκτικότητας είναι πιο πλήρες τόσο σε επίπεδο στόχων όσο και σε επίπεδο δεικτών.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

Με μια μικρή ενσωμάτωση των συνιστωσών της κοινωνικής ευθύνης που αφορά το εσωτερικό περιβάλλον των οργανισμών θα μπορούσε να αξιοποιηθεί στο μέγιστο για την εκπλήρωση των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης. Το μοναδικό μειονέκτημα του συγκεκριμένου μοντέλου είναι ότι δεν υπάρχει κάποιο πρότυπο αντίστοιχο του ISO 26000 το οποίο να καθορίζει επακριβώς την διαδικασία με την οποία ένας οργανισμός θα αναπτύσσει αστική ανθεκτικότητα και θα προάγει περιβάλλον, κοινωνία και οικονομία.

7 Βιβλιογραφία

- Βιτοπούλου, Αθ., Γεμεντζή, Γ., Γιαννακού, Αθ., Καυκαλάς, Γρ., Τασοπούλου, Α. (2015). Βιώσιμες πόλεις: Προσαρμογή και ανθεκτικότητα σε περιόδους κρίσης. Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. Αθήνα.
- Γερολέμου Δ., 2018. Χωρική Ανθεκτικότητα. Ερευνητική Εργασία Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκη. Πολυτεχνική Σχολή. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης. Θεσσαλονίκη.
- Δεκλερής, Μ., (1995). Ο Δωδεκάλογος του Περιβάλλοντος - Αρχές της Βιώσιμου Αναπτύξεως. Αθήνα. Διαθέσιμο στο: <http://eyploia.epyna.eu/modules.php?name=News&file=article&sid=520>
- Δεκλερής, Μ. (2003). Θεωρία Βιωσιμότητας. Αθήνα: Εκδόσεις Γεωργόπουλος
- ΕΚΠΑΑ, (2001). Προς μια παγκόσμια Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση. Ερευνητική Έκθεση Ν. 10, Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Αθήνα
- ΕΛΟΤ, (2014). Κοινωνική Ευθύνη κυβερνητικών και δημοσίων οργανισμών. Διαθέσιμο στο: http://193.218.125.20/1201_ELL_HTML.aspx
- Καλλιώρας, Δ. (2011). Η Έννοια της Ανθεκτικότητας στην Περιφερειακή Επιστήμη. Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας. Άρθρο. Βόλος.
- Ντίλη, Α., (2018). Εισαγωγή στην Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Βιώσιμη Ανάπτυξη. ΙΝΕΠ.
- Ντυκέν, Μ. Ν. (2019). Βιώσιμη Ανάπτυξη. ΔΠΜΣ Βιώσιμη Διαχείριση Περιβαλλοντικών Αλλαγών και Κυκλική Οικονομία. Βόλος, Διάλεξη 01.
- Ντυκέν, Μ. Ν. (2019). Βιώσιμη Ανάπτυξη. ΔΠΜΣ Βιώσιμη Διαχείριση Περιβαλλοντικών Αλλαγών και Κυκλική Οικονομία. Βόλος, Διάλεξη 07.
- Παπαϊωάννου, Μ., Μαυροειδής, Η., (2005). «Βιώσιμη Ανάπτυξη, Διεθνείς και Ευρωπαϊκές Εξελίξεις και Προοπτικές». Διαθέσιμο στο: http://library.tee.gr/digital/m2045/m2045_papaioannou.pdf
- Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

ΣΕΒ. (2014). Συμβούλιο για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη., Διαθέσιμο στο:

<http://www.sevbcsd.org.gr/>

Τσάλτας, Ι., (2003). Γιοχάνεσμπουργκ. Το περιβάλλον μετά τη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Αειφόρο Ανάπτυξη.

Adger, W.N. (2000). Social and ecological resilience: are they related?. Progress in Human Geography. School of Environmental Sciences and CSERGE. UK. University of East Anglia. Norwich. pp. 347-364.

Andres, L. & Round, J. (2015). The Role of Persistent Resilience within Everyday Life and Polity: Households Coping with Marginality within the «Big Society», Environment and Planning.

Arup and Rockefeller Foundation. (2016). City Resilience Index. Available at:

<http://www.cityresilienceindex.org/>

Bowen, H. R. (1953). Social responsibilities of the businessman. New York: Harper.

Briassoulis, H. (2001). Sustainable Development and its Indicators: Through a (Planner's) Glass Darkly. Journal of Environmental Planning and Management. 44. pp. 409-427.

Briguglio, L., Cordina, G., Farrugia, N., & Vella, S. (2006). Conceptualizing and measuring economic resilience. Building the Economic Resilience of Small States. Malta Islands and Small States Institute of the University of Malta and Commonwealth Secretariat. Article. London.

Brundtland, G. (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future. United Nations General Assembly document A/42/427

Calderón-Contreras R., Quiroz-Rosas LE., (2017). Analysing scale, quality and diversity of green infrastructure and the provision of Urban Ecosystem Services: A case from Mexico City. Ecosystem Services, pp. 127-137.

Carroll, A.B. (1999). Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. Business & Society. pp.268-295.

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

- Chakrabarty, B. (2015). Universal Benefit: Gandhi's Doctrine of Trusteeship. Working Paper
- Chelleri L. (2012). Urban Resilience and (un)sustainability – Exploring the nexus between resilience and urban systems. Doctoral Thesis. Universitat Autònoma de Barcelona.
- Christopherson, S., Michie, J., Tyler, P. (2010), Regional resilience: theoretical and empirical perspectives. *Cambridge Journal of Regions, Economy and Society*, pp. 3-10.
- CIDA. (2012). Indicators for sustainability. Canadian International Development Agency.
- Davis, K. (1960). Can business afford to ignore social responsibilities? *California Management Review*. pp. 70-76.
- Davis, K., Blomstrom, R. L. (1966). *Business and its environment*. New York: McGraw-Hill,
- Davis, K. (1973). The case for and against business assumption of social responsibilities. *Academy of Management Journal*, pp.312-322
- Davoudi, S. (2012). Resilience: a bridging concept or a dead end?. *Planning Theory and Practice*, 13, pp.299-333.
- Desouza K., Flanery T., (2013). Designing, planning, and managing resilient cities: A conceptual framework. Elsevier. pp. 89-99.
- European Commission, (2011). Corporate Social Responsibility (CSR). Available at: https://ec.europa.eu/growth/industry/corporate-social-responsibility_en
- Holling, C.S. (1996). Engineering resilience versus ecological resilience. *Foundations of Ecological Resilience*. pp. 51-66.
- Hohner P., (2007), An overview of CSR. *Corporate Social Responsibility. An Implementation guide for business*. Manitoba: Jason Potts. pp. 1-12
- Holling C.S. (2001). Understanding the Complexity of Economic, Ecological, and Social
- Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

- Systems, Ecosystems, 4, Article. pp. 390-405.
- ISO (2010). ISO 26000 Guidance Standard on Social Responsibility
- Life Programme (2014). Urban Resilience: LIFE+ projects and European policies
Summary Report. Available at:
<http://ec.europa.eu/environment/life/news/newsarchive2014/documents/report-urbanresilience.pdf>
- Madrakhimova, F. (2013). History of development of Corporate Social Responsibility.
Journal of Business and Economics. pp. 509-520.
- Manne, H. G., Wallich, H. C. (1972). The modern corporation and social responsibility.
American Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington,
- McGuire, J. W. (1963). Business and society. New York: Modern Economy.
- Meadows, D. H., Meadows D. L., Randers J., Behrens III, William W. (1972). The Limits
to Growth. A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of
Mankind. New York: Universe
- Pendall, R., Foster, K.A., Cowell, M. (2009). Resilience and regions: building
understanding of the metaphor, Cambridge Journal of Regions, Economy and
Society, pp. 71-84
- Reconciling Adaptation, Mitigation and Sustainable Development for citiES (RAMSES)
Project. Seven Frameowrk Programme. Available at: <https://ramses-cities.eu/home>
- RESilience to cope with Climate Change in Urban arEas (RESCCUE) Project. Horizon
2020 Programme. Available at: <https://cordis.europa.eu/project/id/700174>
- Resilient Europe Project. Urbact Programme. Available at:
<https://drift.eur.nl/projects/resilient-europe>
- Rose, A. Z. (2009). Economic resilience to disasters. C.A.R.R.I. Research Report 8.
Community & Regional Resilience Institute. Washington.
- Smart Mature Resilience (SMR) Project. Horizon 2020 Programme. Available at:
- Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων
διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

<https://cordis.europa.eu/project/id/653569>

The Earth Summit's Agenda for Change. (2014). The Earth Summit's Agenda for Change. Available at: <http://www.iisd.org/rio+5/agenda/default.htm>

The Green Book, (2001). Promoting a European framework for corporate social responsibility. Commission of the European Communities.

Transitioning towards Urban Resilience and Sustainability (TURAS) Project. Horizon 2020 Programme. Available at: <https://cordis.europa.eu/project/id/282834>

United Nations (1987). United Nations General Assembly. Our Common Future. Report of the World Commission on Environment and Development (Brundland Report). Available at: <http://www.are.admin.ch/themen/nachhaltig/00266/00540/00542/index.html?lang=en>

United Nations (1992). United Nations Environment Programme (UNEP). Principles of Rio Declaration. Available at: <http://www.unep.org/documents.multilingual/default.asp?documentid=78&articleid=1163>

United Nations (2002). World Summit on Sustainable Development: Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development. Johannesburg, South Africa. Available at: <http://www.undocuments.net/jburgpln.htm>

United Nations (2012). The Future we want. Outcome document of the United Nations Conference on Sustainable Development, Rio de Janeiro, Brazil, Available at: <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/733FutureWeWant.pdf>

United Nations (2012). How To Make Cities More Resilient - A Handbook For Local Government Leaders. Global Campaign 2010-2015 - Making Cities Resilient – My City is Getting Ready. United Nations Office for Disaster Risk Reduction.

United Nations (2012). United Nations International Strategy for Disaster Reduction

Χωρική ανθεκτικότητα και κοινωνική ευθύνη οργανισμών: Σύγκριση δύο μοντέλων διαχείρισης στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης

(UNISDR), Available at: <https://www.unisdr.org/>

United Nations (2015). Urban resilience – HABITAT III Issue Papers. United Nations Conference on Housing & Sustainable Urban development.

United Nations (2015). Sustainable Development Goals to kick in with start of new year. Available at:

<https://news.un.org/en/story/2015/12/519172-sustainable-development-goals-kick-start-new-year>

Visser, W. (2006). Revisiting Carroll's CSR pyramid. Corporate citizenship in developing countries. Article. pp. 29-56. Copenhagen: Copenhagen Business School Press.

Walker B., Holling C.S., Carpenter S. & Kinzig A. (2004). Resilience, Adaptability and Transformability in Social – Ecological Systems. Ecology and Society, 9(2).

Available at: <http://www.jstor.org/stable/26267673>

Walton, C. C. (1967). Corporate social responsibilities. Belmont.

Wartick, S. L., Cochran, P. L. (1985). The evolution of the corporate social performance model. Academy of Management Review, pp. 758-769.

100 Resilient Cities, n.d. 100 Resilient Cities. Available at:

<https://www.100resilientcities.org>